

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΕΘΝΕΣ & ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

ΘΕΜΑ: *ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ ΤΗΣ ΙΘΑΓΕΝΕΙΑΣ. ΜΙΑ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΜΕΤΑΞΥ ΠΕΝΤΕ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΧΩΡΩΝ: ΕΛΛΑΔΑ, ΓΕΡΜΑΝΙΑ, ΙΤΑΛΙΑ, ΓΑΛΛΙΑ ΚΑΙ ΙΣΠΑΝΙΑ.*

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ:

ΟΛΥΜΠΙΑ ΣΤΕΡΝΑΡΑ-ΤΣΙΑΡΑ (Α.Μ.1218Μ035)

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ:

ΑΝ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ Ε. ΣΥΡΙΓΟΣ

ΑΘΗΝΑ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2020

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ, Στερνάρα-Τσιάρα Ολυμπία, ©, 2020 - Με την
επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

«Δηλώνω ρητά ότι, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής
εργασίας, δεν παραβιάζει καθ' οιονδήποτε τρόπο πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν
είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής.»

Αθήνα, 13/01/2020

Ολυμπία Στερνάρα-Τσιάρα

Ευχαριστίες

Ένα μεγάλο ευχαριστώ οφείλω στον επιβλέποντα αν. καθηγητή Άγγελο (Ευάγγελο) Συρίγο για την πολύτιμη ευκαιρία που μου έδωσε να συνεργαστώ μαζί του. Θα ήθελα, επίσης, να ευχαριστήσω τα άλλα δύο ακαδημαϊκά μέλη της τριμελούς επιτροπής, τον καθηγητή Χαρίσιο Ταγαρά και τον καθηγητή Γεώργιο Χατζόπουλο, που δέχτηκαν να συμμετάσχουν στην εξέτασή της παρούσας εργασίας και συνέβαλλαν τα μέγιστα με τις γνώσεις και τις παρατηρήσεις τους. Επιπλέον, θέλω να ευχαριστήσω την οικογένεια μου, που πάντα με στηρίζει. Τέλος, θέλω να ευχαριστήσω το σύζυγό μου, Φώτη, που στέκεται πάντα υποστηρικτικά δίπλα μου με κατανόηση και αγάπη.

Περίληψη

Στόχος του ανά χείρας πονήματος είναι η μελέτη της διαχρονικής εξέλιξης του καθεστώτος ιθαγένειας σε πέντε χώρες, της Ευρώπης, την Ελλάδα, την Ιταλία, τη Γερμανία, τη Γαλλία και την Ισπανία έως και σήμερα. Σε κάθε χώρα γίνεται ιστορική αναδρομή για να διαφανεί η εξέλιξη της ιθαγένειας, αλλά και για να γίνουν κατανοητές οι εκάστοτε κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συνθήκες της κάθε χώρας σε κάθε χρονική περίοδο που εξετάζεται. Οι πέντε χώρες μελετήθηκαν συγκριτικά έχοντας ως γνώμονα τις ομοιότητες και διαφορές τους στο πολιτικό και νομικό υπόβαθρο του καθεστώτος ιθαγένειας, καθώς και τα κριτήρια απόδοσης ιθαγένειας. Λήφθηκε υπόψιν η ύπαρξη των αρχών *jus sanguinis* και *jus soli*, οι προϋποθέσεις ένταξης στην κοινωνία, οι διαδικασίες πολιτογράφησης και η ανοχή ή μη στη διπλή ή πολλαπλή ιθαγένεια. Παρατηρείται, κατά τη μελέτη, ότι η Γερμανία και η Ελλάδα, ενώ υπήρξαν στο παρελθόν έντονα συντηρητικές αναφορικά με το καθεστώς ιθαγένειας, κατά τη δεκαετία του 1990 και του 2000 κι εφεξής εξέλιξαν ριζικά το νομικό σύστημα ιθαγένειας. Η Γαλλία, που απετέλεσε την πιο προοδευτική χώρα διαχρονικά, παρουσίασε σε κάποιες στιγμές της εξέλιξης του καθεστώτος ιθαγένειας τάσεις αυστηροποίησης των διαδικασιών ένταξης, κυρίως μετά την αύξηση των μεταναστευτικών ροών στα μέσα της δεκαετίας του 2010. Η Ισπανία και η Ιταλία -και οι δύο χώρες με έντονα τα στοιχεία του μοναρχισμού κατά το παρελθόν- διατηρούν ακόμη και σήμερα τα συντηρητικά αντανακλαστικά απέναντι στα κριτήρια ένταξης και απόδοσης της ιθαγένειας, κυρίως όσων αφορά στους μετανάστες. Εντούτοις, πολύ μεγαλύτερη ευαισθησία επιδεικνύουν όλες οι χώρες στην περίπτωση των προσφύγων και των δικαιούχων διεθνούς προστασίας.

Λέξεις-κλειδιά: ιθαγένεια, πολιτογράφηση, Ελλάδα, Γαλλία, Ισπανία, Ιταλία, Γερμανία

Abstract

The aim of this essay is the study of the evolution of citizenship status across five countries in Europe -Greece, Italy, Germany, France and Spain. Each country has a rich historical background of the evolution of citizenship status. The goal is to understand the social, political and economic conditions of the countries at any given time. The five countries are compared in terms of similarities and differences in the political and legal background of the citizenship status and in the criteria for nationality acquisition. The existence of *jus sanguinis* and *jus soli*, the terms for a successful integration, the naturalisation process and the acceptance of dual or multiple citizenship have been taken into account. After a careful observation, during this five-case study, it is obvious that Germany and Greece, while previously very conservative about the status of citizenship, in the 1990s and 2000s have since radically changed the legal system of citizenship. France, which has been the most progressive country over time, has at some point in the evolution of its citizenship status tended to tighten its acquisition process, notably after the increase in migration flows in the mid-2010s. Spain and Italy, both countries with strong elements of monarchism in the past, retain the conservative reflexes to the criteria for integration and citizenship acquisition, especially those related to immigrants. However, all countries are much more sensitive in the matter of the refugees and beneficiaries of international protection.

Keywords: citizenship, naturalization, Greece, France, Spain, Italy, Germany

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

A. Θεωρητικό πλαίσιο της έννοιας ιθαγένεια	9
Ιθαγένεια και δεσμός με το κράτος.....	9
Ιθαγένεια και εθνότητα/εθνικότητα	9
Αλλοδαπός και ημεδαπός/ ομογενής	10
Πολλαπλές ιθαγένειες και ανιθαγένεια	10
B. Οι διαστάσεις της απόδοσης/κτήσης ιθαγένειας.....	10
Δίκαιο jus sanguinis	11
Δίκαιο jus soli	11
Απόδοση ιθαγένειας.....	11
Πολιτογράφηση	11
Γ. Case study: Ελλάδα, Γερμανία, Ιταλία, Γαλλία και Ισπανία	12
Γ.1. ΕΛΛΑΔΑ	12
Ιστορικό πλαίσιο καθεστώτος ιθαγένειας	12
Νομικό πλαίσιο απόδοσης ιθαγένειας.....	16
Η διαδικασία απόδοσης της ιθαγένειας.....	19
Συμπεράσματα	21
Γ.2. ΓΕΡΜΑΝΙΑ.....	22
Ιστορικό πλαίσιο καθεστώτος ιθαγένειας	22
Νομικό πλαίσιο απόδοσης ιθαγένειας.....	25
Η διαδικασία απόδοσης της ιθαγένειας.....	28
Συμπεράσματα	30
Γ.3. ΓΑΛΛΙΑ.....	33
Ιστορικό πλαίσιο καθεστώτος ιθαγένειας	33
Νομικό πλαίσιο απόδοσης ιθαγένειας.....	37
Η διαδικασία απόδοσης της ιθαγένειας.....	39
Συμπεράσματα	41
Γ.4. ΙΣΠΑΝΙΑ	42
Ιστορικό πλαίσιο καθεστώτος ιθαγένειας	42
Νομικό πλαίσιο απόδοσης ιθαγένειας.....	46
Η διαδικασία απόδοσης της ιθαγένειας.....	47
Συμπεράσματα	50
Γ.5. ΙΤΑΛΙΑ	51
Ιστορικό πλαίσιο καθεστώτος ιθαγένειας	51

Νομικό πλαίσιο απόδοσης ιθαγένειας.....	54
Η διαδικασία απόδοσης της ιθαγένειας.....	55
Α) Αυτόματη απόκτηση της ιθαγένειας.....	56
Β) Κτήση ιθαγένειας με αίτηση.....	56
Γ. απόδοση ιθαγένειας με πολιτογράφηση.....	57
Συμπεράσματα.....	57
Δ. Συγκριτική ανάλυση-Συμπεράσματα.....	58
Απόδοση ιθαγένειας βάσει jus sanguinis.....	58
Απόδοση ιθαγένειας βάσει jus soli.....	58
Απόδοση ιθαγένειας με πολιτογράφηση.....	58
Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την ιθαγένεια (2000).....	58
Γενικά συμπεράσματα.....	59
Πίνακας 15: Σύγκριση καθεστώτος ιθαγένειας και προϋποθέσεις απόδοσης ιθαγένειας και πολιτογράφησης.....	68
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	70

Εισαγωγή

Ερευνητική πρόταση και σκοποί μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας

Στην μεταπτυχιακή διπλωματική εργασία με τίτλο «*Το καθεστώς απόδοσης της ιθαγένειας. μια συγκριτική ανάλυση μεταξύ πέντε ευρωπαϊκών χωρών: Ελλάδα, Γερμανία, Ιταλία, Γαλλία και Ισπανία*» με επιβλέποντα τον αν. καθηγητή Διεθνούς Δικαίου και Εξωτερικής Πολιτικής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο κ. Άγγελο (Ευάγγελο) Μ. Συρίγο, στο πλαίσιο της διπλωματικής μεταπτυχιακής εργασίας του τμήματος Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών του ΠΜΣ "Διεθνές & Ευρωπαϊκό Δίκαιο και Διακυβέρνηση" με ειδίκευση "Διεθνές Δίκαιο και Διπλωματικές Σπουδές", θα αναλυθούν τα βασικά ζητήματα του καθεστώτος ιθαγένειας στις πέντε επιλεγμένες χώρες, που αποτελούν κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης εστιάζοντας στα παραδείγματα της Ελλάδας, της Ιταλίας, της Γερμανίας, της Γαλλίας και της Ισπανίας. Με το ανά χείρας πόνημα θα γίνει παρουσίαση και σύγκριση του θεωρητικού υποβάθρου και του νομικού πλαισίου των εν λόγω πέντε χωρών. Θα μελετηθεί κάθε μια χώρα ξεχωριστά, ώστε να κατανοήσουμε το θεωρητικό πλαίσιο της ιθαγένειας με υλικό τεκμηρίωσης το νομοθετικό πλαίσιο της ιθαγένειας κάθε χώρας. Στόχος της εργασίας είναι να παρουσιαστεί η θεωρητική εκκίνηση του καθεστώτος ιθαγένειας σε κάθε χώρα και να γίνει η σύγκριση με στόχο την ευκρινέστερη κατανόηση του ιστορικού και θεσμικού πλαισίου της ιθαγένειας. Επιλέχθηκε η μέθοδος της συγκριτικής προσέγγισης των πέντε χωρών με έμφαση στις ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των πέντε κρατών υπό το πρίσμα του ενωσιακού πλαισίου του καθεστώτος της ιθαγένειας. Η μεθοδολογία που αξιοποιήθηκε για την συγγραφή του εν λόγω θέματος είναι αυτή της βιβλιογραφικής ανασκόπησης. Η ανάπτυξη του θέματος συμβάλλει στην κατανόηση του καθεστώτος της ιθαγένειας, καθότι εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο της μεταναστευτικής πολιτικής και της πολιτικής της ένταξης κάθε κράτους εντός του πλαισίου της ενωσιακής ιθαγένειας. Σκοπός της εργασίας είναι να εξαχθούν ορισμένες διαπιστώσεις για τη ευρωπαϊκή ιστορική και νομική πραγματικότητα σήμερα από τη στιγμή που η ιθαγένεια απασχολεί ένα σημαντικό κομμάτι του «γηγενούς» και μεταναστευτικού πληθυσμού και των κρατικών αρχών των πέντε χωρών. Επιπροσθέτως, ένας άλλος σκοπός αφορά στην παρακολούθηση σχετικά με τις διαδικασίες και τις προϋποθέσεις απόδοσης της ιθαγένειας και πως διαμορφώνονται σε παράλληλα καθεστάτα ιθαγένειας. Αναφορικά με τα ερευνητικά ερωτήματα, τούτα διατυπώνονται ως εξής:

- i. Ποιο το ιστορικό πλαίσιο του καθεστώτος ιθαγένειας ανά κράτος;
- ii. Ποιο το νομικό καθεστώς της ιθαγένειας για κάθε κράτος;
- iii. Ποιες είναι οι ομοιότητες και οι διαφορές μεταξύ των κρατών;

A. Θεωρητικό πλαίσιο της έννοιας ιθαγένεια

Ιθαγένεια και δεσμός με το κράτος

Με βάση την εγκύκλιο υπ' αριθμ. Φ.82215/18303, οι όροι ιθαγένεια και υπηκοότητα είναι ταυτόσημες για τον Έλληνα νομοθέτη (Υπουργείο Εσωτερικών, 2013) και γι' αυτό στο παρόν κείμενο επελέγη η χρήση του όρου ιθαγένεια για την ευκολότερη κατανόηση της εργασίας και της συγκριτικής ανάλυσης, με σκοπό την ταύτιση των εννοιών για τα πέντε υπό μελέτη κράτη της Ευρώπης (Ελλάδα> ιθαγένεια ή υπηκοότητα, Γερμανία> Staatsangehörigkeit, Ιταλία> Cittadinanza, Γαλλία> citoyenneté ή nationalité, Ισπανία> nacionalidad). Η ιθαγένεια αποτελεί όρο του Δημοσίου Δικαίου και ορίζει τον πολιτικό δεσμό των ατόμων (φυσικά πρόσωπα) με το κράτος του οποίου είναι πολίτες. Το κράτος παρέχει στα άτομα την ιθαγένειά αυτόματα με τη γέννηση ή μετά από αίτημα του ενδιαφερόμενου (πολιτογράφηση) και ως εκ τούτου δεσμεύονται με δικαιώματα και υποχρεώσεις απέναντι στο κράτος. Ο δεσμός μεταξύ κράτους και πολίτη καθορίζεται από το εθνικό δίκαιο και αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα κάθε κράτους, υπό το πρίσμα των Διεθνών και Ευρωπαϊκών Συμβάσεων, του διεθνούς εθίμου και των γενικά παραδεδεδεγμένων αρχών περί ιθαγένειας (Παπασιώπη-Πασιά, 2004). Αν και ο παραπάνω ορισμός είναι παραδοσιακός, υπάρχει ευρύτερη ορολογία για την έννοια της ιθαγένειας. Σύμφωνα με τον ορισμό του Bellamy (2008), η ιθαγένεια γίνεται αντιληπτή ως μια κατάσταση πολιτικής ισότητας με τη συμμετοχή όλων των πολιτών στην πολιτική κοινότητα. Η κατάσταση αυτή δίνει ίσα δικαιώματα και ίσες υποχρεώσεις στα υποκείμενα της ιθαγένειας, αλλά παρέχει, επίσης, την δημοκρατική ιδιότητα στον πολίτη.

Ιθαγένεια και εθνότητα/εθνικότητα

Βάσει της ίδιας εγκυκλίου ορίζεται η σχέση μεταξύ ιθαγένειας και εθνικότητας. Συγκεκριμένα, στο κείμενο αναφέρει ότι:

“[...]Η «εθνικότητά» είναι ουσιαστικά ιδιότητα και αποτελεί μη νομικό δεσμό ενός ατόμου με ένα έθνος. Για το λόγο αυτό, όσοι ανήκουν στο ίδιο έθνος ονομάζονται ομογενείς (ή ομοεθνείς), ενώ οι υπόλοιποι αλλογενείς (ή αλλοεθνείς). Είναι δυνατόν ένας αλλογενής να είναι Έλληνας πολίτης (δηλ. ημεδαπός), εφόσον, έχει αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια, ενώ μπορείς να συμβαίνει και το αντίστροφο (ένας Έλληνας ομογενής να είναι αλλοδαπός διότι δεν έχει την ελληνική ιθαγένεια)[...]”

Η παραπάνω διατύπωση αφορά στο ελληνικό πλαίσιο. Στη νομοθεσία περί ιθαγένειας πολλών χωρών χρησιμοποιείται ο όρος “nationality”, δηλαδή εθνικότητα ή ιθαγένεια, αντί για τον ακριβέστερο όρο “citizenship” (ιθαγένεια). Η χρήση των όρων μαρτυρά το πολιτικό και εθνικό υπόβαθρο του καθεστώτος της ιθαγένειας στο δημόσιο λόγο και στα νομικά κείμενα. Ένα τέτοιο παράδειγμα χρήσης του όρου “nationality” μπορούμε να εντοπίσουμε στο άρ. 1 παρ. 3 εδ. β της Συμφωνίας των Πρεσπών (Prespa Agreement 2018), στο οποίο αναφέρει:

“[...]The nationality of the Second Party shall be Macedonian/citizen of the Republic of North Macedonia, as it will be registered in all travel documents [...]”

Αλλοδαπός και ημεδαπός/ ομογενής

Η έννοια του ημεδαπού αφορά τον πολίτη του κράτους, του οποίου κατέχει την ιθαγένεια, ενώ αλλοδαπός είναι κάθε άτομο που δεν συνδέεται με τον πολιτικό δεσμό της ιθαγένειας με το κράτος στο οποίο διαμένει μόνιμα και νόμιμα. Η έννοιες αλλοδαπός και ημεδαπός είναι πολιτικές έννοιες και δεν συνδέονται με τον όρο της εθνικότητας, αλλά του πολιτικού δεσμού με το κράτος, δηλαδή της ιθαγένειας. Στην περίπτωση της εθνικότητας ταιριάζουν περισσότερο οι αντίστοιχοι όροι «ομοεθνείς» και «αλλοεθνείς». Όπως επίσης και οι έννοιες «αλλογενής» και «ομογενής». Ο όρος ομογενείς χρησιμοποιείται για τα άτομα που να μεν είναι αλλοδαπά, αλλά έχουν, για παράδειγμα, ελληνική εθνικότητα ή αλλιώς καταγωγή. Αντίθετα, ο όρος αλλογενής αφορά σε άτομα που δεν έχουν, για παράδειγμα, την ελληνική εθνικότητα ή, αλλιώς, την καταγωγή. Αυτό σημαίνει ότι ένας αλλογενής θα μπορούσε να είναι ημεδαπός, όπως και ένας ομογενής θα μπορούσε να είναι αλλοδαπός, με βάση την παραπάνω διατύπωση (Χριστόπουλος 2012).

Πολλαπλές ιθαγένειες και ανιθαγένεια

Ένα άλλο ζήτημα που τίθεται είναι αυτό της διπλής ή πολλαπλής ιθαγένειας και της κατάστασης της ανιθαγένειας. Η περίπτωση της πολλαπλής ιθαγένειας συναντάται σε άτομα τα οποία κατέχουν παραπάνω από μία ιθαγένειες. Αυτό συμβαίνει στην περίπτωση χωρών που επιτρέπουν στους πολίτες τους να έχουν κι αλλοδαπή ιθαγένεια, εφόσον προέρχονται από γονείς διαφορετικών ιθαγενειών ή αποκτούν κι άλλες ιθαγένειες στη διάρκεια της ζωής τους. Η ανιθαγένεια χαρακτηρίζεται από την έλλειψη ιθαγένειας ενός ατόμου που είτε προέρχεται από ανιθαγενείς γονείς είτε έχασε την ιθαγένεια του κατά τη διάρκεια της ζωής του. Η στέρηση της ιθαγένειας για ένα άτομο, δηλαδή η στέρηση των πολιτικών του δικαιωμάτων, εντάσσεται στη σφαίρα της στέρησης των βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και είναι ένα ζήτημα που χρήζει επίλυσης (Παπασιώπη-Πασιά 2011). Τούτο επιτυγχάνει έως ένα βαθμό η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Ιθαγένεια με την προϋπόθεση τα κράτη να την έχουν υιοθετήσει.

B. Οι διαστάσεις της απόδοσης/κτήσης ιθαγένειας

Με βάση τα κριτήρια κτήσης της ιθαγένειας, δύο είναι οι βασικές αρχές, που είναι κοινές στις πέντε υπό εξέταση χώρες, κι αυτές είναι οι αρχές *jus sanguinis* (δίκαιο του αίματος) και *jus soli* (δίκαιο του εδάφους). Το γερμανικό σύστημα ιθαγένειας μέχρι ενός σημείου διαπνεόταν από την συντηρητική αντίληψη του «πολίτης γεννιέσαι» και άρα την επιβολή του *jus sanguinis*, ενώ η Γαλλία υιοθέτησε από πολύ νωρίς την

εφαρμογή της αρχής *jus soli* στο εθνικό της δίκαιο περί ιθαγένειας μετουσιώνοντας την αντίληψη ότι «πολίτης γίνεσαι» (Heater 1999).

Δίκαιο *jus sanguinis*

Η αρχή *jus sanguinis*, όπως μαρτυρά ο όρος, συνδέεται άμεσα με την εθνικότητα και την καταγωγή των ατόμων. Η ιθαγένεια αποκτάται λόγω των δεσμών του αίματος, δηλαδή λόγω καταγωγής. Η αρχή αυτή στοχεύει στη διατήρηση της εθνικής ομοιογένειας και της διατήρησης των δεσμών με τους απόδημους πληθυσμούς ενός κράτους. Για παράδειγμα, τα παιδιά των Ελλήνων πολιτών λαμβάνουν την ιθαγένεια των γονιών τους βάση της καταγωγής τους (Παπασιώπη-Πασιά 2011).

Δίκαιο *jus soli*

Η αρχή *jus soli* εφαρμόζεται με βάση το έδαφος στο οποίο γεννιέται το άτομο και άλλοτε έχει αυστηρά κριτήρια άλλοτε πιο χαλαρά κριτήρια, ανάλογα με το εθνικό δίκαιο ιθαγένειας της κάθε χώρας. Η αρχή *jus soli* εφαρμόζεται σε πολλές χώρες παράλληλα με την ύπαρξη και εφαρμογή της αρχής *jus sanguinis*, στις περιπτώσεις που τα άτομα που διαμένουν στην εκάστοτε χώρα δεν έχουν καταγωγή από αυτή τη χώρα, αλλά το κράτος ακολουθεί μια πολιτική αύξησης του λαού της ανάλογα τις πολιτικές και κοινωνικές ανάγκες, όπως επίσης και στην περίπτωση των ανιθαγενών ατόμων.

Απόδοση ιθαγένειας

Η απόδοση της ιθαγένειας από το κράτος γίνεται με βάση τις αρχές *jus sanguinis* και *jus soli*, αλλά και μέσω πολιτογράφησης. Επιπλέον, υπάρχουν διάφορα κριτήρια και λύσεις για τα ανιθαγενή άτομα. Ένα άτομο, επίσης, μπορεί να αποκτήσει την ιθαγένεια μέσω της υιοθεσίας του, μέσω της αναγνώρισης του με τη γέννηση του εκτός γάμου, με την υπηρετήση στις στρατιωτικές υπηρεσίες της χώρας, μέσω της γέννησης και φοίτησης του σε εκπαιδευτικά ιδρύματα της χώρας και της ανάληψης υπηρεσίας στον δημόσιο τομέα, κ.ά.

Πολιτογράφηση

Η πολιτογράφηση αποτελεί μια ιδιαίτερη περίπτωση και εφαρμόζεται στην περίπτωση των μεταναστών. Ο ενδιαφερόμενος θα πρέπει να πληροί κάποια κριτήρια και να υποβάλλει αίτημα στη διοίκηση. Συνήθως στις ευρωπαϊκές χώρες ο ενδιαφερόμενος θα πρέπει να υποβληθεί σε τεστ πολιτογράφησης ή σε συνέντευξη για να διαπιστωθούν οι γενικές του γνώσεις και η εθνική του συνείδηση σχετικά με τη χώρα στην οποία επιθυμεί να πολιτογραφηθεί.

Γ. Case study: Ελλάδα, Γερμανία, Ιταλία, Γαλλία και Ισπανία

Γ.1. ΕΛΛΑΔΑ

Ιστορικό πλαίσιο καθεστώτος ιθαγένειας

Ο πρώτος νόμος για την ελληνική ιθαγένεια εκδόθηκε το 1835 ως μεταβατική νομοθεσία και αφορούσε στο καθεστώς της καταγωγής. Η μεταβατική διάταξη ορίζει ότι Έλληνας ήταν αυτός που είχε αποκτήσει την ιθαγένεια σύμφωνα με τα προηγούμενα συστήματα. Αναφέρθηκε ρητά στο καθεστώς απόκτηση ιθαγένειας από τους φιλέλληνες. Αργότερα ο νόμος επικεντρώθηκε στην ιθαγένεια του πατέρα. Παρέμεινε σε ισχύ μέχρι το 1856 μέχρι την κωδικοποίηση του Αστικού Κώδικα. Οι διατάξεις του Αστικού Κώδικα περί ιθαγένειας επέζησαν για έναν ολόκληρο αιώνα, ενώ παρέμειναν σε ισχύ ακόμα και μετά την έκδοση του Αστικού Κώδικα του 1946, που θα αντικατασταθεί από τον πρώτο Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας το 1955. Κατά τη διάρκεια αυτού του αιώνα οι βασικοί κανόνες της ελληνικής ιθαγένειας θα μπορούσαν να συμπυκνωθούν με την ακόλουθη διατύπωση: *«Έλληνας είναι όποιος έχει γεννηθεί από Έλληνα πατέρα»* (άρ. 14 του Αστικού Δικαίου). Επιβεβαιώνοντας την απόλυτη επικράτηση του *jus sanguinis*, αυτός ο νόμος εισήγαγε τις πρώτες εξαιρέσεις υπέρ του *jus soli* στην περίπτωση υιοθετημένων παιδιών ή παιδιών που γεννήθηκαν εκτός γάμου ή, στην περίπτωση ατόμων αγνώστου ιθαγένειας, που γεννήθηκαν στην ελληνική επικράτεια. Τα άτομα αυτά αποκτούν ελληνική ιθαγένεια παρά την ύπαρξη του *jus sanguinis* (Christopoulos 2013).

Μετά την έκδοση του Αστικού Κώδικα, η Ελλάδα επεκτάθηκε εδαφικά με την πρώτη εδαφική επέκταση του ελληνικού κράτους προς βορρά (προσάρτηση των περιοχών Θεσσαλίας και Άρτας (1881) και, στη συνέχεια, άλλων περιοχών (1913-1918) και ολοκληρώθηκε με την εδαφική επέκταση της Ελλάδας μετά την προσάρτηση των Δωδεκανήσων το 1947. Οι διεθνείς Συνθήκες που συνόδευσαν την επέκταση του ελληνικού κράτους περιελάμβαναν κανόνες για την απόκτηση της ιθαγένειας των κατοίκων στις αντίστοιχες περιοχές, δεσμευτικές ή προαιρετικές, με την επιφύλαξη μιας σειράς προϋποθέσεων. Οι διαδοχικές προσαρτήσεις νέων εδαφών στην ελληνική επικράτεια είχαν δύο κύριες επιπτώσεις: μεγάλος αριθμός ομογενών αυτομάτως απέκτησε την ελληνική ιθαγένεια, ενώ στους υπολοίπους Οθωμανούς κατοίκους δόθηκε προθεσμία παραμονής στην ελληνική επικράτεια μετά την οποία έπρεπε να εγκαταλείψουν το ελληνικό έδαφος εάν δεν προσηλυτιστούν στον Ορθόδοξο Χριστιανισμό. Η συλλογική ενσωμάτωση μέσω της ελεύθερης επιλογής της ιθαγένειας, η οποία πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με τις προηγούμενες Συνθήκες, δημιούργησε ένα νέο ζήτημα για το αναπτυσσόμενο ελληνικό κράτος. Η παραδοσιακή απόκλιση μεταξύ αυτοχθόνων και μη αυτοχθόνων πληθυσμών υποχώρησε. Σύμφωνα με τη Συνθήκη Ειρήνης του Neuilly μεταξύ των Συμμαχικών Δυνάμεων και της Βουλγαρίας και της Σύμβασης μεταξύ Ελλάδας και Βουλγαρίας για την αμοιβαία και εθελοντική μετανάστευση των μειονοτήτων εκατέρωθεν -η οποία είχε κυρίως δεσμευτική

επίδραση στους πληθυσμούς που θα ανταλλάσσονταν (Μιχαηλίδης 2003)- ένα σημαντικό μέρος του σλαβόφωνου πληθυσμού έχασε την ελληνική ιθαγένεια. Το γεγονός ότι αυτοί οι πληθυσμοί αποχώρησαν από την ελληνική επικράτεια συνεπαγόταν την απώλεια της ελληνικής ιθαγένειας και την απόκτηση βουλγαρικής ιθαγένειας και αντίστροφα. Το ίδιο μέτρο συλλογικής ενσωμάτωσης και αποκλεισμού της ιθαγένειας θεσπίστηκε σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λωζάννης για την υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας. Σύμφωνα με απόφαση της Μικτής Επιτροπής Ανταλλαγών της Κοινωνίας των Εθνών, το πεδίο εφαρμογής του μέτρου επεκτάθηκε στους ανταλλάξιμους πληθυσμούς που είχαν διαμείνει και πολιτογραφούνταν στο εξωτερικό πριν από την ανταλλαγή.

Κατά την περίοδο αυτή, η αυξανόμενη δυσφορία του κράτους σχετικά με την ιθαγένεια σχετίζεται με την ελληνική μετανάστευση στο εξωτερικό. Από τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, μια αυξανόμενη ροή μεταναστών είχε ως προορισμό χώρες στις οποίες εφαρμοζόταν η αρχή *jus soli* (ΗΠΑ, Αυστραλία, Καναδάς). Κατά συνέπεια, η νομοθεσία που προέβλεπε την αποκλειστικότητα της ελληνικής ιθαγένειας είχε ως αποτέλεσμα την απώλεια της ιθαγένειας για παιδιά χιλιάδων Ελλήνων μεταναστών σε αυτά τα κράτη. Το 1914, η κατάσταση αυτή αποκαταστάθηκε από την ελληνική νομοθεσία. Ο Ν. 120/1914 δήλωνε ρητά ότι απαιτείται άδεια από την ελληνική κυβέρνηση για την απώλεια της ελληνικής ιθαγένειας. Η διάταξη αυτή εξακολουθεί να ισχύει. Κατά κανόνα, οι Έλληνες μετανάστες που απέκτησαν αλλοδαπή ιθαγένεια κατά τη γέννηση τους μετά το 1914 δεν χρειάζονταν την έγκριση της ελληνικής κυβέρνησης. Ως εκ τούτου, διατήρησαν την ελληνική ιθαγένεια ως παιδιά Ελλήνων. Αυτό αποτελεί το πρώτο σαφές παράδειγμα απόκτησης διπλής ιθαγένειας στην ελληνική ιστορία. Μαζί με την Ιταλία, η Ελλάδα εμφανίστηκε πρόωρα ανεκτική έναντι της διπλής ιθαγένειας λόγω της επιθυμίας διατήρησης δεσμών με τη διασπορά της (Christopoulos 2013).

Πριν από την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου λαμβάνει χώρα η ένταξη των Δωδεκανήσων στην Ελλάδα και το τέλος του Εμφυλίου Πολέμου το 1949. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου η πολιτική ζωή της χώρας σημαδεύεται από την απόσυρση της ιθαγένειας από πολιτικούς αντιφρονούντες, δηλαδή κομμουνιστές, και μέλη εθνικών μειονοτήτων, ως κυρώσεις που επιφυλάσσονται στους πολίτες, οι οποίοι θεωρούνται εχθροί της χώρας. Η πολιτική της ιθαγένειας χαρακτηρίστηκε από την προσπάθεια του ελληνικού κράτους να «καθαρίσει» με κάθε πρόσφορο μέσο τα πρόσωπα που θεωρούνταν «ανάξιοι» να είναι Έλληνες. Ο εμφύλιος πόλεμος απετέλεσε σημείο διασταύρωσης με τη σύγχρονη ιστορία, μετά το οποίο η μαζική εφαρμογή της αφαίρεσης της ιθαγένειας κατέστη μια πραγματικότητα. Η πρακτική αυτή ξεκίνησε με το διάταγμα της 12^{ης} Αυγούστου 1927, σύμφωνα με το οποίο *«οι αλλογενείς Έλληνες πολίτες, οι οποίοι έχουν απομακρυνθεί από την ελληνική επικράτεια και δεν έχουν καμία πρόθεση να επιστρέψουν, χάνουν την ελληνική τους ιθαγένεια»*. Οι αξιωματούχοι της ανώτατης διοίκησης παραδέχθηκαν, παρ' όλα αυτά ότι *«η απώλεια της ιθαγένειας δεν αποτελεί πολιτικό εργαλείο που αξίζει να εδραιωθεί. Ωστόσο, από πρακτική άποψη εξυπηρετεί μια εθνική ανάγκη ύψιστης σημασίας»*. Η αντικατάσταση του άρ. 4 του Διατάγματος του 1927 από το άρ. 19 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας του 1955, η ενίσχυση του από το Σύνταγμα του 1975 και η διατήρησή του μέχρι το 1998

αποδεικνύουν ξεκάθαρα την εθνική του σημασία και το θεσμικό κύρος του κατά τη διάρκεια των 50 ετών (1955-1998). Η αφαίρεση της ιθαγένειας θεωρείται αρκετά αυστηρή τιμωρία που προσομοιάζεται με την αποκλήρωση στο οικογενειακό δίκαιο, καθώς η ιθαγένεια αποτελεί τον ύψιστο πολιτικό δεσμό ενός ατόμου με τη χώρα του και από τον οποίο απορρέουν τα πολιτικά δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του (Χριστόπουλος 2004).

Κατά την αποκατάσταση της δημοκρατίας το 1974, εκείνοι από τους οποίους είχε αφαιρεθεί η ιθαγένεια επί δικτατορίας, θα μπορούσαν να την αποκτήσουν εκ νέου. Ωστόσο, ακόμη και η πρώτη σοσιαλιστική κυβέρνηση του 1981 δεν εξέτασε τη δυνατότητα επανάκτησης της ιθαγένειας και του επαναπατρισμού των αλλογενών πολιτικών προσφύγων. Το άρ. 19 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας κυριαρχούσε κατά την περίοδο που ακολούθησε την κατάρρευση της χούντας (1967-1974). Σύμφωνα με αυτό το άρθρο *«ο αλλογενής που είχε διαφύγει από την ελληνική γη χωρίς την πρόθεση να επιστρέψει»* έχανε την ελληνική ιθαγένεια. Το άρθρο αυτό καταργήθηκε το 1998 μετά τη διεθνή καταδίκη της χώρας και αφού είχε ολοκληρώσει τον «εθνικό στόχο» για τον οποίο είχε υιοθετηθεί. Σύμφωνα με τη διοίκηση, ο αριθμός των ανθρώπων που είχαν χάσει την ελληνική ιθαγένεια από τη στιγμή που τέθηκε σε ισχύ το άρθρο (το 1955) μέχρι την κατάργησή του ανερχόταν σε 60.000. Η πρακτική της αφαίρεσης της ιθαγένειας από τα μέλη μειονοτήτων αποσκοπούσε στην συρρίκνωση του πληθυσμού της μουσουλμανικής μειονότητας από τη Θράκη. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με τη σημαντική μεταναστευτική ροή των μειονοτικών προς την Τουρκία και τη Δυτική Γερμανία, οδήγησε στη διατήρηση του μειονοτικού πληθυσμού σε επίπεδα παρόμοια με εκείνα που υπήρχαν κατά την περίοδο της Συνθήκης της Λωζάννης (περίπου 100.000). Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1970, το ζήτημα της ανιθαγένειας του πληθυσμού των Ρομά ρυθμίστηκε. Ένας άγνωστος αριθμός από αυτούς δεν είχε ποτέ αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια. Αυτό οφείλεται, σύμφωνα με το ελληνικό κράτος, στην απροθυμία των Ρομά να συνεργαστούν με τις αρμόδιες αρχές. Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1970, ένα σημαντικό ποσοστό ατόμων Ρομά είχε αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια μέσω μιας καινοτόμου υλοποίησης του *jus soli*. Οι Ρομά θεωρούνταν ως άνθρωποι μη καθορισμένης εθνικότητας, οι οποίοι γεννήθηκαν στην Ελλάδα και είχαν αποκτήσει κατά συνέπεια ελληνική ιθαγένεια *ex lege* (Christopoulos 2013).

Η σημαντικότερη τροποποίηση του κώδικα περί ιθαγένειας μέχρι σήμερα έγινε το 1984. Ο νόμος επέφερε σημαντικές αλλαγές όσον αφορά στο καθεστώς ιθαγένειας των Ελληνίδων. Τους δόθηκε το δικαίωμα να μεταφέρουν την ιθαγένειά τους στα παιδιά τους για πρώτη φορά στην ελληνική ιστορία. Ο νόμος αυτός έθεσε σε εφαρμογή, στον τομέα της ιθαγένειας, στη συνταγματική πρόβλεψη του 1975 για την ισότητα των φύλων. Οι κύριες τροποποιήσεις που αξίζει να αναφερθούν είναι οι εξής:

- Η απόδοση ιθαγένειας σε άτομα που γεννήθηκαν από Έλληνα ή Ελληνίδα¹.

¹Πρέπει να σημειωθεί ότι μέχρι τότε μόνο τα παιδιά που γεννήθηκαν εκτός γάμου ή ο πατέρας ήταν ανιθαγενής μπορούσαν να αποκτήσουν την ιθαγένεια μέσω της μητέρας.

- Μείωση του ορίου ηλικίας (από 21 έτη σε 18 έτη) για όσους επιθυμούν να πολιτογραφηθούν, σύμφωνα με το άρ. 127 του νέου Αστικού Κώδικα.
- Ο πολιτικός γάμος θεωρήθηκε έγκυρος σύμφωνα με το Ν. 1250/1982².
- Η καθιέρωση της αρχής της ανεξαρτησίας ή της ιδιαιτερότητας της ιθαγένειας³. (Christopoulos 2013).

Αργότερα, η πτώση των κομμουνιστικών καθεστώτων στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη οδήγησε σε απροσδόκητες εξελίξεις για τη χώρα. Ένας σημαντικός αριθμός ατόμων, που εν τω μεταξύ είχαν αποκτήσει την ιθαγένεια από τα πρώην σοσιαλιστικά κράτη, είχαν την ευκαιρία να ταξιδέψουν στην Ελλάδα (την οποία θεωρούσαν ως τη χώρα των προγόνων τους) και να διεκδικήσουν νομίμως την ελληνική ιθαγένεια. Αυτό ισχύει εξίσου και για τους απογόνους μεταναστών δεύτερης ή τρίτης γενιάς στις ΗΠΑ, την Αυστραλία και τον Καναδά, οι οποίοι σταδιακά ανακάλυψαν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που προσέφερε η ιθαγένεια ενός κράτους μέλους της ΕΕ είτε με την επιστροφή στην Ελλάδα είτε ακόμη και χωρίς την επιστροφή τους. Αν προστεθούν σε αυτούς και οι παλιννοστούντες από την πρώην ΕΣΣΔ, είναι σαφές ότι η δεκαετία του 1990 δημιούργησε νέες προκλήσεις για το καθεστώς της ελληνικής ιθαγένειας (Μπαλτσιώτης 2004).

Κατά την περίοδο μετά τον Ψυχρό Πόλεμο το ποσοστό πολιτογράφησης των αλλοδαπών ήταν εξαιρετικά χαμηλό. Ενδεικτικά, από το 1985 έως το 2003 περίπου 13.500 άτομα απέκτησαν την ελληνική ιθαγένεια και κατά την περίοδο 1985 έως 1997 λιγότερα από 4.500 άτομα. Μετά την θεσμοθέτηση της πολιτογράφησης των συζύγων, σε απόκλιση από τον γενικό κανόνα που απαιτούσε διαμονή δεκαετούς διάρκειας στη χώρα, τα ποσοστά υπερδιπλασιάστηκαν. Το 2001, το ελληνικό κράτος, με στόχο να εμποδίσει την αύξηση των αιτήσεων πολιτογράφησης, δεδομένου ότι μια δεκαετία είχε περάσει από τη στιγμή που ένας σημαντικός αριθμός μεταναστών έφτασε στη χώρα, καθιέρωσε παράβολο πολιτογράφησης ύψους 1.467 ευρώ (άρ. 59 Ν. 2910/2001), με σκοπό να αποθαρρύνει τις αιτήσεις πολιτογράφησης. Η Ελλάδα απέφυγε να επικυρώσει οποιαδήποτε διεθνή Συνθήκη και να αναγνωρίσει οποιοδήποτε διεθνές όργανο που θα μπορούσαν να εισαγάγουν παρεκκλίσεις από τον τρόπο εφαρμογής των πολιτικών ιθαγένειας. Ήταν προφανές ότι μια ενδεχόμενη επικύρωση από την Ελλάδα της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Ιθαγένεια του 1997/2000 θα επηρέαζε την εξαιρετικά διακριτική μεταχείριση μεταξύ ομογενών και αλλογενών όσον αφορά στην απόκτηση της ιθαγένειας (Παπασιώπη-Πασιά 2004). Ομοίως, θα επηρεάσει μια σειρά

² Μέχρι τότε ο μη Ορθόδοξος γάμος ενός Έλληνα με αλλοδαπή γυναίκα απέκλειε τα παιδιά του από την ελληνική ιθαγένεια.

³ Μέχρι τότε η υπάρχουσα αρχή ήταν η απόκτηση της ιθαγένειας με γάμο. Το ελληνικό δίκαιο προχώρησε σε ριζική μεταρρύθμιση, σύμφωνα με την οποία ο γάμος δεν συνεπάγεται την απόκτηση ή την απώλεια της ελληνικής ιθαγένειας. Αυτή η διάταξη καταργούσε τις προηγούμενες, σύμφωνα με τις οποίες, Ελληνίδα που ήταν παντρεμένη με αλλοδαπό θα έχανε την ελληνική ιθαγένεια, εκτός αν δήλωνε εκ των προτέρων την πρόθεσή της για το αντίθετο. Αντιθέτως, μια αλλοδαπή γυναίκα που ήταν παντρεμένη με Έλληνα θα αποκτούσε αυτομάτως την ελληνική ιθαγένεια, εκτός αν είχε προηγουμένως δηλώσει ότι δεν έχει τέτοια πρόθεση

περιορισμών που υπάρχουν στην ελληνική έννομη τάξη απέναντι στους αλλοδαπούς πολιτογραφημένους. Για παράδειγμα, στο άρ. 4 παρ. 4 του Δημοσιοϋπαλληλικού Κώδικα προβλέπει ότι οι πολιτογραφημένοι αλλοδαποί μπορούν να διοριστούν ως δημόσιοι υπάλληλοι μόνο αφού συμπληρωθεί ένας χρόνος από την ημέρα κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας.

Στην Ελλάδα για να αποκτήσει ένα άτομο την ιθαγένεια με τη γέννηση πρέπει να γίνει με την εφαρμογή του *jus sanguinis*, δηλαδή εάν κάποιος από τους δύο γονείς του είναι Έλληνας πολίτης. Οι μετανάστες δεύτερης και τρίτης γενιάς μπορούν να αποκτήσουν την ιθαγένεια με τη διαδικασία της πολιτογράφησης με κάποιες προϋποθέσεις. Ο παλιότερος Ν. 2130/1993 προέβλεπε για τους μετανάστες που θέλουν να αποκτήσουν την ελληνική ιθαγένεια τη δεκαετή νόμιμη και μόνιμη παραμονή στην Ελλάδα. Πρόκειται για μια αυστηρή προϋπόθεση από τη στιγμή που σε άλλα κράτη της Ευρώπης ο χρόνος παραμονής είναι συγκριτικά μικρότερος⁴. Ο Ν. 2910/2001 (άρ. 58-64) είχε επιπλέον εισαγάγει παράβολο 1.500 ευρώ. Η διοίκηση δεν υποχρεούται να απαντήσει μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα και να δικαιολογήσει την άρνηση σε αίτηση πολιτογράφησης στους αιτούντες. Μετά την απόρριψη, ο αιτών είχε δικαίωμα να υποβάλλει νέο αίτημα μετά την πάροδο ενός έτους⁵. Αυτές οι νομικές προβλέψεις αντιμετώπισαν τη σφοδρή κριτική της κοινής γνώμης (Triandafyllidou et al. 2009).

Νομικό πλαίσιο απόδοσης ιθαγένειας

Μέχρι το 2010, ο ελληνικός Κώδικας περί Ιθαγένειας προέβλεπε τους ακόλουθους πέντε τρόπους για την απόδοση της ιθαγένειας (Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας-ΚΕΙ):

- από τη γέννηση από Έλληνες γονείς (άρ. 1, παρ. 1)
- από γέννηση σε ελληνικό έδαφος, σε περίπτωση που το παιδί δεν έχει δικαίωμα να αποκτήσει αλλοδαπή ιθαγένεια
- αν υπάρχει ανιθαγένεια κατά τη στιγμή της γέννησης (άρ. 1 παρ. 2)
- με αναγνώριση της πατρότητας, εάν κατά τη στιγμή της αναγνώρισης το παιδί είναι ανήλικο (άρ. 2)
- με υιοθεσία (άρ. 3)
- με στρατολόγηση στις ένοπλες δυνάμεις (άρ. 4)
- με πολιτογράφηση (άρ. 5).

⁴ Πολλά ευρωπαϊκά κράτη τηρούν τη ρήτρα πενταετούς παραμονής πριν από το αίτημα για πολιτογράφηση (Αγγλία, Γαλλία), ενώ ορισμένα κράτη έχουν ως προϋπόθεση τα οκτώ (Γερμανία) έως δέκα έτη παραμονής (Ιταλία).

⁵ Η διοίκηση είναι υποχρεωμένη να απαντά μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα στους αιτούντες και να αιτιολογεί τις αποφάσεις της, όπως προβλέπει ο Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας και οι αρχές της χρηστής διοίκησης, της αιτιολογίας των διοικητικών πράξεων και της ισότητας, βάσει του κράτους δικαίου.

Ο Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας (άρ. 5 του Ν.3284/2004) προβλέπει ότι η ιθαγένεια χορηγείται σε αλλοδαπό που είναι ενήλικος όταν υποβάλλει την αίτηση πολιτογράφησης και δεν έχει καταδικαστεί αμετάκλητα τα τελευταία δέκα χρόνια για εκ προθέσεως εγκλήματα με ποινή έξι μηνών και πάνω. Η παράνομη είσοδος στη χώρα δεν αποτελεί εμπόδιο για τη διαδικασία πολιτογράφησης και δεν πρέπει να έχει εκκρεμή ζητήματα εκδίκασης σχετικά με το καθεστώς παραμονής. Επιπλέον, πρέπει να πληροί την επταετή νόμιμη και μόνιμη διαμονή στην Ελλάδα πριν από την υποβολή της αίτησης. Για τους αναγνωρισμένους πρόσφυγες, αρκεί η τριετής νόμιμη και μόνιμη παραμονή στη χώρα. Η προϋπόθεση αυτή δεν ισχύει στους δικαιούχους της επικουρικής προστασίας, οι οποίοι πρέπει να διαμένουν, επίσης, επτά συνεχόμενα έτη στην Ελλάδα.

Το 2019 το Υπουργείο Εσωτερικών κοινοποίησε μια εγκύκλιο με τις νέες διατάξεις περί ιθαγένειας (Ν.4604/2019). Στην εγκύκλιο, στα άρ. 31-49, αναφέρει ότι επήλθαν μια σειρά από σημαντικές τροποποιήσεις του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας (Ν. 3284/2004). Στόχος των εν λόγω τροποποιήσεων είναι η διασφάλιση της αρχής του κράτους δικαίου κατά τη διαδικασία της πολιτογράφησης με την επιτάχυνση των διαδικασιών για τα πρόσωπα που διαμένουν νόμιμα και μόνιμα στη χώρα και ο εκσυγχρονισμός του νομικού πλαισίου της ιθαγένειας, σύμφωνα με τις διεθνείς εξελίξεις. Με τα άρ. 33-37 επήλθε τροποποίηση στα άρθρα 6, 7 και 9 του ΚΕΙ όσον αφορά στα δικαιολογητικά για τη διαδικασία πολιτογράφησης, (εξαιρουμένων των κατόχων Ειδικού Δελτίου Ταυτότητας Ομογενούς (όλα τα δικαιώματα, εκτός από το δικαίωμα ψήφου και την υποχρέωση στράτευσης), με πρόβλεψη του άρ. 23 του Ν. 3838/2010)⁶.

⁶ Ν. 3838/2010 ΦΕΚ Α' 49/24-03-2010: *Σύγχρονες διατάξεις για την Ελληνική Ιθαγένεια και την πολιτική συμμετοχή ομογενών και νομίμως διαμενόντων μεταναστών και άλλες ρυθμίσεις*. Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων. [Άρ. 23: «Πολιτογράφηση ομογενών κατόχων Ε.Δ.Τ.Ο. 1.Ομογενείς κάτοχοι Ειδικών Δελτίων Ταυτότητας Ομογενούς (Ε.Δ.Τ.Ο.) αποκτούν την Ελληνική Ιθαγένεια με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας του τόπου μόνιμης κατοικίας τους. Η σχετική αίτηση υποβάλλεται στην αρμόδια υπηρεσία της Περιφέρειας του τόπου μόνιμης κατοικίας των ενδιαφερομένων και συνοδεύεται από: α) αντίγραφο διαβατηρίου ή άλλου αποδεικτικού ταυτοπροσωπίας, β) ειδικό δελτίο ταυτότητας ομογενούς, γ) πιστοποιητικό γέννησης ή άλλο ισοδύναμο πιστοποιητικό που προβλέπεται από τη νομοθεσία της χώρας πρώτης ιθαγένειας, δ) παράβολο ύψους 100 ευρώ.

2.Αν ο ενδιαφερόμενος έχει γεννηθεί στην Ελλάδα, αρκεί η ληξιαρχική πράξη γέννησης. Η αρμόδια υπηρεσία της Περιφέρειας αναζητεί αυτεπαγγέλτως πιστοποιητικό ποινικού μητρώου για δικαστική χρήση και υποβάλλει ερώτημα σχετικά με τη συνδρομή λόγων δημόσιας τάξης και ασφάλειας σε βάρος του ενδιαφερομένου στις αρμόδιες αστυνομικές αρχές, οι οποίες οφείλουν να απαντούν εντός της προθεσμίας και υπό τους όρους των εδαφίων β' και γ' της παρ. 2 του άρθρου 7 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας. Εφόσον δεν συντρέχουν στο πρόσωπο του αιτούντος ποινικά κωλύματα από αυτά που προβλέπονται στο άρθρο 5 παράγραφος 1 στοιχείο β' του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, όπως τροποποιείται με τον παρόντα νόμο, ή λόγοι δημόσιας ασφάλειας, ο Γενικός Γραμματέας της Περιφέρειας προχωρεί στην έκδοση της σχετικής απόφασης χωρίς συνέντευξη του ενδιαφερομένου ενώπιον της οικείας Επιτροπής Πολιτογράφησης ή εισήγησης αυτής. Ο Γενικός Γραμματέας της Περιφέρειας μπορεί να παραπέμψει την υπόθεση στην Επιτροπή ιδίως λόγω αμφιβολιών, αν πληρούνται οι ουσιαστικές προϋποθέσεις πολιτογράφησης του άρθρου 5Α του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας.

3.Για την απόκτηση της Ελληνικής Ιθαγένειας απαιτείται η δημοσίευση της απόφασης του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, ενώ εφαρμόζεται αναλόγως το άρθρο 9 του ίδιου Κώδικα. Η απόφαση αιτιολογείται σύμφωνα με το άρθρο 8 του Κώδικα Ελληνικής

Επιπλέον, πρέπει να αναφερθεί ότι ο Ν. 3838/2010 αργότερα κρίθηκε εν μέρει αντισυνταγματικός στο Συμβούλιο της Επικρατείας, καθώς περιείχε διατάξεις που επέτρεπαν στους αλλοδαπούς το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι σε τοπικό επίπεδο (άρ. 14-21) προσκρούει στο οικείο άρθρο του Συντάγματος που επιφυλάσσει το δικαίωμα αυτό για τους Έλληνες πολίτες. Συνεπώς, ενώ οι αλλοδαποί διατηρούν κοινωνικούς και οικονομικούς δεσμούς με το κράτος, τον πολιτικό δεσμό αποκτούν μαζί με την απόκτηση της ιθαγένειας. Παράλληλα, κρίθηκε από την ολομέλεια ότι ο τρόπος απόκτησης της ελληνικής ιθαγένειας προσκρούει επίσης στο Σύνταγμα. Ειδικότερα, η πολιτογράφηση του Ν. 3838/2010 πραγματώνεται βάσει αμιγώς τυπικών προϋποθέσεων (εκτίμηση χρόνου νόμιμης μόνιμης διαμονής του αιτούντος ή της οικογένειας του, φοίτηση παιδιών σε ελληνικό σχολείο για ορισμένο διάστημα, ύπαρξη ή μη ποινικού μητρώου, κτλ) και δίχως να δίνεται σημασία στις ουσιαστικές προϋποθέσεις που αφορούν στο δεσμό του ατόμου με τη χώρα. Στο Ν. 3838/2010 προβλέπονται δύο τρόποι κτήσης της ιθαγένειας. Πρωτίστως, προβλέπεται ότι (άρ. 1^Α παρ.1):

«τέκνο αλλοδαπών που γεννιέται και συνεχίζει να ζει στην Ελλάδα από γονείς που διαμένουν μόνιμα και νόμιμα και οι δύο στη χώρα επί πέντε τουλάχιστον συνεχή έτη, αποκτά από τη γέννησή του την ελληνική ιθαγένεια, εφόσον οι γονείς του υποβάλουν κοινή σχετική δήλωση».

Δεύτερον, προβλέπει ότι (άρ. 1^Α παρ.2):

«τέκνο αλλοδαπών που έχει ολοκληρώσει επιτυχώς την παρακολούθηση έξι τουλάχιστον τάξεων ελληνικού σχολείου στην Ελλάδα και κατοικεί μόνιμα και νόμιμα στη χώρα αποκτά την ελληνική ιθαγένεια από τη συμπλήρωση του εξαετούς χρόνου φοίτησης» (Τα Νέα 2012).

Μετά από αυτή την απόφαση του ΣτΕ, τα άρ. 14-21 του Ν. 3838/2010 καταργήθηκαν με το άρ.4 του Ν. 4244/2014 και το άρ. 24 του Ν. 3838/2010 καταργήθηκε με το άρ. 1^Α του Ν. 4332/2015.

Ο Κώδικας Μετανάστευσης περιέχει διατάξεις για τις διάφορες κατηγορίες των αδειών διαμονής για τους αλλοδαπούς. Προβλέπει, επίσης, την άδεια διαμονής για τους επί μακρόν διαμένοντες, άδεια παραμονής σε πρόσφυγες ή δικαιούχους επικουρικής προστασίας και άδεια διαμονής για αλλοδαπούς δεύτερης γενιάς (Ν.4251/2014). Ειδικότερα, αναφέρεται η άδεια παραμονής για εργασιακούς και επαγγελματικούς λόγους, η άδεια παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους, η άδεια παραμονής λόγω

Ιθαγένειας, όπως τροποποιείται με τον παρόντα νόμο, και εκδίδεται και δημοσιεύεται εντός έτους από την υποβολή της σχετικής αίτησης με πλήρη δικαιολογητικά.

4.Εκκρεμείς αιτήσεις πολιτογράφησης ομογενών κατόχων Ειδικού Δελτίου Ταυτότητας Ομογενούς, που εξετάζονται ήδη από την αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, διεκπεραιώνονται σύμφωνα με τις προϊσχύουσες διατάξεις, μέσα σε προθεσμία δύο ετών από την έναρξη ισχύος του παρόντος νόμου. Οι διατάξεις των άρθρων 5Α και 8 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας όπως τροποποιείται με τον παρόντα νόμο εφαρμόζονται αναλογικά. Εκκρεμείς αιτήσεις που βρίσκονται κατά τη δημοσίευση του παρόντος νόμου στις αρμόδιες υπηρεσίες των Περιφερειών διεκπεραιώνονται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος άρθρου. Εκκρεμείς αιτήσεις που βρίσκονται κατά τη δημοσίευση του παρόντος νόμου στις αρμόδιες υπηρεσίες των δήμων διαβιβάζονται στις Περιφέρειες και διεκπεραιώνονται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος άρθρου.»

σπουδών, για εθελοντισμό, για έρευνα και επαγγελματική κατάρτιση, η άδεια παραμονής για θύματα trafficking και παράνομης διακίνησης μεταναστών, η άδεια παραμονής λόγω οικογενειακής επανένωσης και η άδεια παραμονής μακράς διάρκειας από τρία χρόνια μέχρι αορίστου διάρκειας.

Η διαδικασία απόδοσης της ιθαγένειας

Σύμφωνα με το άρ. 5 (Ν. 3284/2004), οι αιτούντες πρέπει να πληρούν τα ουσιαστικά κριτήρια, δηλαδή την επάρκεια γνώσης της ελληνικής γλώσσας, την ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή και τη δυνατότητα ενεργής συμμετοχής στην πολιτική ζωή της χώρας. Το εγχειρίδιο με τίτλο «*Ελλάδα. Η δεύτερη πατρίδα*» είναι διαθέσιμο από το Υπουργείο Εσωτερικών σε ηλεκτρονική μορφή με κείμενα για την ελληνική ιστορία, τον πολιτισμό, τη γεωγραφία κ.ά. και έχει σχεδιαστεί ως εργαλείο μελέτης για τους αλλοδαπούς που θέλουν να αιτηθούν για πολιτογράφηση και να συμμετάσχουν στην εξέταση πολιτογράφησης, που γίνεται με τη μορφή συνέντευξης από μικτή επιτροπή διοικητικών υπαλλήλων, ακαδημαϊκών και εμπειρογνομόνων. Ακόμη και για τον πρόσφυγα απαιτείται προφορική εξέταση για την πολιτογράφηση. Ειδικότερα, όσοι αιτούνται για πολιτογράφηση αντιμετώπιζαν ανισότητες στο επίπεδο δυσκολίας των εξετάσεων ανάλογα με την Επιτροπή Πολιτογράφησης που εξέταζε την αίτησή τους. Γι' αυτό το λόγο, το Υπουργείο Εσωτερικών εξέδωσε την εγκύκλιο της 12^{ης} Δεκεμβρίου 2017 (Εγκύκλιος: «*Οδηγίες σχετικά με τη διενέργεια των συνεντεύξεων*» 2017) για τη διαφάνεια και την ισότητα της διαδικασίας. Επιπλέον, ανακοινώθηκε ότι θα γίνει νομοθετική μεταρρύθμιση για την εισαγωγή ενός νέου συστήματος εξέτασης με 30 ερωτήσεις από μια τράπεζα 300 ερωτήσεων διαβαθμισμένης δυσκολίας⁷. Οι υποψήφιοι οφείλουν να απαντήσουν σωστά σε τουλάχιστον 20 από 30 ερωτήσεις στη συνέντευξη. Ειδικές προβλέψεις θα υπάρχουν για ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, όπως οι Ρομά, τα άτομα με ειδικές ανάγκες και τα άτομα 65 ετών και πάνω. Εάν αποτύχουν στις εξετάσεις, οι υποψήφιοι δικαιούνται να ξανακάνουν αίτηση μετά από ένα χρόνο με απεριόριστο αριθμό συμμετοχών μέχρι να επιτύχουν στις εξετάσεις (In.gr 2018).

Η απόκτηση της ελληνικής ιθαγένειας με δήλωση και αίτηση είναι η πιο σημαντική καινοτομία που εισήγαγε ο νέος νόμος. Η Ελληνική ιθαγένεια χορηγείται στα παιδιά μεταναστών που γεννήθηκαν στην Ελλάδα, υπό τον όρο ότι και οι δύο γονείς τους έχουν διαμείνει νόμιμα και μόνιμα στην Ελλάδα για τουλάχιστον πέντε συνεχή έτη (άρ. 1, παρ. 1). Ένα παιδί που γεννήθηκε πριν από τη συμπλήρωση της πενταετούς περιόδου νόμιμης και μόνιμης διαμονής στη χώρα αποκτά την ιθαγένεια με δήλωση των γονέων μόνο μετά την ολοκλήρωση του πέμπτου έτους διαμονής. Οι γονείς πρέπει να υποβάλουν την εν λόγω δήλωση εντός τριών ετών από τη γέννηση του παιδιού τους. Σε περίπτωση που δεν υποβληθεί δήλωση εντός της τριετίας, λήγει το δικαίωμα υποβολής δήλωσης. Στη συνέχεια, εάν το παιδί επιθυμεί να αποκτήσει την ιθαγένεια,

⁷ Η τράπεζα των 300 ερωτήσεων βρίσκεται σε εφαρμογή με επιτυχία στη Γερμανία. Οι υποψήφιοι πρέπει να απαντήσουν σε 33 ερωτήσεις μέσω ηλεκτρονικής πλατφόρμας.

μπορεί να του χορηγηθεί χρησιμοποιώντας άλλες σχετικές διατάξεις. Όσον αφορά στη λεγόμενη «μιάμιση γενιά», ο νόμος προσθέτει μια άλλη προϋπόθεση: την επιτυχή ολοκλήρωση τουλάχιστον έξι σχολικών τάξεων σε ελληνικό σχολείο στην Ελλάδα (άρ. 1, παρ. 2). Εφόσον πληρείται αυτή η προϋπόθεση, τότε η ιθαγένεια μπορεί να αποκτηθεί με δήλωση. Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί ότι η απόκτηση της ιθαγένειας από πρόσωπα που ανήκουν είτε στη μιάμιση γενιά είτε και στη δεύτερη γενιά – που είναι, δηλαδή, η απόκτηση της ιθαγένειας με δήλωση - διέπεται πλέον από ξεχωριστούς διαδικαστικούς κανόνες. Αυτοί οι κανόνες διαφέρουν από τους κανόνες που ισχύουν γενικά για την απόκτηση ιθαγένειας από τη γέννηση. Για παράδειγμα, η απόκτηση ιθαγένειας με δήλωση ολοκληρώνεται με τη δημοσίευση της σχετικής απόφασης της Περιφέρειας στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (αυτό συμβαίνει και με τις αποφάσεις πολιτογράφησης). Ο νόμος δεν επιτρέπει στις αρχές του δήμου να προβούν σε απευθείας εγγραφή στο δημοτολόγιο όταν πληρούνται οι προϋποθέσεις, όπως συμβαίνει με την απόκτηση της ιθαγένειας με τη γέννηση. Ακόμα και αν οι γονείς δεν ολοκληρώσουν όλα τα απαραίτητα διαδικαστικά βήματα εντός της προθεσμίας και το παιδί τους δεν έχει την ευκαιρία να αποκτήσει την ιθαγένεια, ο νόμος εξακολουθεί να επιτρέπει στο ίδιο το παιδί να κατευθύνει τη σχετική διαδικασία μόλις ενηλικιωθεί (Άρ. 1, παρ. 6). Οι προϋποθέσεις που απαιτούνται είναι βασικά εκείνες που ισχύουν και για την πολιτογράφηση. Εντούτοις, η πολιτογράφηση παραμένει η πιο απαιτητική διοικητική διαδικασία στην ελληνική έννομη τάξη (Christopoulos 2013).

Το 1997 υπήρξε σημείο καμπής, καθώς ο αριθμός των ομογενών στους οποίους δινόταν η ιθαγένεια άρχισε να μειώνεται σε σχέση με τον αριθμό των αλλοδαπών. Τον Νοέμβριο του 2006, η ΚΥΑ των Υπουργού Εσωτερικών και Εξωτερικών διευκόλυνε τη διαδικασία πολιτογράφησης για τους ομογενείς (ιδίως Έλληνες της Αλβανίας), καταργώντας την πληρωμή παραβόλου και τον διακριτικό χαρακτήρα της απόφασης από τη διοίκηση. Οι ομογενείς με Ειδικού Δελτίο Ταυτότητας Ομογενούς (ΕΔΤΟ) έχουν πλέον το δικαίωμα απόκτησης της ιθαγένειας, εφόσον πληρούν τα τυπικά κριτήρια. Έτσι, το 2007, ο αριθμός των κατόχων ΕΔΤΟ που τους αποδόθηκε η ελληνική ιθαγένεια εκατονταπλασιάστηκε σε σχέση με οποιοδήποτε προηγούμενο έτος (Triandafyllidou et al. 2009). Μια μεγάλη καινοτομία εισήγαγε ο Ν. 4332.2015 που επιτρέπει στα παιδιά των μεταναστών να αποκτούν την ελληνική ιθαγένεια με τη γέννηση και φοίτηση σε ελληνικό σχολείο. Αυτή η νομοθετική ρύθμιση κάλυψε ένα μεγάλο κενό που υπήρχε στη νομοθεσία αναφορικά με τους μετανάστες δεύτερης γενιάς, που είτε είχαν γεννηθεί στην Ελλάδα και φοιτούσαν σε ελληνικό σχολείο είτε δεν γεννήθηκαν στην Ελλάδα, αλλά ερχόμενοι στη χώρα με τους γονείς τους που ήταν οι μετανάστες πρώτης γενιάς παρακολούθησαν ελληνικό σχολείο.

Επιπλέον, υφίσταται και η πολιτογράφηση «τιμής ένεκεν» ή τιμητική πολιτογράφηση, μια *sui generis* πολιτογράφηση, που αφορά σε άτομα που χαρακτηρίζονται ως φιλέλληνες και η πολιτογράφηση τους εξυπηρετεί εξαιρετικό συμφέρον της Ελλάδας. Γίνεται με έκδοση Προεδρικού Διατάγματος μετά από ειδική απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών. Μια πρόσφατη περίπτωση τιμητικής πολιτογράφησης αποτελεί αυτή του γνωστού Αμερικανού ηθοποιού Τομ Χανκς, γνωστού για τα φιλελληνικά συναισθήματα του.

Συμπεράσματα

Η μεταρρύθμιση του 2010 έφερε την ιθαγένεια στο επίκεντρο της πολιτικής και ακαδημαϊκής ατζέντας στην Ελλάδα. Παραδοσιακά, το ελληνικό κράτος δεν αισθάνθηκε ποτέ αρκετά ασφαλές για να αντιμετωπίσει τα ζητήματα της ιθαγένειας, θεωρώντας τα ως κατ' εξοχήν ευαίσθητα σε εθνικό επίπεδο θέματα. Από τον πρώτο χρόνο λειτουργίας του, ο Έλληνας Διαμεσολαβητής τόνισε ότι *«όπως και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, η επιμονή του ελληνικού νόμου για το jus sanguinis δημιουργεί πολλά προβλήματα, όχι μόνο για τους αλλοδαπούς που εγκαθίστανται μόνιμα στην Ελλάδα με σκοπό την ένταξη στην ελληνική κοινωνία ή την απόκτηση ελληνικής ιθαγένειας, αλλά και για άτομα ελληνικής καταγωγής που επιδιώκουν την απόκτηση ελληνικής ιθαγένειας ή την αναγνώριση της ιθαγένειάς τους, καθώς και για απάτριδες και ανιθαγενείς»* (Christopoulos 2013). Η συνεχής ενασχόληση των εκάστοτε κυβερνήσεων με το νομοθετικό πλαίσιο περί ιθαγένειας αποδεικνύουν τη διάθεση για περαιτέρω εξέλιξη του καθεστώτος ιθαγένειας, αλλά και την επιτακτική ανάγκη υιοθέτησης διεθνών και ενωσιακών κανόνων. Επιπλέον, το νέο κύμα μεταναστευτικών ροών αποτελεί μια νέα πρόκληση για την προσαρμογή της διαδικασίας απόδοσης της ιθαγένειας στις σημερινές προκλήσεις.

Γ.2. ΓΕΡΜΑΝΙΑ

Ιστορικό πλαίσιο καθεστώτος ιθαγένειας

Ο γερμανικός νόμος περί ιθαγένειας του 1913 καθιέρωσε για πρώτη φορά ένα ενοποιημένο καθεστώς ιθαγένειας για όλους τους υπηκόους των διαφόρων κρατών που αποτελούσαν τη Γερμανική Αυτοκρατορία του 1870. Η γερμανική ιθαγένεια δεν αντικατέστησε πλήρως την ιθαγένεια από τα διάφορα κράτη της ομοσπονδίας, αλλά στην πραγματικότητα τη συμπλήρωσε. Η γερμανική ιθαγένεια, σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1919, προέβλεπε ότι κάθε υπήκοος ομοσπονδιακού κράτους αποκτούσε συγχρόνως τη γερμανική ιθαγένεια. Οι Γερμανοί υπήκοοι είχαν τα ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις. Επιπλέον, εντός και εκτός της επικράτειας της Γερμανικής Αυτοκρατορίας είχαν δικαίωμα προστασίας και οι πολίτες δεν επιτρεπόταν να εκδίδονται σε οποιαδήποτε ξένη κυβέρνηση με σκοπό την τιμωρία ή τη δίωξη τους.

Επί ναζιστικού καθεστώτος ο κώδικας περί ιθαγένειας τροποποιήθηκε επανειλημμένα, ιδίως για ιδεολογικούς και φυλετικούς σκοπούς. Ένα από τα πρώτα μέτρα ήταν η κατάργηση της ιθαγένειας των ομόσπονδων κρατιδίων ως αποτέλεσμα της εγκαθίδρυσης της Γερμανίας ως ενιαίου κράτους. Ο νόμος της 14ης Ιουλίου 1933 προέβλεπε την απόσυρση των πολιτογραφήσεων που χορηγήθηκαν κατά την περίοδο 1918-1933 και την απώλεια της γερμανικής ιθαγένειας από πρόσωπα που παραβίασαν την υποχρέωση πίστης στη γερμανική αυτοκρατορία ή στο «γερμανικό έθνος». Σύμφωνα με περαιτέρω νόμους, όλοι οι Εβραίοι που είχαν τη μόνιμη κατοικία τους στο εξωτερικό συλλογικά στερήθηκαν την ιθαγένεια. Ως αποτέλεσμα της «επανένωσης» με την Αυστρία και των εδαφικών κτήσεων από το 1933 έως το 1941 στην Ανατολική Ευρώπη, η γερμανική ιθαγένεια χορηγήθηκε συλλογικά σε άτομα που θεωρούνταν εθνικά Γερμανοί και οι οποίοι ζούσαν στα εδάφη που ενσωματώθηκαν στο γερμανικό Ράιχ ή προσαρτήθηκαν ως προτεκτοράτα στην Αυτοκρατορία (Hailbronner & Renner 2005). Ένας άλλος λόγος της συλλογικής κτήσης της γερμανικής ιθαγένειας ήταν να διευκολυνθεί η είσοδος στη Wehrmacht, στα SS, στην αστυνομία ή στις διάφορες ναζιστικές οργανώσεις με την προϋπόθεση ότι τα άτομα ήταν γερμανικής καταγωγής. Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας του 1949 αποφάσισε να στηρίξει τον κώδικα περί ιθαγένειας του 1913, αντί να θεσπίσει έναν εκ βάθρων νέο κώδικα. Εκτός από τους κανονισμούς και τις αλλαγές που έκαναν οι Συμμαχικές Δυνάμεις από το 1945 έως το 1949, ο κώδικας περί ιθαγένειας του 1913 τροποποιήθηκε ουσιαστικά τρεις φορές, το 1955, το 1956 και το 1957. Η πρώτη τροπολογία, που άλλαξε τον κώδικα περί ιθαγένειας του 1913, ακύρωσε μαζικά τις πολιτογραφήσεις που έγιναν μεταξύ 1938 και 1945. Η εγκυρότητα αυτών των συλλογικών πολιτογραφήσεων επί ναζιστικού καθεστώτος υπήρξε αντικείμενο διαφωνίας στη νομολογία της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας (Hailbronner & Renner 2005). Με τον δεύτερο νόμο του 1956 (Makarou 1956) καταργήθηκε η συλλογική απόκτηση της γερμανικής ιθαγένειας από τους Αυστριακούς. Ωστόσο, οι Αυστριακοί θα μπορούσαν να επανακτήσουν τη γερμανική ιθαγένεια με δήλωση τους, εάν είχαν εγκατασταθεί μόνιμα στη Γερμανία μέχρι τότε. Ο τρίτος νόμος του 1957 και η μεταγενέστερη νομοθεσία του 1969 καθιέρωσαν την ίση

μεταχείριση ανδρών και γυναικών σε σχέση με την απόκτηση της γερμανικής ιθαγένειας από συζύγους και απογόνους Γερμανών υπηκόων. Μεταξύ του 1969 και του 1990 η συζήτηση για τη γερμανική ιθαγένεια επικεντρώθηκε σε θέματα που αφορούσαν στη διαίρεση της Γερμανίας. Μολονότι αρχικά ο νόμος της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας προέβλεπε κοινή γερμανική ιθαγένεια, εντούτοις το 1967 με την υιοθέτηση του Staatsbürgerschaftsgesetz (Κώδικας περί Ιθαγένειας) της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας (Λ.Δ.Γ.) η ιδέα της κοινής γερμανικής ιθαγένειας εγκαταλείφθηκε και αντικαταστάθηκε από ξεχωριστή ιθαγένεια για την ανατολική Γερμανία σε σχέση με τη δυτική Γερμανία. Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας αντέδρασε επιμένοντας σε μια κοινή γερμανική ιθαγένεια, βασιζόμενη στο Reichs- und Staatsangehörigkeitsgesetz του 1913. Έτσι, κάθε Γερμανός που αποκτούσε τη γερμανική ιθαγένεια λόγω καταγωγής τη διατηρούσε ανεξάρτητα από το αν είχε τη μόνιμη κατοικία του στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας ή στη Λ.Δ.Γ.. Η νομική βάση αυτής της θέσης ήταν η ιδέα μιας αδιαχώριστης κοινής γερμανικής ιθαγένειας που συνδέεται με τη νομική συνέχεια της Γερμανικής Αυτοκρατορίας. Η νομική αυτή έννοια επέτρεψε στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας να εκδίδει διαβατήρια και να διεκδικεί ως Γερμανούς πολίτες κάθε πολίτη της Λ.Δ.Γ. που κατάφερε νόμιμα ή παράνομα να εγκαταλείψει τη Λ.Δ.Γ. και να φθάσει σε προξενείο ή πρεσβεία της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας (Hailbronner 1981, Klein 1983). Η Συνθήκη για τις Σχέσεις μεταξύ της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και της Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας της 12ης Δεκεμβρίου 1972 (Grundlagenvertrag), καθώς και οι Συνθήκες με τη Σοβιετική Ένωση και την Πολωνία του 1970 και με την Τσεχοσλοβακία του 1973 άφησαν εκτός το αμφιλεγόμενο ζήτημα της γερμανικής ιθαγένειας. Σε ένα Πρωτόκολλο αναφέρθηκε ρητά και γενικά στη βασική Συνθήκη (Grundlagenvertrag) ότι θα διευκολύνει την επίλυση των ζητημάτων ιθαγένειας δίχως να αποτελεί νομική βάση για ουσιαστική εφαρμογή επίλυσης ζητημάτων ιθαγένειας.

Μετά την επανένωση της Γερμανίας στις 3 Οκτωβρίου 1990, καταργήθηκαν οι ανατολικογερμανικοί νόμοι και κανονισμοί σχετικά με την ιθαγένεια. Με την προσχώρηση της Λ.Δ.Γ. στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας η ισχύουσα στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας νομοθεσία περί ιθαγένειας τέθηκε σε ισχύ και στο έδαφος της πρώην Λ.Δ.Γ.. Ωστόσο, έπρεπε να επιλυθούν ορισμένα ζητήματα σχετικά με τις επιπτώσεις των πολιτογραφήσεων και άλλων θεμάτων περί ιθαγένειας (Renner 1999). Μέχρι ενός σημείου τούτα τα ζητήματα δεν έχουν ακόμη επιλυθεί πλήρως. Μεταγενέστερες αλλαγές στη νομοθεσία περί ιθαγένειας αφορούσαν κατά κύριο λόγο τη επίλυση του προβλήματος της ένταξης του μεταναστευτικού πληθυσμού διευκολύνοντας την πρόσβαση τους στη γερμανική ιθαγένεια. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990 άρχισε μια συζήτηση σχετικά με τα πολιτικά δικαιώματα του μεταναστευτικού πληθυσμού. Μέχρι το τέλος του 1998, περίπου επτά εκατομμύρια αλλοδαποί κατοικούσαν στη Γερμανία, αντιπροσωπεύοντας το 9% του γερμανικού πληθυσμού με τους περισσότερους εξ αυτών να ζουν πολλά χρόνια σε γερμανικό έδαφος. Μέχρι το τέλος του 1997 περίπου το 30% όλων των αλλοδαπών ήταν στη Γερμανία για είκοσι χρόνια ή περισσότερο, ενώ το 40% ζούσαν για τουλάχιστον

δεκαπέντε χρόνια στη Γερμανία και σχεδόν το 50% για περισσότερο από δέκα χρόνια. Σχεδόν τα δύο τρίτα όλων των Τούρκων και Ελλήνων, το 31% των Ιταλών και το 80% των Ισπανών κατοικούσαν στη Γερμανία για περισσότερα από δέκα χρόνια και στη Γερμανία είχαν γεννηθεί 1,59 εκατομμύρια παιδιά αλλοδαπών (21,7% όλων των αλλοδαπών). Το σημαντικό ζήτημα ήταν η απόκτηση της γερμανικής ιθαγένειας από τη γέννηση σε γερμανικό έδαφος για τα παιδιά αλλοδαπών, που εισήγαγε ένα στοιχείο *jus soli* στην έννοια της ιθαγένειας και το οποίο οδήγησε σε έντονη πολιτική αντιπαράθεση μεταξύ των κυριότερων πολιτικών κομμάτων⁸. Επιπλέον, η απόκτηση γερμανικής ιθαγένειας για την πρώτη γενιά αλλοδαπών ατόμων ενταγμένων στην αγορά εργασίας διευκολύνθηκε, επίσης, σημαντικά με την προϋπόθεση ότι πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις, όπως η νόμιμη βασική κατοικία να είναι στη Γερμανία για τουλάχιστον δεκαπέντε χρόνια, να παραιτηθούν από προηγούμενη ιθαγένεια, να μην έχουν διωχθεί για ποινικά αδικήματα και να έχουν την ικανότητα να βγάζουν τα προς το ζην. Ο συνολικός αριθμός πολιτογραφήσεων το 1995 αυξήθηκε σε 313.606 σε σύγκριση με 34.913 το 1985 (το 1997, ωστόσο, ο αριθμός μειώθηκε στα 278.662). Εντούτοις, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ο αριθμός αυτός περιλαμβάνει ένα σημαντικό αριθμό πολιτογραφήσεων των Γερμανών επαναπατριζόμενων (*Aussiedler*) που αποκτούν τη γερμανική ιθαγένεια πολύ εύκολα βάσει του άρ. 116 του Συντάγματος σε συνδυασμό με το Νόμο περί Εκτοπισμένων και έτσι τους δίνεται το συνταγματικό δικαίωμα να αποκτήσουν τη γερμανική ιθαγένεια ως πρόσφυγες ή εκτοπισθέντες γερμανικής εθνικής καταγωγής ή ως σύζυγοι ή απόγονοι αυτών υπό τον όρο ότι είχαν γίνει δεκτοί στο έδαφος του Γερμανικού Ράιχ με βάση τα σύνορα της 31ης Δεκεμβρίου 1937. Κάποια από τα κρατίδια προσπάθησαν να επιλύσουν το βασικό δίλημμα που προέκυψε από τον αποκλεισμό ενός σημαντικού μέρους του πληθυσμού από τα πολιτικά δικαιώματα παρέχοντας σε αλλοδαπούς περιορισμένα δικαιώματα ψήφου σε τοπικό επίπεδο. Αυτό αποτυγχάνει λόγω της απόφασης του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου που κηρύξει μια τέτοια προσπάθεια αντισυνταγματική. Το Δικαστήριο δήλωσε ότι η έννοια της δημοκρατίας, όπως ορίζεται στο Σύνταγμα, δεν επιτρέπει την αποσύνδεση των πολιτικών δικαιωμάτων από την έννοια της ιθαγένειας. Συνεπώς, η ιθαγένεια αποτελεί νομική προϋπόθεση για την απόκτηση πολιτικών δικαιωμάτων νομιμοποιώντας την άσκηση κάθε εξουσίας στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Ωστόσο, το Δικαστήριο δήλωσε, επίσης, ότι η μόνη δυνατή προσέγγιση για την επίλυση του χάσματος μεταξύ του μόνιμου αλλοδαπού πληθυσμού και της δημοκρατικής συμμετοχής του έγκειται στην αλλαγή του κώδικα περί ιθαγένειας, διευκολύνοντας, για παράδειγμα, την απόκτηση της γερμανικής ιθαγένειας από αλλοδαπούς που διαμένουν μόνιμα στη Γερμανία και, συνεπώς, υπόκεινται στη γερμανική κυριαρχία κατά τρόπο παρόμοιο με τους Γερμανούς υπηκόους.

⁸ Η Γερμανική Βουλή (*Bundestag*) αποφάσισε το 1990 να διευκολύνει ουσιαστικά την απόκτηση γερμανικής ιθαγένειας για τους νέους αλλοδαπούς ηλικίας 16 έως 23 ετών με την προϋπόθεση να παραιτηθούν από την προηγούμενη ιθαγένειά τους, να έχουν ζήσει μόνιμα και νόμιμα στη Γερμανία επί οκτώ συνεχόμενα έτη, να έχουν παρακολουθήσει σχολείο στη Γερμανία για τουλάχιστον έξι χρόνια και να μην έχουν διωχθεί για ποινικό αδίκημα.

Νομικό πλαίσιο απόδοσης ιθαγένειας

Το 2000 έγινε η σημαντικότερη ίσως μεταρρύθμιση του κώδικα περί ιθαγένειας (Staatsangehörigkeitsgesetz ή StAG). Ο νέος νόμος για τη μεταρρύθμιση του κώδικα περί γερμανικής ιθαγένειας της 15ης Ιουλίου 1999 τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2000. Επιπλέον, έπρεπε να θεσπιστούν διοικητικές κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του. Μία από τις κυριότερες αλλαγές ήταν η εισαγωγή της αρχής *jus soli* στο άρ. 4 του γερμανικού κώδικα περί ιθαγένειας (StAG), που σημαίνει ότι παιδί αλλοδαπών γονέων αποκτά γερμανική ιθαγένεια βάσει του «μοντέλου επιλογής» υπό την προϋπόθεση ότι ο ένας γονέας διαμένει νόμιμα και μόνιμα στη Γερμανία για οκτώ συνεχόμενα έτη και ότι έχει στην κατοχή του άδεια παραμονής (Aufenthaltserlaubnis) ή άδεια απεριόριστης διαμονής για τρία έτη (Aufenthaltserlaubnis). Τα αλλοδαπά παιδιά που διαμένουν νόμιμα στη Γερμανία δικαιούνται πολιτογράφηση κατά τα δέκατα γενέθλιά τους, εάν οι προαναφερόμενοι όροι πληρούνται κατά τη στιγμή της γέννησής τους (άρ. 40b του StAG ως μεταβατική ρύθμιση που έληξε στις 31 Δεκεμβρίου 2000). Λόγω του γεγονότος ότι τα παιδιά αποκτούν κατά κανόνα την ιθαγένεια των γονέων τους, η εισαγωγή της αρχής *jus soli* συνεπάγεται τουλάχιστον διπλές, αν όχι πολλαπλές, ιθαγένειες για τα αλλοδαπά παιδιά που γεννιούνται στη Γερμανία. Έτσι, σύμφωνα με το άρ. 29 του StAG, εισήχθη το ιδιαίτερα αμφισβητούμενο «μοντέλο της επιλογής» και η υποχρέωση να αποφασίσει το παιδί κατά την συμπλήρωση των δεκαοχτώ ετών ποια ιθαγένεια θα διατηρήσει. Εάν ο νεαρός ενήλικας δηλώσει ότι σκοπεύει να διατηρήσει την αλλοδαπή ιθαγένειά του ή αν δεν δηλώσει τίποτα, όταν φτάσει την ηλικία των δεκαοχτώ ετών, θα χάσει αυτόματα τη γερμανική ιθαγένεια. Εάν, από την άλλη πλευρά, δηλώσει την πρόθεση να διατηρήσει τη γερμανική ιθαγένεια, ο νεαρός ενήλικας υποχρεούται να αποδείξει την απώλεια ή την απόρριψη της αλλοδαπής ιθαγένειας (άρ. 29 παρ. 2 StAG), εκτός εάν οι γερμανικές αρχές έχουν εγκρίνει επισήμως ότι μπορεί να διατηρήσει και την αλλοδαπή ιθαγένειά του (διπλή ιθαγένεια).

Εκτός από την εισαγωγή της αρχής *jus soli*, διευκολύνθηκε επίσης, η διαδικασία πολιτογράφησης. Οι αλλοδαποί δικαιούνται πολιτογράφηση μετά από περίοδο παραμονής οκτώ αντί δεκαπέντε ετών υπό την προϋπόθεση να δηλώσουν ότι δεσμεύονται απέναντι στην ελεύθερη και δημοκρατική τάξη του Συντάγματος (freiheitliche und demokratische Grundordnung), ότι έχουν άδεια παραμονής, ότι υπάρχει η δυνατότητα για εξασφάλιση των προς το ζην χωρίς να εξασφαλίζεται αυτό το καθεστώς από επιδόματα, να μην υπάρχει ποινική καταδίκη και, τέλος, να δηλώνουν την απώλεια ή παραίτηση από την προηγούμενη ιθαγένεια. Η διπλή ιθαγένεια γίνεται δεκτή στις περισσότερες περιπτώσεις, π.χ. εάν οι αιτούντες είναι ηλικιωμένοι και η διπλή ιθαγένεια είναι το μόνο εμπόδιο στην πολιτογράφηση ή εάν η απώλεια της προηγούμενης ιθαγένειας συνδέεται με δυσανάλογες δυσκολίες. Επιπλέον, η διπλή ιθαγένεια γίνεται δεκτή στις περιπτώσεις στις οποίες η παραίτηση από την προηγούμενη ιθαγένεια συνεπάγεται -πέραν της απώλειας των πολιτικών δικαιωμάτων- οικονομικές επιπτώσεις ή -γενικά στην περίπτωση των πολιτών της ΕΕ- με την προϋπόθεση ότι υπάρχει αμοιβαιότητα μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ. Λόγω

του γεγονότος ότι έχει διευκολυνθεί η διαδικασία απόκτησης της γερμανικής ιθαγένειας, ορισμένες τροπολογίες αφορούν στην απώλεια της γερμανικής ιθαγένειας και τον περιορισμό της απόκτησης λόγω καταγωγής. Η απόκτηση της γερμανικής ιθαγένειας στο εξωτερικό αποκλείεται όταν ο Γερμανός γονέας, που έχει τη μόνιμη διαμονή του στο εξωτερικό, γεννήθηκε στο εξωτερικό μετά την 31^η Δεκεμβρίου 1999, εκτός από τις περιπτώσεις που θα οδηγούσαν σε ανιθαγένεια. Παρά την διάταξη αυτή, η απόκτηση της γερμανικής ιθαγένειας παραμένει δυνατή, εάν και οι δύο γονείς έχουν στην κατοχή τους γερμανική ιθαγένεια, εκτός εάν και οι δύο γονείς γεννήθηκαν στο εξωτερικό μετά την 31^η Δεκεμβρίου 1999.

Η μεταρρύθμιση του κώδικα ιθαγένειας του 2000 θεωρήθηκε ως μέρος μιας σημαντικής μεταρρύθμισης του δικαίου περί ιθαγένειας. Η πρόθεση ήταν να γίνουν περαιτέρω αναθεωρήσεις σε μια διαδικασία δύο φάσεων για την προσαρμογή του κώδικα περί ιθαγένειας σε μια νέα συνολική μεταναστευτική πολιτική και σε αλλαγές των δικαιωμάτων διαμονής των πολιτών της ΕΕ. Προοριζόταν, επίσης, να εκπονηθεί ένας ειδικός διοικητικός νόμος για θέματα ιθαγένειας και να μεταρρυθμιστεί η νομοθεσία για τους επαναπατριζόμενους Γερμανούς (Aussiedler). Ο Νόμος περί Μετανάστευσης του 2004 προέβλεπε κάποιες προσαρμογές στις αλλαγές του νόμου περί μετανάστευσης. Ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά του Νόμου περί Μετανάστευσης ήταν η έμφαση στα κριτήρια ένταξης των μεταναστών, που εξαρτώνται από το δικαίωμα πολιτογράφησης συνοδευόμενο με την απόδειξη επαρκούς γνώσης της γερμανικής γλώσσας. Επιπλέον, η επιτυχημένη συμμετοχή σε ένα μάθημα ένταξης⁹ μειώνει τον απαιτούμενο χρόνο νόμιμης διαμονής για πολιτογράφηση από οκτώ σε επτά χρόνια. Με τη μεγάλη αύξηση του αριθμού των μεταναστών με γερμανική εθνική καταγωγή ως αποτέλεσμα της ελευθέρωσης και του εκδημοκρατισμού στο ανατολικό μπλοκ, έγιναν ουσιαστικές αλλαγές στο νόμο προκειμένου να υπάρξει αποτελεσματικότερος έλεγχος στη μετανάστευση των εθνικά Γερμανών. Το 1993, εισήχθη ετήσια ποσόστωση 225.000 επαναπατριζόμενων Γερμανών και την 1η Ιανουαρίου 2000 η ποσόστωση μειώθηκε σε περίπου 100.000 άτομα, αριθμός που αντιστοιχεί στον αριθμό των Γερμανών που εισήλθαν στη Γερμανία το 1998. Επιπλέον, πριν από την επίσημη είσοδό τους στη χώρα, έπρεπε να περάσουν ένα τεστ γνώσης της γερμανικής γλώσσας. Μέχρι το 2000 οι Γερμανοί που υπάγονταν στο άρ. 116 παρ. 1 του Συντάγματος κι ήταν Γερμανοί χωρίς ιθαγένεια είχαν το δικαίωμα πολιτογράφησης με την εισδοχή τους στο γερμανικό έδαφος. Από την 1^η Ιανουαρίου 2000 οι επαναπατρισθέντες Γερμανοί, οι σύζυγοι και τα παιδιά τους αποκτούν αυτόματα γερμανική ιθαγένεια εισερχόμενοι σε γερμανικό έδαφος με βάση προηγούμενο τίτλο εισδοχής.

Ο Νόμος για τη Μετανάστευση έχει επίσης καταργήσει την άδεια διαμονής για τους πολίτες της ΕΕ. Ως εκ τούτου, η νέα διάταξη απαιτεί τώρα μόνο το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας, το οποίο πιστοποιείται με επίσημη δήλωση στους πολίτες της ΕΕ κατά

⁹ Αποτελείται από ένα μάθημα γερμανικής γλώσσας και ένα μάθημα ιστορίας για τα βασικά γεγονότα της γερμανικής ιστορίας και του πολιτικού συστήματος.

την παραμονή τους στη Γερμανία. Οι πολίτες της ΕΕ παραμένουν προνομιούχοι όσον αφορά στην πολιτογράφηση. Σύμφωνα με το νόμο του 1999, οι πολίτες της ΕΕ δικαιούνται πολιτογράφηση χωρίς να αποποιούνται την προηγούμενη ιθαγένεια τους, υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχει αμοιβαιότητα μεταξύ των κρατών μελών. Ωστόσο, ορισμένα από τα ομόσπονδα κρατίδια ζήτησαν να διασφαλιστεί η αμοιβαιότητα μόνο εάν ένα άλλο κράτος μέλος της ΕΕ παρέχει το δικαίωμα πολιτογράφησης στους Γερμανούς πολίτες. Άλλα ομόσπονδα κρατίδια θεώρησαν επαρκή την πολιτογράφηση ενός Γερμανού υπηκόου χωρίς την απαίτηση να παραιτηθεί από τη γερμανική ιθαγένεια¹⁰.

Ο νόμος του 2007 για την εφαρμογή των οδηγιών της ΕΕ στον τομέα της μετανάστευσης και του δικαίου ασύλου περιελάμβανε μια νομοθετική μεταρρύθμιση του κώδικα περί ιθαγένειας με μια σειρά σημαντικών αλλαγών, αν και δεν αφορούσαν όλες οι αλλαγές την εφαρμογή της νομοθεσίας της ΕΕ. Ο νόμος περιείχε 24 τροποποιήσεις στον κώδικα περί ιθαγένειας. Ορισμένες από τις νομοθετικές αλλαγές συνδέονται έμμεσα με το Νόμο περί Μετανάστευσης, όπως οι πολυάριθμες προϋποθέσεις ένταξης, οι οποίες θεσπίστηκαν με τη μεταρρύθμιση του Νόμου περί Μετανάστευσης του 2004. Σύμφωνα με το νέο άρ. 3 παρ. 2, η γερμανική ιθαγένεια αποκτάται από κάποιον που έχει αντιμετωπιστεί από τις γερμανικές αρχές ως Γερμανός υπήκοος επί δώδεκα έτη ανεξάρτητα από το αν διαμένει μόνιμα στη Γερμανία (Sturm 2008).

Ένα επιπλέον σημαντικό ζήτημα ήταν η αλλαγή των προϋποθέσεων πολιτογράφησης σχετικά με το επίπεδο γνώσης της γερμανικής γλώσσας¹¹ και την υιοθέτηση των τεστ πολιτογράφησης (Hailbronner 2007). Υπάρχουν εξαιρέσεις για τους ηλικιωμένους και τα παιδιά, για άρρωστα άτομα και άτομα με ειδικές ανάγκες. Τα άτομα ηλικίας άνω των 16 ετών πρέπει να αποδείξουν μόνο τις γλωσσικές γνώσεις που αντιστοιχούν στην ηλικία τους. Οι ηλικιωμένοι, οι άρρωστοι και τα άτομα με ειδικές ανάγκες μπορούν να απαλλάσσονται από την υποχρέωση να αποδείξουν επαρκή γνώση της γερμανικής γλώσσας, εφόσον δεν είναι σε θέση να συμμετάσχουν σε μαθήματα γλώσσας ή να αποκτήσουν το πιστοποιητικό γλώσσας. Επιπλέον, η νομοθετική μεταρρύθμιση αποσκοπούσε σαφώς στον τερματισμό των διαφορετικών πρακτικών των ομόσπονδων κρατιδίων όσον αφορά στο απαιτούμενο επίπεδο γνώσης της γερμανικής γλώσσας. Ως εκ τούτου, οι υπουργοί Εσωτερικών στην απόφασή τους το Μάιο και το Νοέμβριο του 2006 συμφώνησαν σε ενιαία πρότυπα όσον αφορά στις γλωσσικές προϋποθέσεις, στην εισαγωγή τεστ ένταξης και την απαίτηση για υπακοή στην έννομη τάξη. Προηγουμένως, η προνομιακή πρόσβαση στην πολιτογράφηση των πρώην Γερμανών εφαρμοζόταν στους απογόνους τους, καθώς και σε υιοθετημένα παιδιά, ανεξάρτητα

¹⁰ Το ζήτημα επιλύθηκε τελικά με απόφαση του Ομοσπονδιακού Διοικητικού Δικαστηρίου που αποφάσισε υπέρ μιας πιο φιλελεύθερης ερμηνείας, η οποία δηλώνει ότι η αμοιβαιότητα δεν απαιτεί επακριβή ομοιότητα μεταξύ των κρατών μελών όσον αφορά στη χορήγηση ατομικού δικαιώματος πολιτογράφησης και στην περίπτωση που Γερμανοί υπήκοοι πολιτογραφηθούν και δεν παραιτηθούν από τη γερμανική ιθαγένειά τους.

¹¹ Επαρκής γνώση της γερμανικής γλώσσας παρέχοντας πιστοποιητικό στα γερμανικά σε επίπεδο Β του κοινού ευρωπαϊκού πλαισίου αναφοράς για τις γλώσσες

από την ηλικία τους, υπό την προϋπόθεση ότι πληρούσαν τις ελάχιστες προϋποθέσεις της πολιτογράφησης, σύμφωνα με το άρ. 8 του Κώδικα περί Ιθαγένειας. Σύμφωνα με το τροποποιημένο άρ. 13 του Κώδικα περί Ιθαγένειας, μόνο τα ανήλικα τέκνα δικαιούνται την προνομιακή διαδικασία πολιτογράφησης, δεδομένου ότι ο ομοσπονδιακός νομοθέτης κατέληξε στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει δημόσιο συμφέρον για τη διευκόλυνση της πολιτογράφησης ενήλικων απογόνων πρώην Γερμανών που ζουν στο εξωτερικό. Επιπλέον, η νομοθετική μεταρρύθμιση του 2007 εισάγει μια νέα διοικητική διαδικασία για την έννοια του καθεστώτος ιθαγένειας ενός προσώπου με αίτηση του ή σε περίπτωση ιδιαίτερου δημόσιου συμφέροντος. Η διαδικασία μπορεί να εκκινήσει αυτοδικαίως με σκοπό τον επίσημο προσδιορισμό του καθεστώτος ιθαγένειας ενός προσώπου από τις εθνικές αρχές. Το πιστοποιητικό σχετικά με την ύπαρξη ή μη της γερμανικής ιθαγένειας έχει δεσμευτική ισχύ και μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο προσφυγής. Το βάρος της απόδειξης έχει το πρόσωπο που ισχυρίζεται ότι κατέχει τη γερμανική ιθαγένεια. Μόνο σε περίπτωση απώλειας της γερμανικής ιθαγένειας εναπόκειται στις εθνικές αρχές να αποδείξουν την απώλεια αυτής.

Ο νόμος για την τροποποίηση του Κώδικα περί Ιθαγένειας της 5^{ης} Φεβρουαρίου 2009 αποτελεί κυρίως αντίδραση στις αποφάσεις του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου και του Ομοσπονδιακού Διοικητικού Δικαστηρίου σχετικά με τις νομικές προϋποθέσεις αφαίρεσης της γερμανικής ιθαγένειας λόγω απάτης ή δόλου και των νομικών συνεπειών μιας *ex lege* απώλειας της ιθαγένειας ή αφαίρεσης της ιθαγένειας από τους απογόνους. Μέχρι τον Φεβρουάριο του 2009 δεν προβλέπονταν στο γερμανικό Κώδικα περί Ιθαγένειας διατάξεις σχετικά με την αφαίρεση της γερμανικής ιθαγένειας ή τις έννομες συνέπειες απώλειας ή παραίτησης από την ιθαγένεια των απογόνων. Παρόλο που η νέα νομοθεσία αποσαφηνίζει την κατάσταση, παράγει αρνητικές συνέπειες στο δίκαιο περί του καθεστώτος διαμονής. Έτσι, σύμφωνα με τα ανωτέρω δικαστήρια, η αναδρομική απώλεια της ιθαγένειας δεν οδηγεί σε αναβίωση της προηγούμενης άδειας παραμονής, αφήνοντας έτσι τα πρόσωπα σε κατάσταση ανασφάλειας δικαίου (Marx, 2009).

Η διαδικασία απόδοσης της ιθαγένειας

Βασικός σκοπός του νόμου του 2000 ήταν η προώθηση της απόκτησης της γερμανικής ιθαγένειας για τους αλλοδαπούς εργαζόμενους και τους απογόνους δεύτερης και τρίτης γενιάς ως απαραίτητη προϋπόθεση για την ένταξή τους στη γερμανική κοινωνία. Μέχρι την 1^η Ιανουαρίου 2000 -αν και δεν προβλεπόταν ρητά από το νόμο του 1913- η νομική πρακτική της απόδοσης ιθαγένειας σε αλλοδαπούς αποτελούσε η παραδοχή ότι η απόκτηση της γερμανικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση ήταν η εξαίρεση και όχι ο κανόνας. Μία από τις κύριες καινοτομίες της μεταρρύθμισης του 1999/2000 ήταν η εισαγωγή της αρχής *jus soli*. Τα παιδιά αλλοδαπού γονέα αποκτούν γερμανική ιθαγένεια με την προϋπόθεση ότι ένας γονέας έχει νόμιμη και μόνιμη διαμονή στη Γερμανία επί οκτώ συνεχόμενα έτη και ότι έχει στην κατοχή του έγκυρη άδεια

παραμονής. Από τον Ιανουάριο του 2004, τα κριτήρια πολιτογράφησης αυξήθηκαν βάσει της αρχής *jus soli* με απαραίτητη την κατοχή άδειας εγκατάστασης στη Γερμανία ή -στην περίπτωση των πολιτών της ΕΕ- ισχύει το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας. Δεδομένου ότι η άδεια εγκατάστασης απαιτεί υψηλότερο επίπεδο γνώσης της γερμανικής γλώσσας από ό,τι προηγουμένως και κατοχή απεριόριστης άδειας διαμονής -η οποία μέχρι το 2004 ήταν επαρκής για πολιτογράφηση- η απόκτηση της ιθαγένειας βάσει *jus soli* θα πραγματοποιηθεί μόνο σε περίπτωση μεγάλου βαθμού ένταξης ενός αλλοδαπού. Ένα άλλο σημαντικό χαρακτηριστικό είναι η διευκόλυνση της πολιτογράφησης. Ένας αλλοδαπός δικαιούται πολιτογράφηση μετά από μόνιμη και νόμιμη διαμονή οκτώ ετών αντί δεκαπέντε ετών που ίσχυε προηγουμένως. Επιπλέον, η πολιτογράφηση εξαρτάται από ορισμένες απαιτήσεις, όπως η δήλωση πίστης στην ελεύθερη και δημοκρατική συνταγματική τάξη, η κατοχή έγκυρης άδειας παραμονής ή η ελεύθερη κυκλοφορία ως πολίτης της ΕΕ. Επιπλέον, ο αλλοδαπός πρέπει να αποδείξει την ικανότητα να βγάζει τα προς το ζην, να μην υπάρχει καταγεγραμμένο ποινικό μητρώο και να έχει απορρίψει ή απωλέσει την προηγούμενη ιθαγένεια.

Λόγω του γεγονότος ότι τα παιδιά αποκτούν κατά κανόνα την ιθαγένεια των γονέων τους, η εισαγωγή της αρχής του *jus soli* συνεπάγεται τουλάχιστον διπλές, αν όχι πολλαπλές ιθαγένειες, για τα αλλοδαπά παιδιά που γεννήθηκαν στη Γερμανία. Δεδομένου ότι το ζήτημα της διπλής ιθαγένειας παραμένει, παρά την προαναφερθείσα εξέλιξη, αντικείμενο έντονης πολιτικής αντιπαράθεσης, ο νέος νόμος χρησιμοποιεί το «μοντέλο της επιλογής», το οποίο υποχρεώνει τα αλλοδαπά παιδιά να αποφασίσουν, μέχρι το τέλος του δέκατου όγδοου έτους τους, ποια ιθαγένεια επιθυμούν. Εάν δηλώσουν την επιθυμία να διατηρήσουν την αλλοδαπή ιθαγένεια ή αν δεν δηλώσουν κάτι μέχρι το τέλος του 23^{ου} έτους, η γερμανική ιθαγένεια θα χαθεί αυτοδικαίως μέσα σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Αν όμως δηλώσουν την πρόθεσή τους να διατηρήσουν τη γερμανική ιθαγένεια, είναι υποχρεωμένοι να αποδείξουν την απώλεια ή την παραίτηση από την αλλοδαπή ιθαγένεια μέχρι τα 23^α γενέθλιά τους, εκτός εάν οι γερμανικές αρχές έχουν εγκρίνει επισήμως τη διατήρησή και των δύο ιθαγενειών. (Wallrabenstein 1999).

Προκειμένου να περιοριστεί η διπλή ιθαγένεια, εγκρίθηκαν περαιτέρω τροπολογίες σχετικά με την απώλεια της γερμανικής ιθαγένειας. Η πρώτη επιφέρει την κατάργηση της αποκαλούμενης εθνικής ρήτρας (*Inlandsklausel*). Από την 1^η Ιανουαρίου 2000, η απόκτηση αλλοδαπής ιθαγένειας βάσει αιτήσεως οδηγεί στην αυτοδίκαιη απώλεια γερμανικής ιθαγένειας, ακόμη και αν ο υπήκοος διατηρεί την μόνιμη κατοικία του σε γερμανικό έδαφος. Αντίθετα, σύμφωνα με την προηγούμενη νομική κατάσταση, η γερμανική ιθαγένεια χανόταν μόνο όταν ο πολίτης δεν είχε τη μόνιμη διαμονή του στη Γερμανία. Επιπλέον, η αυτόματη απώλεια της γερμανικής ιθαγένειας απορρέει επίσης από την εθελοντική είσοδο σε αλλοδαπό στρατό χωρίς άδεια του γερμανικού Υπουργείου Άμυνας, αν ο πολίτης έχει την ιθαγένεια αυτού του αλλοδαπού κράτους εκτός από τη γερμανική του ιθαγένεια.

Οι παραδοσιακοί τρόποι απόκτησης της γερμανικής ιθαγένειας παρέμειναν σε μεγάλο βαθμό αμετάβλητοι. Η γερμανική ιθαγένεια αποκτάται κατά κύριο λόγο μέσω της

καταγωγής από Γερμανίδα μητέρα ή Γερμανό πατέρα με τη γέννηση, με υιοθεσία ή πολιτογράφηση. Η πιο σημαντική αλλαγή στο μεταρρυθμιστικό νόμο μπορεί να βρεθεί στην αλλαγή της αντίληψης για την απόκτηση της γερμανικής ιθαγένειας. Από την 1^η Ιανουαρίου 2000 η πολιτογράφηση και η απόκτηση γερμανικής ιθαγένειας θεωρούνται ότι είναι προς το δημόσιο συμφέρον της Γερμανίας και όχι ως ένα ανεπιθύμητο και ενίοτε αναπόφευκτο γεγονός. Αυτή η αλλαγή στο δίκαιο της ιθαγένειας αντικατοπτρίζει επίσης μια ουσιαστική αλλαγή στην αντίληψη της μετανάστευσης. Στις αρχές της δεκαετίας του 1970 η αρχική υπόθεση, ότι οι εργαζόμενοι μετανάστες θα επιστρέψουν τελικά στις χώρες καταγωγής τους, εγκαταλείφθηκε. Μόνο περίπου 12.000 έως 17.000 άτομα πολιτογραφούνταν κάθε χρόνο από το 1974 έως το 1989, παρά τον αυξανόμενο αριθμό ατόμων που διέμεναν μόνιμα στη Γερμανία. Η κατάσταση άλλαξε ουσιαστικά με το νέο κώδικα περί ιθαγένειας, ο οποίος παρέχει δικαίωμα πολιτογράφησης, εάν πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις. Ως αποτέλεσμα, ο αριθμός των πολιτογραφήσεων αυξήθηκε σημαντικά. Με το Νόμο περί Μετανάστευσης του 2004 (Zuwanderungsgesetz) εισήχθησαν ορισμένες τροποποιήσεις προκειμένου να ληφθούν υπόψη οι νέες απαιτήσεις ένταξης που εισήγαγε, καθώς και τα ζητήματα ασφαλείας που απορρέουν από την νομοθεσία για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001. Σύμφωνα με το άρθρο 11 αποκλείεται η πολιτογράφηση αν ένας αλλοδαπός δεν έχει επαρκή γνώση της γερμανικής γλώσσας και εάν υπάρχουν επαρκή στοιχεία που να δείχνουν ότι ο αλλοδαπός ασκεί ή υποστηρίζει δραστηριότητες που στρέφονται κατά της ελεύθερης δημοκρατικής τάξης ή της ασφάλειας της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας ή ενός ομόσπονδου κρατιδίου ή εάν ένας αιτών πολιτογράφηση σκοπεύει να παρενοχλήσει την ομαλή λειτουργία των συνταγματικών οργάνων της Γερμανίας ή ενός ομόσπονδου κρατιδίου ή θέτει σε κίνδυνο με τη χρήση βίας τις εξωτερικές σχέσεις της Γερμανίας. Παρόμοια ρήτρα αποκλεισμού ισχύει στην περίπτωση συμμετοχής σε τρομοκρατικές οργανώσεις ή στην υποστήριξη τρομοκρατικών δραστηριοτήτων.

Σύμφωνα με το άρθρο 116 του Συντάγματος, για τους Γερμανούς και τις οικογένειές τους που εκδιώχθηκαν ως αποτέλεσμα των μεταπολεμικών μέτρων, οι συγγενείς και οι απόγονοί τους δικαιούνται προνομιακή απονομή της γερμανικής ιθαγένειας. Οι λεπτομέρειες ρυθμίζονται από το Bundesvertriebenengesetz (Federal Expellees Act) από το 1953. Μεταξύ του 1950 και του 1987, συνολικά περίπου 1,4 εκατομμύρια εθνικά Γερμανοί και τα μέλη των οικογενειών τους εισήλθαν στη Γερμανία χωρίς σημαντικά προβλήματα ένταξης. Ο νόμος συνδέεται άρρηκτα με την υπόθεση των εθνικά Γερμανών που εκδιώχθηκαν μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και των οικογενειών τους.

Συμπεράσματα

Αν και η υιοθέτηση του νέου κώδικα περί ιθαγένειας του 2000 δεν τερμάτισε τη δημόσια συζήτηση σχετικά με την έννοια της γερμανικής ιθαγένειας, οι αντιδράσεις υποχώρησαν κάπως όταν κατέστη σαφές ότι ένας σημαντικά μικρότερος αριθμός

ξένων υπηκόων αποκτούσε γερμανική ιθαγένεια στο πλαίσιο του *jus soli* ή με πολιτογράφηση. Επομένως, ο Νόμος περί Μετανάστευσης του 2004 δεν συνέβαλε ιδιαίτερα στην αλλαγή της νομοθεσίας περί ιθαγένειας, δεδομένου ότι επικεντρώθηκε στην μετανάστευση καθαυτή, μολονότι έγινε ανεπιτυχής προσπάθεια να περιορισθεί ουσιαστικά το πεδίο εφαρμογής του κανόνα *jus soli*. Στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης του 2007 και του 2009 η αρχή *jus soli* έχει επιβεβαιωθεί από τη νομοθεσία. Η αποδοχή της πολλαπλής ιθαγένειας σε εξαιρετικές περιπτώσεις και οι άλλες νομικές συνέπειές της έχουν τεθεί με σαφή διατύπωση από τη συνταγματική νομολογία του 2006. Στην πραγματικότητα, ως αποτέλεσμα της ισχύουσας νομοθεσίας, η διπλή ιθαγένεια έχει γίνει ο κανόνας και όχι η εξαίρεση, δεδομένου ότι η διπλή ιθαγένεια γίνεται αποδεκτή σε περισσότερο από το 50% όλων των πολιτογραφήσεων (Göbel-Zimmermann, Eichhorn 2010). Σε μια απόφαση σχετικά με την αποδοχή διπλής ιθαγένειας από Γερμανούς υπηκόους που διαμένουν στο εξωτερικό και υποβάλλουν αίτηση για πολιτογράφηση στο κράτος υποδοχής τους, το Ομοσπονδιακό Διοικητικό Δικαστήριο κατέληξε, από τις νομοθετικές τροποποιήσεις του άρ. 25 του γερμανικού κώδικα περί ιθαγένειας, ότι ο νομοθέτης απέδιδε μικρότερη σημασία στην αρχή της αποφυγής της διπλής ιθαγένειας και μεγαλύτερη βαρύτητα στο ιδιωτικό συμφέρον των Γερμανών υπηκόων που διαμένουν στο εξωτερικό να διατηρούν και τη γερμανική ιθαγένεια.

Εναπόκειται στα ομόσπονδα κρατίδια να εκτελούν τους ομοσπονδιακούς νόμους αυτοτελώς. Σύμφωνα με το άρ. 84 του Συντάγματος, τους επιτρέπεται να ρυθμίζουν την ίδρυση αρχών και διοικητικών διαδικασιών, στο μέτρο που, οι ομοσπονδιακοί νόμοι που έχουν θεσπιστεί με τη συγκατάθεση του Bundesrat, δεν προβλέπουν διαφορετικά. Με τη συναίνεση του Bundesrat, η ομοσπονδιακή κυβέρνηση μπορεί να εκδώσει γενικούς διοικητικούς κανόνες (άρ. 84 παρ. 2 του Συντάγματος). Επομένως, τα ομόσπονδα κρατίδια μπορούν να εκδίδουν διοικητικές κατευθυντήριες γραμμές. Δεδομένου ότι το εθνικό δίκαιο συχνά αφήνει ευρύ περιθώριο ερμηνείας, οι διοικητικές κατευθυντήριες γραμμές των ομόσπονδων κρατιδίων ενδέχεται να διαφέρουν σημαντικά ανάλογα με τους διαφορετικούς πολιτικούς στόχους των κυβερνήσεων τους. Ωστόσο, τα διοικητικά δικαστήρια αναφέρονται συχνά στις μη δεσμευτικές κατευθυντήριες γραμμές ως διοικητική πρακτική.

Ο γερμανικός νόμος για την ιθαγένεια υπέστη σημαντικές αλλαγές την τελευταία δεκαετία. Η σημαντικότερη μεταρρύθμιση της γερμανικής ιθαγένειας του 1913 ήταν το 2000. Πριν από αυτή τη μεταρρύθμιση, η Γερμανία ακολούθησε έντονα την αρχή του *jus sanguinis* για την απόκτηση της γερμανικής ιθαγένειας. Ως εκ τούτου, τα παιδιά συνήθως αποκτούσαν τη γερμανική ιθαγένεια αν ο ένας γονέας ήταν Γερμανός υπήκοος, ανεξάρτητα από τον τόπο γέννησης. Ο νέος νόμος εισήγαγε το *jus soli* και διευκόλυνε τους αλλοδαπούς κατοίκους στη Γερμανία και ειδικά τα γεννημένα στη Γερμανία παιδιά τους να αποκτήσουν τη γερμανική ιθαγένεια. Κατά γενικό κανόνα, οι αλλοδαποί έχουν τώρα το δικαίωμα να πολιτογραφηθούν μετά από οκτώ χρόνια μόνιμης νόμιμης διαμονής στη Γερμανία, με την προϋπόθεση ότι πληρούν τις σχετικές προϋποθέσεις. Η ελάχιστη περίοδος διαμονής των συζύγων των Γερμανών υπηκόων είναι συνήθως μικρότερη. Για την πολιτογράφηση, είναι απαραίτητο να αποδειχθεί επαρκής γνώση της γερμανικής γλώσσας. Το άτομο που πρόκειται να πολιτογραφηθεί

πρέπει επίσης να μπορεί να συντηρήσει οικονομικά τον εαυτό του. Από την 1^η Σεπτεμβρίου 2008, οι υποψήφιοι πρέπει, μεταξύ άλλων, να αποδείξουν τη γνώση πάνω σε θέματα πολιτικής και ιστορίας. Η απόδειξη είναι γενικά δυνατή με την υποβολή ενός τεστ πολιτογράφησης που αποτελείται από 33 ερωτήσεις, εκ των οποίων οι 17 πρέπει να απαντηθούν σωστά. Υπάρχουν ορισμένες εξαιρέσεις: τα άτομα που διαθέτουν γερμανικό απολυτήριο σχολείου δεν χρειάζεται να κάνουν τεστ. Εξαιρούνται, επίσης, οι αιτούντες πολιτογράφηση που δεν μπορούν να εκπληρώσουν τα απαιτούμενα επίπεδα γνώσεων λόγω ασθένειας ή αναπηρίας ή λόγω ηλικίας. Η δοκιμή στοχεύει στην προώθηση της ένταξης Στην πραγματικότητα, το 99% των υποψηφίων επιτυγχάνουν στο τεστ. Ωστόσο, ο αριθμός των πολιτογραφήσεων μειώθηκε σημαντικά από το 2000 και παραμένει σε χαμηλό επίπεδο. Σύμφωνα με τις πληροφορίες της Γερμανικής Στατιστικής Υπηρεσίας, το 2011 το ποσοστό πολιτογράφησης ήταν μόλις 2,3%. Αυτό οδηγεί σε συνεχιζόμενες συζητήσεις σχετικά με το ρόλο της απόκτησης της ιθαγένειας στη διαδικασία ένταξης και την αποδοχή της διπλής ιθαγένειας. Παρά τις συζητήσεις, η κυβέρνηση θεωρεί ότι με την εισαγωγή της αρχής *jus soli* ως κριτήριο απόδοσης της ιθαγένειας και με τη μείωση του χρόνου νόμιμης διαμονής από δεκαπέντε σε οκτώ χρόνια, το εθνικό δίκαιο έχει γίνει αρκετά ευέλικτο. Συνεπώς, είναι μάλλον απίθανο να αλλάξει το δίκαιο περί ιθαγένειας στο εγγύς μέλλον (Hailbronner 2012).

Γ.3. ΓΑΛΛΙΑ

Ιστορικό πλαίσιο καθεστώτος ιθαγένειας

Η Γαλλία παρουσιάζεται συχνά να έχει μια έντονα ενοποιημένη εθνική ταυτότητα χάρη στην επαναστατική της εμπειρία. Εάν η ιδέα της ιθαγένειας γεννήθηκε κατά τη διάρκεια της Γαλλικής επανάστασης, η γαλλική ιθαγένεια στην πραγματικότητα τυποποιήθηκε επίσημα μόνο έναν αιώνα αργότερα, με την Τρίτη Δημοκρατία. Στη Γαλλία, η εθνικότητα (*nationalité*) και η ιθαγένεια (*citoyenneté*) είναι δύο ξεχωριστές έννοιες. Από τη μία πλευρά, η ιθαγένεια περιλαμβάνει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μελών της πολιτείας. Ιστορικά, η Επανάσταση προσπάθησε να ορίσει έναν «καθολικό πολίτη» και το Σύνταγμα του 1793 δεν έκανε καμία διάκριση μεταξύ αλλοδαπών και Γάλλων υπηκόων. Εντούτοις, αυτή η ρήτρα δεν εφαρμόστηκε ποτέ. Αντιθέτως, η ιθαγένεια είναι το αποτέλεσμα του εκσυγχρονισμού της Γαλλίας ως εθνικού κράτους κατά τον 19^ο αιώνα και ορίζει την ένταξη στο γαλλικό έθνος και τους τρόπους ενσωμάτωσης των ατόμων στην κοινότητα των πολιτών. Ο ισχυρός δεσμός μεταξύ της ιδέας της ιθαγένειας και της αντίληψης για μια αδιαίρετη εθνική κυριαρχία κατέστησε αδύνατη τη διάκριση μεταξύ ιθαγένειας και εθνικότητας, με την εξαίρεση των υπηκόων της ΕΕ μετά τη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Παρότι ο Φρανσουά Μιτερράν υποσχέθηκε το 1981 να δώσει στους μετανάστες το δικαίωμα ψήφου στις τοπικές εκλογές, αυτό δεν συνέβη. Ως εκ τούτου, η ιθαγένεια είναι ο μόνος δρόμος για την κατοχύρωση των δικαιωμάτων του πολίτη του γαλλικού κράτους. Ο γαλλικός νόμος περί ιθαγένειας, όπως ισχύει σήμερα, θεσπίστηκε ουσιαστικά με το νόμο του 1889. Έκτοτε, η γαλλική νομοθεσία είναι ένα μείγμα *jus soli* και *jus sanguinis*. Ο *jus sanguinis* αποτελεί μια σύγχρονη παράδοση που εφευρέθηκε από τη Γαλλία και διαδόθηκε σε όλη την ηπειρωτική Ευρώπη κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα. Παρά την ισχυρή παράδοση του *jus sanguinis*, η Γαλλία ήταν, επίσης, η πρώτη χώρα μετανάστευσης στην Ευρώπη, η οποία οδήγησε στην επαναφορά του *jus soli* προκειμένου να αποδώσει την ιθαγένεια στα παιδιά των μεταναστών, ακόμη και ενάντια στη θέλησή τους.

Ταυτόχρονα, η γαλλική ιθαγένεια καταδεικνύει τις αρχές μιας ένταξης που δεν πρέπει να λαμβάνει υπόψη διαφορετικές καταγωγές, ιδιαίτερα τις εθνοτική προέλευση και μια πολιτισμένη αντίληψη της γαλλικής ολοκλήρωσης. Από το τέλος του 19^{ου} αιώνα, η γαλλική ιθαγένεια βασίστηκε στην αρχή της σταδιακής ένταξης των μεταναστών και των απογόνων τους, δηλαδή όσο περισσότερο συνδέονται με τη γαλλική κοινωνία, τόσο λιγότεροι αλλοδαποί παραμένουν εκτός της κοινότητας των πολιτών. Η έννοια της ιθαγένειας αντικατοπτρίζει αυτή τη σύλληψη μιας περιεκτικής δημοκρατικής ιθαγένειας, σε συνδυασμό με μια ισχυρή αντίληψη της εθνικής ταυτότητας, της υπακοής και της πολιτιστικής ολοκλήρωσης.

Τον 18^ο αιώνα το κριτήριο *jus soli* ήταν κυρίαρχο στο εθνικό δίκαιο της Γαλλίας, ωστόσο με τη Γαλλική Επανάσταση έσπασε αυτή η παράδοση. Επειδή ο *jus soli* αποτελούσε κατάλοιπο της φεουδαρχικής υποταγής (υπήκοοι των φεουδαρχών και του βασιλιά), αποφασίστηκε, ενάντια στην επιθυμία του Ναπολέοντα Βοναπάρτη, ότι ο

νέος Αστικός Κώδικας του 1803 θα χορηγούσε τη γαλλική ιθαγένεια με τη γέννηση σε ένα παιδί που γεννήθηκε από Γάλλο πατέρα είτε στη Γαλλία είτε στο εξωτερικό. Η αρχή του *jus sanguinis* δεν αφορούσε σε εθνικές πολιτικές, αλλά σήμαινε περισσότερο ότι οι οικογενειακοί δεσμοί που μεταδίδονται από τον πατέρα της οικογένειας στα παιδιά ήταν σημαντικοί και ότι η ιθαγένεια (*nationalité*) θα μεταδιδόταν, όπως τα οικογενειακά ονόματα, μέσω του πατέρα. Αυτή η προσέγγιση κυριάρχησε στη γαλλική νομοθεσία για την ιθαγένεια κατά το μεγαλύτερο μέρος του 19^{ου} αιώνα (1803-1889) (Bertossi 2010).

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, η Γαλλία αντιμετώπισε μια αντίφαση μεταξύ της νομικής παράδοσης του Αστικού Κώδικα και της εξέλιξης της μετανάστευσης. Η πλειοψηφία των ατόμων που γεννήθηκαν στο γαλλικό έδαφος από ξένους γονείς δεν γίνονταν Γάλλοι πολίτες, αν και ανήκαν σε οικογένειες που είχαν ζήσει επί γαλλικού εδάφους για μεγάλες χρονικές περιόδους. Ο κύριος λόγος για τον οποίο αυτοί οι αλλοδαποί δεν γίνονταν Γάλλοι πολίτες ήταν για να ξεφύγουν από τη στρατιωτική θητεία που συνόδευε την ιθαγένεια. Ως εκ τούτου, στις 7 Φεβρουαρίου 1851, ένας νόμος εισήγαγε το προαιρετικό διπλό *jus soli* κατά το οποίο ένα άτομο που γεννήθηκε στη Γαλλία από αλλοδαπό πατέρα που γεννήθηκε στη Γαλλία γινόταν Γάλλος πολίτης, εκτός κι εάν αρνιόταν την ιθαγένεια. Αυτός ο νόμος δεν ήταν πολύ επιτυχημένος και επομένως καταργήθηκε από τις αλλαγές του νόμου του 1889, οι οποίες αφορούσαν περισσότερο στη νέα πραγματικότητα της Γαλλίας ως χώρα υποδοχής μεταναστών. Για την εκπλήρωση της αρχής της ισότητας, οι μετανάστες τρίτης γενιάς έλαβαν αυτομάτως τη γαλλική ιθαγένεια. Από τότε, ο *jus soli* βρίσκεται στο επίκεντρο του γαλλικού δικαίου περί ιθαγένειας. Πρόκειται για ένα διττό μηχανισμό αυτόματης χορήγησης της ιθαγένειας σε μετανάστες τρίτης γενιάς που γεννήθηκαν στη Γαλλία και απλούστερου τρόπου με τον οποίο οι Γάλλοι πολίτες μπορούν να αποδείξουν την ιθαγένειά τους (Bertossi 2010).

Τα 100 χρόνια που ακολούθησαν του 1889 ήταν περίοδος νομοθετικής σταθερότητας. Μετά το 1889, η σημαντικότερη εθνική μεταρρύθμιση αφορούσε την απόσυρση αποικιοκρατικών προνομίων ή ανισοτήτων και την ισότητα ανδρών και γυναικών. Καθ' όλη τη διάρκεια του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, η Γαλλία ανησυχούσε πολύ για τους πρόσφατα πολιτογραφημένους λαούς των εχθρικών κρατών και ως συνέπεια καθιέρωσε τους νόμους της 7^{ης} Απριλίου 1915 και της 18^{ης} Ιουνίου 1917 που επέτρεπαν την αποπολιτογράφηση για άτομα που δεν ζούσαν στη Γαλλία και η κυβέρνηση φοβόταν τις περιπτώσεις προδοτών κατά τη διάρκεια του Α' Π.Π.. Η καχυποψία της κυβέρνησης για πολιτογραφημένους πολίτες από εχθρικά κράτη οδήγησε, επίσης, στη δημιουργία ενός οργανισμού αφιερωμένου στην παρακολούθηση νέων πολιτογραφημένων πολιτών (Weil 2002) υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εσωτερικών, αλλά γρήγορα διαλύθηκε μετά την ανακωχή της 11ης Νοεμβρίου 1918. Με τα θύματα του Α' Π.Π., η Γαλλία χρειάστηκε νέους πολίτες και ως εκ τούτου ενθάρρυνε τη μετανάστευση. Ωστόσο, παρά τις αυξήσεις του πληθυσμού κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1920, αρκετά άτομα δεν πολιτογραφούνταν, οπότε το 1927 το Κοινοβούλιο υιοθέτησε ένα αρκετά φιλελεύθερο νομοθετικό πλαίσιο. Ένας εκ των κύριων στόχων ήταν να αντιστραφεί μια διάταξη με την οποία μια αλλοδαπή γυναίκα

έπαιρνε την ιθαγένεια του συζύγου της. Επίσης, σύμφωνα με μια νέα πολιτική πολιτογράφησης, η περίοδος διαμονής που απαιτούνται για τους μετανάστες μειώθηκε από τα δέκα στα τρία χρόνια. Το αποτέλεσμα ήταν άμεσο: μεταξύ 1927 και 1930, 170.000 αλλοδαποί απέκτησαν γαλλική ιθαγένεια με πολιτογράφηση. Ωστόσο, αυτή η επέκταση της γαλλικής ιθαγένειας πραγματοποιήθηκε ταυτόχρονα με το Κραχ του 1929, και μαζί με την οικονομική κρίση, επιδεινώθηκε και η ξενοφοβία. Στη δεκαετία του 1930 προέκυψαν έντονες συζητήσεις μεταξύ των θιασωτών της «ιθαγένειας λόγω καταγωγής» και των υπερασπιστών του «Français de papier» («Γάλλοι στα χαρτιά», δηλαδή αλλοδαποί που τους χορηγήθηκε η ιθαγένεια). Μάλιστα, νόμοι του 1934 και του 1938 απαγόρευαν τη συμμετοχή των πολιτογραφημένων σε ορισμένα επαγγέλματα, τους στερήθηκε το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι για τα πρώτα πέντε έτη από την πολιτογράφησή τους, ενώ τα κριτήρια πολιτογράφησης έγιναν πιο αυστηρά. Στην αυγή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, στη Γαλλία υπήρχαν τρία εκατομμύρια αλλοδαποί και προκειμένου να συμμετάσχουν στον πόλεμο, η κυβέρνηση επιτάχυνε τη διαδικασία πολιτογράφησης: 73.000 αλλοδαποί πολιτογραφήθηκαν το 1939 και 43.000 τους πρώτους έξι μήνες του 1940 (Bertossi 2010). Μετά τον Β' Π.Π., σε μια ομιλία του στις 3 Μαρτίου 1945, ο Ντε Γκολ είπε:

«..η μείωση του πληθυσμού και των γεννήσεων είναι η κύρια πηγή της γαλλικής δυστυχίας και τα κύρια εμπόδια της γαλλικής ανάκαμψης. Να εξασφαλίσουμε τα δώδεκα εκατομμύρια παιδιά που θα χρειαστεί η Γαλλία τα επόμενα δέκα χρόνια, να μειώσουμε το παράλογο μεγάλο ποσοστό παιδικής θνησιμότητας, να εξασφαλίσουμε τα επόμενα χρόνια, με επιμονή και ευφυΐα, την επιθυμητή μετανάστευση για το γαλλικό έθνος..»

Με αυτό το στόχο, το Διάταγμα της 19^{ης} Οκτωβρίου 1945 θέσπισε νέο κώδικα ιθαγένειας. Επιβεβαίωσε μια ανοικτή προσέγγιση για την ένταξη των μεταναστών και των παιδιών τους ανεξάρτητα από τη χώρα καταγωγής τους, αντίθετα με τις επιθυμίες των υποστηρικτών της εθνικής προσέγγισης υπό την ηγεσία του G. Mauco, Γενικού Γραμματέα της Ανώτατης Επιτροπής Πληθυσμού. Ωστόσο, η διάρκεια της απαιτούμενης διαμονής αυξήθηκε από τρία σε πέντε έτη και τα δικαιώματα των έγγαμων γυναικών μειώθηκαν. Το σύστημα που υιοθετήθηκε το 1945 προσπάθησε να μεγιστοποιήσει τον αριθμό των γυναικών που παρέμειναν Γαλλίδες πολίτες περιορίζοντας το δικαίωμα των γυναικών να επιλέγουν την ιθαγένειά τους μετά το γάμο με Γάλλο πολίτη (Bertossi 2010).

Στα χρόνια που ακολούθησαν το τέλος του Β'Π.Π., η γαλλική κυβέρνηση έδωσε προτεραιότητα στις περιπτώσεις ιθαγένειας που αγνοήθηκαν κατά τη διάρκεια του καθεστώτος του Vichy (με τις εκδηλώσεις ακραίου εθνικισμού με δίωξη των Εβραίων, των Ρομά, κτλ.), στο πλαίσιο μιας δημόσιας ώθησης για την αύξηση των πολιτογραφήσεων και την επιδίωξη μιας πολιτικής για την αύξηση του πληθυσμού. Ωστόσο, η ρητορική που στόχευε σε αύξηση του γαλλικού πληθυσμού μέσω της πολιτογράφησης και μετανάστευσης συνυπήρχε με την επιλεκτική προτίμηση των αλλοδαπών που θεωρούνταν επιρρεπείς στην αφομοίωση. Από το 1945 έως το 1963, πάνω από το 90% του πολιτογραφημένου γαλλικού πληθυσμού προερχόταν από άλλες

ευρωπαϊκές χώρες, μαρτυρώντας το μεγάλο ευρωπαϊκό πληθυσμό που ζούσε τότε στη Γαλλία. Το 1946, 39.000 αλλοδαποί από την Ιταλία, την Ισπανία και την Πολωνία απέκτησαν τη γαλλική ιθαγένεια, ενώ το 1947 ο αριθμός αυξήθηκε στις 112.000 πολιτογραφήσεις από τις ίδιες χώρες. Οι πολιτογραφήσεις έπειτα άρχισαν να μειώνονται το 1948 πέφτοντας από τις 71.000 στις 25.000 το 1952.

Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1950, αυτοί οι περιορισμοί είχαν αρχίσει να υποχωρούν. καθώς η οικονομία επανέκαμπε. Η νέα κατεύθυνση ήταν εμφανής από το 1953 που ενθαρρυνόταν η φιλελευθεροποίηση των νόμων πολιτογράφησης και μετά από περίπου ένα χρόνο αυτή η νέα κατεύθυνση είχε αντίκτυπο στις στατιστικές πολιτογράφησης. Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1960, οι Ιταλοί, οι Πολωνοί και οι Ισπανοί ήταν πάνω από το 70% των πρόσφατα πολιτογραφημένων Γάλλων, αλλά όλο και περισσότερο τους ξεπερνούσαν αριθμητικά οι μετανάστες από τις πρώην γαλλικές αποικίες των οποίων το καθεστώς πολιτογράφησης ρυθμιζόταν μεταξύ άλλων και από τις Συμφωνίες του Εβιάν μεταξύ Γαλλίας και Αλγερίας στον απόηχο της αποαποικιοκρατικής περιόδου (Παπαστάμκου 2016). Ο νόμος του 1973 εξομάλυνε εξ ολοκλήρου το δικαίωμα στην ιθαγένεια ανδρών, γυναικών και νόμιμων παιδιών. Ιδιαίτερα δικαιώματα χορηγήθηκαν και στους πολίτες από πρώην γαλλικές αποικίες. Η ιθαγένεια δόθηκε απευθείας στα παιδιά που γεννήθηκαν σε γαλλικό έδαφος από γονείς που είχαν γεννηθεί σε πρώην αποικίες ή υπερπόντια εδάφη (Lagarde 1997). Εξαιτίας αυτού, η ιθαγένεια κατέστη ένα ζήτημα διαχωρισμών στα μέσα της δεκαετίας του 1980, καθώς οι νέοι που είχαν γεννηθεί στη Γαλλία και είχαν γίνει αυτομάτως Γάλλοι από το νόμο, θεωρούνταν όλο και περισσότερο προβληματικός πληθυσμός. Θεωρούνταν Γάλλοι χωρίς να το γνωρίζουν ή να το θέλουν (*Français sans le savoir et sans le vouloir*) (Brubaker 1992). Από την άλλη πλευρά του πολιτικού φάσματος, το *jus soli* αμφισβητήθηκε θεμελιωδώς. Κάποιοι συντηρητικοί προτιμούσαν τη θέσπιση αυστηρού *jus sanguinis* συνοδευόμενου από μια διαδικασία πολιτογράφησης, η οποία θα επέτρεπε την επιλογή των ατόμων που θεωρούνταν επαρκείς για πολιτογράφηση ανάλογα με την ικανότητά τους να αφομοιώνονται. Στην άκρα δεξιά, το Εθνικό Μέτωπο είχε προτείνει την επανεξέταση της διαδικασίας πολιτογράφησης από το 1974 (Bertossi 2010).

Στη δεκαετία του 1980, όταν οι μετααποικιακοί μετανάστες εγκαταστάθηκαν μόνιμα, η γαλλική πολιτική ιθαγένειας έδωσε έμφαση στην πολιτική ένταξης δίχως διακρίσεις, που αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της δημοκρατικής Γαλλίας. Από την άλλη πλευρά, όμως, οι δημόσιες και πολιτικές συζητήσεις επικεντρώθηκαν έντονα στα εθνοπολιτισμικά και θρησκευτικά χαρακτηριστικά των μετααποικιακών μεταναστών (κυρίως των μουσουλμάνων), που θεωρήθηκαν ως απειλή για την «παραδοσιακή» δημοκρατική ένταξη. Τέτοιες εντάσεις μεταξύ της προσέγγισης της ένταξης χωρίς διακρίσεις και της έντονης εθνικής πολιτικής ενισχύθηκαν περαιτέρω μετά τις ταραχές του Νοεμβρίου του 2005 στα γαλλικά προάστια, όταν διαγνώστηκε η αποκαλούμενη «αποτυχία» του γαλλικού μοντέλου από τους πολέμιούς της. Η γαλλική υπόθεση καταδεικνύει, επίσης, την αλληλεπίδραση μεταξύ των στόχων των μεταναστευτικών πολιτικών και της εξέλιξης του εθνικού δικαίου. Ενώ οι θεμελιώδεις αρχές της γαλλικής ιθαγένειας δεν έχουν αλλάξει, οι περιοριστικές νέες μεταρρυθμίσεις του 2003

και του 2006 έχουν ως στόχο τους αλλοδαπούς συζύγους των Γάλλων πολιτών, υιοθετώντας τον πολιτικό ισχυρισμό ότι αυτοί οι οικογενειακοί μετανάστες θα αποτελούσαν βάρος στη γαλλική κοινωνία από την άποψη της κοινωνικής και πολιτιστικής ολοκλήρωσης και της οικονομικής τους συμμετοχής (Bertossi 2010).

Η οικονομική κρίση, η αύξηση της ανεργίας και η αυξανόμενη επιτυχία του Εθνικού Μετώπου στις αρχές της δεκαετίας του 1980 κατέστησαν τη μεταρρύθμιση του μεταναστευτικού και εθνικού δικαίου ένα σημαντικό πολιτικό ζήτημα. Οι συζητήσεις αυτές οδήγησαν σε τρεις τροποποιήσεις του δικαίου περί ιθαγένειας (1993, 1998 και 2003), καθώς και σε μια μεγάλη εθνική συζήτηση σχετικά με το ρόλο της μετανάστευσης στη γαλλική κοινωνία. Από το 1985, η άκρα δεξιά άρχισε να επιτίθεται δημοσίως στην ευκολία της διαδικασίας με την οποία οι αλλοδαποί πολιτογραφούνταν. Σε αντίθεση με τις συζητήσεις του 1927, που επικεντρώθηκαν στα κριτήρια της πολιτογράφησης, η συζήτηση της δεκαετίας του 1980 επικεντρώθηκε στην έννοια του *jus soli* με σκοπό να «καθαρίσουν» τη Γαλλία από τους μη ευρωπαϊούς αλλοδαπούς και τους πρώην αποικιοκρατικούς πληθυσμούς, οι οποίοι ήταν η πλειοψηφία των νέων Γάλλων πολιτών, εν μέσω πολυάριθμων αιτημάτων πολιτογράφησης από αλλοδαπούς που ανήκαν στις ανωτέρω κατηγορίες. Οι ίδιες πολιτικές των συντηρητικών συνεχίστηκαν καθ' όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980: μείωση των μεταναστευτικών ροών, επαναπροώθηση παράτυπων μεταναστών και μεταρρύθμιση του κώδικα ιθαγένειας (Wayland 1993).

Νομικό πλαίσιο απόδοσης ιθαγένειας

Εξαιτίας ενός ελάχιστου γνωστού νόμου του 1961, για την πλειονότητα των μεταναστών που προέρχονται από μια πρώην αποικία ή μια γαλλόφωνη χώρα δεν απαιτείται το κριτήριο της προηγούμενης διαμονής στη Γαλλία. Θεωρητικά, απλώς πρέπει να διαμένουν στη Γαλλία κατά τη στιγμή της αίτησης. Ωστόσο, η υπηρεσία πολιτογράφησης δεν ενθαρρύνει την πολιτογράφηση και διεκπεραιώνει με μεγάλη καθυστέρηση τις αιτήσεις με αποτέλεσμα ο ρυθμός πολιτογράφησης σήμερα να είναι περίπου το 5% του αλλοδαπού πληθυσμού στη Γαλλία (Bertossi 2010).

Η γαλλική κυβέρνηση επιτρέπει στους πολίτες που διαμένουν στο εξωτερικό να αποκτήσουν μια δεύτερη ιθαγένεια διατηρώντας τη γαλλική τους ιθαγένεια. Επιπλέον, οι Γάλλοι πολίτες που ζουν στο εξωτερικό μπορούν να περάσουν την ιθαγένεια στους απογόνους τους για απεριόριστες γενιές. Ωστόσο, ιστορικά, ο γαλλικός νόμος περί ιθαγένειας δεν ήταν πάντα τόσο φιλελεύθερος και στο παρελθόν ήταν πολύ πιο περιοριστικός για τους πολίτες που ζούσαν στο εξωτερικό. Ο Αστικός Κώδικας του 1803 επέτρεψε στους Γάλλους πολίτες να μετακινηθούν στο εξωτερικό και να αποκτήσουν αλλοδαπή ιθαγένεια, αλλά με αυτόν τον τρόπο θα έχαναν τη γαλλική ιθαγένεια τους. Ωστόσο, λίγο πριν από τον πόλεμο με την Αυστρία, ο Ναπολέοντας αφαίρεσε αυτό το δικαίωμα και απαίτησε από όλους τους Γάλλους, ακόμα και από

εκείνους που από τότε είχαν αποκτήσει αλλοδαπή ιθαγένεια, να επιστρέψουν στην πατρίδα τους. (Fahrmeir 2000).

Από το 1973, η απόκτηση ξένης ιθαγένειας δεν επηρέασε τη γαλλική ιθαγένεια τόσο για τους άνδρες όσο και για τις γυναίκες. Ο μόνος τρόπος να χάσει ένα άτομο τη γαλλική ιθαγένεια ήταν με ρητό αίτημα, καθώς η διπλή ιθαγένεια αναγνωρίζεται επίσημα από το γαλλικό κράτος. Οι Γάλλοι που ζουν στο εξωτερικό μπορούν να μεταφέρουν τη γαλλική ιθαγένεια στα παιδιά τους για απεριόριστο αριθμό γενιών, παρόλο που η κυβέρνηση διατηρεί το δικαίωμα να αποσύρει την ιθαγένεια αν ο εν λόγω πολίτης έχει εγκαταλείψει τη Γαλλία για πάνω από 50 χρόνια (Lagarde 1997). Σήμερα η γαλλική ιθαγένεια αποδίδεται κατά τη γέννηση, αν ένας από τους γονείς του παιδιού είναι Γάλλος (ανεξάρτητα από τον τόπο γέννησης) ή εάν το παιδί γεννήθηκε στη Γαλλία και ένας γονέας γεννήθηκε, επίσης, στη Γαλλία. Ένα άτομο που γεννήθηκε στη Γαλλία και του οποίου οι γονείς δεν είναι ούτε Γάλλοι ούτε γεννήθηκαν στη Γαλλία, θα γίνει αυτομάτως Γάλλος πολίτης σε ηλικία δεκαοχτώ ετών, εφόσον εξακολουθεί να κατοικεί στη Γαλλία και δεν αρνηθεί τη γαλλική ιθαγένεια. Οι μετανάστες μπορούν να υποβάλουν αίτηση για πολιτογράφηση. Τυπικά, τα εμπόδια είναι λίγα για την αίτηση για πολιτογράφηση: η συνήθης προϋπόθεση είναι η πενταετής διαμονή (Bertossi 2010).

Ο νόμος της 22^{ης} Ιουλίου 1993 ήταν φαινομενικά η μεταρρύθμιση του κώδικα περί ιθαγένειας, αλλά ήταν επίσης μέρος μιας ευρύτερης ατζέντας για τον έλεγχο της μετανάστευσης. Συγχρόνως, υιοθετήθηκαν άλλοι δύο νόμοι, ένας που διευκόλυνε την αυξημένη επιτήρηση (νόμος της 10ης Αυγούστου 1993) και ένας άλλος που περιορίζε τις προϋποθέσεις εισόδου στη χώρα (νόμος της 24ης Αυγούστου 1993). Ο στόχος ήταν να περιοριστεί η πρόσβαση στη γαλλική ιθαγένεια και να αυξηθεί η σημασία του *jus sanguinis* (Lagarde 1993). Επομένως, ο νόμος του 1993 αποτελούσε σοβαρή απόπειρα περιορισμού της πρόσβασης στη γαλλική ιθαγένεια από πολλές απόψεις. Παρ' όλα αυτά, φιλελευθεροποίησε την πρόσβαση στην ιθαγένεια κατά ένα μικρό μέρος (Lagarde 1993). Ενώ προηγουμένως η διοίκηση μπορούσε να απορρίψει τις αιτήσεις για την ιθαγένεια χωρίς αιτιολογία, από την 1^η Ιανουαρίου 1994 και εφεξής έπρεπε να αιτιολογεί τις αποφάσεις της. Ως εκ τούτου, οι κυβερνητικοί υπάλληλοι δεν μπορούσαν πλέον να απορρίπτουν αιτήματα βάση αδικαιολόγητης καχυποψίας και έπρεπε να τεκμηριώνουν τις αποφάσεις τους. Μετά τη νίκη των Αριστερών στις εκλογές του 1997, ο κώδικας που εγκρίθηκε στις 16 Μαρτίου 1998 εισήγαγε αρκετές σημαντικές μεταρρυθμίσεις. Οι πρόσφατες μεταρρυθμίσεις των Συντηρητικών του 2003 για την πρόσβαση στην ιθαγένεια δεν οδήγησαν στις ίδιες συζητήσεις του 1993 και του 1998. Υπάρχουν δύο κύριες εξηγήσεις για αυτή τη σχετική σιωπή. Πρώτον, ο κώδικας του 2003 δεν προσέφερε πολλά στην προϋπάρχουσα ρήτρα αφομοίωσης. Δεύτερον, ο νόμος του 2003 έχει πτυχές που περιορίζουν κατά πολύ την πρόσβαση στην ιθαγένεια. Για παράδειγμα, επεκτείνει την ελάχιστη περίοδο αναμονής για την απόκτηση αδειάς μόνιμης διαμονής από τρία σε πέντε χρόνια και οι ενέργειες αυτού του είδους έχουν προκαλέσει τις αντιδράσεις από ΜΚΟ, αριστερούς ακτιβιστές ή πολιτικά κόμματα (Bertossi 2010).

Στη Γαλλία διευκολύνεται η πολιτογράφηση από μια ανεκτική στάση της πολιτείας απέναντι στη περίπτωση της διπλής ιθαγένειας. Επίσημα, η Γαλλία υπέγραψε τη σύμβαση του 1963 του Συμβουλίου της Ευρώπης (Treaty No. 043 1963), η οποία επιχειρεί να μειώσει τις περιπτώσεις διπλής ιθαγένειας¹². Ωστόσο, στην πράξη, εκτός από τους υπηκόους που αφορά άμεσα η σύμβαση του 1963, η Γαλλία επέτρεπε πάντα στους πολιτογραφημένους πολίτες να διατηρήσουν την προηγούμενη ιθαγένειά τους. Στην πραγματικότητα, από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, η Γαλλία ανέκαθεν ανεχόταν την διπλή ιθαγένεια, αλλά σε ορισμένες ακραίες περιπτώσεις υπάρχει νομική πρόβλεψη που επιτρέπει την ανάκληση της ιθαγένειας για πολίτες με διπλή ιθαγένεια (π.χ. εχθροί του γαλλικού κράτους). Από το 1973, οι Γάλλοι υπήκοοι που διαμένουν στο εξωτερικό μπορούν να μεταδώσουν τη γαλλική τους ιθαγένεια μέσω απεριόριστου αριθμού γενιών, εφόσον οι Γάλλοι απόγονοι εγγράφονται στις γαλλικές αρχές. Οι αλλοδαποί σύζυγοι μπορούν να αποκτήσουν τη γαλλική ιθαγένεια μετά από δύο ή τρία χρόνια γάμου με Γάλλο υπήκοο με δήλωση τους, που θα αρχίσει να ισχύει ένα χρόνο αργότερα, αν το κράτος δεν έχει αντιταχθεί λόγω νομικών κωλυμάτων. Από το 1973, υπάρχει, επίσης, πλήρης ισότητα των φύλων, συνεπώς και οι δύο σύζυγοι διαφορετικών εθνικοτήτων διαβιβάζουν την ιθαγένειά τους στα παιδιά τους και έχουν πρόσβαση στη γαλλική ιθαγένεια υπό τους ίδιους όρους. Τέλος, η απώλεια της γαλλικής ιθαγένειας μπορεί να συμβεί μόνο κατόπιν αιτήματος του ατόμου, ο οποίος πρέπει να διαμένει σε μια ξένη χώρα και να έχει διπλή ιθαγένεια (Bertossi 2010).

Η διαδικασία απόδοσης της ιθαγένειας

Ο Κώδικας περί Ιθαγένειας ενσωματώθηκε στον Αστικό Κώδικα το 1993. Προβλέπονται τρεις κύριοι τρόποι απόκτησης και απώλειας της γαλλικής ιθαγένειας. Η απόκτηση της γαλλικής ιθαγένειας κατά τη γέννηση είναι δυνατή μέσω διαφόρων τρόπων. Εφαρμόζεται η αρχή *jus sanguinis* σε άτομα που γεννιούνται τουλάχιστον από έναν/μία Γάλλο/Γαλλίδα υπήκοο (άρ. 18 και 18.1 του Αστικού Κώδικα), ή *jus soli* σε ορισμένες περιπτώσεις: τα άτομα που γεννιούνται από άγνωστους γονείς (άρ. 19) ή τα άτομα που γεννιούνται από ανιθαγενείς (άρθρο 19-1). Τέλος, ισχύει και για τα παιδιά που γεννήθηκαν στη Γαλλία από Αλγερινούς, οι οποίοι γεννήθηκαν στην Αλγερία πριν από την ανεξαρτησία της Αλγερίας (2 Ιουλίου 1962). Η απόκτηση ιθαγένειας κατά τη γέννηση γίνεται είτε το άτομο γεννιέται στη Γαλλία είτε στο εξωτερικό. Ο νόμος του 1973 θέσπισε την ισότητα των φύλων για τη μετάδοση της γαλλικής ιθαγένειας κατά τη γέννηση. Η καταγωγή έχει επίδραση στη διαβίβαση της ιθαγένειας, εάν γίνει η διαδικασία πριν από την ενηλικίωση του παιδιού.

¹² Η Σύμβαση καθορίζει κανόνες για τη μείωση των περιπτώσεων πολλαπλής ιθαγένειας κατά το δυνατόν σε περίπτωση απόκτησης νέας ιθαγένειας ή παραίτησης από μια ιθαγένεια και των νομικών συνεπειών για τους ενδιαφερόμενους, συμπεριλαμβανομένων των ανηλίκων. Περιλαμβάνει, επίσης, διατάξεις σχετικά με στρατιωτικές υποχρεώσεις σε περιπτώσεις πολλαπλής ιθαγένειας.

Οι τρεις βασικοί τρόποι απόκτησης μετά τη γέννηση αφορούν το αυτόματο *jus soli* (20% των περιπτώσεων απόκτηση ιθαγένειας το 2006), απόκτηση ιθαγένειας με γάμο (20% των περιπτώσεων) και απόκτηση ιθαγένειας με πολιτογράφηση (60% των περιπτώσεων). Κατά την τελευταία δεκαετία, τα στοιχεία δείχνουν μια σταθερή αύξηση της απόκτησης ιθαγένειας μετά τη γέννηση. Σημαντική αύξηση σημειώθηκε μεταξύ 2002 και 2004, η οποία εξηγείται από τη βελτιωμένη διοίκηση με τις ταχύτερες διαδικασίες (Regnard 2006). Το 2005, ο αριθμός των νέων Γάλλων υπηκόων μετά τη γέννηση μειώθηκε μετά τον νόμο του 2003, κυρίως λόγω των πιο περιοριστικών όρων για την απόκτηση ιθαγένειας μέσω του γάμου (από ένα σε δύο έτη γάμου).

Μετά τη μεταρρύθμιση του Κώδικα Ιθαγένειας του 1993, η αυτόματη απόκτηση ιθαγένειας βάσει της αρχής *jus soli* αποκαταστάθηκε τελικά με το νόμο του 1998: οι αλλοδαποί που γεννήθηκαν στη Γαλλία από αλλοδαπούς γονείς γίνονται Γάλλοι υπήκοοι σε ηλικία 18 ετών, εάν ζουν στη Γαλλία και αποδεικνύουν ότι διαμένουν στη Γαλλία για πέντε έτη από την ηλικία των 11 ετών (άρ. 21). Η γαλλική ιθαγένεια μπορεί επίσης να αποκτηθεί με δήλωση. Ο τρόπος αυτός αφορά διάφορους πληθυσμούς, αλλά κυρίως αλλοδαπούς σύζυγους Γάλλων υπηκόων. Ο Αστικός Κώδικας αναφέρει ότι ένας γάμος δεν παρέχει αυτόματα το δικαίωμα σε αλλοδαπό/ή σύζυγο Γάλλου/Γαλλίδας πολίτη για την απόκτηση της γαλλικής ιθαγένειας (άρ. 21). Μετά τη μεταρρύθμιση του 2006, τα άτομα αυτά μπορούν να διεκδικήσουν γαλλική ιθαγένεια μετά από τέσσερα χρόνια έγγαμου βίου. Εάν τελέστηκε στο εξωτερικό, ο γάμος πρέπει να εγγραφεί στο γαλλικό μητρώο.

Η πολιτογράφηση είναι δυνατή με απόφαση ή διάταγμα. Η πολιτογράφηση με απόφαση είναι δυνατή μόνο για πρόσφυγες και παιδιά δικαιούχους επικουρικής προστασίας τα οποία γεννήθηκαν στη Γαλλία ή έφθασαν στη Γαλλία πριν από την ηλικία των 13 ετών. Σε αντίθετη περίπτωση, τα παιδιά των προσφύγων θα πρέπει είτε να υποβάλουν δική τους αίτηση ασύλου είτε να υποβάλουν αίτηση για άδεια παραμονής. Επίσης, είναι δυνατή η απόκτηση της ιθαγένειας μέσω γάμου με Γάλλο πολίτη. Οι δικαιούχοι διεθνούς προστασίας συνήθως αποκτούν την ιθαγένεια με διάταγμα. Τα κριτήρια και οι προϋποθέσεις για την πολιτογράφηση κωδικοποιούνται στον Αστικό Κώδικα και στο Διάταγμα του 1993 για την ιθαγένεια, ως εξής:

1. Πέντε έτη προηγούμενης κανονικής διαμονής.
2. Πολύ καλή γνώση γαλλικών¹³.
3. Πολύ καλή γνώση της γαλλικής ιστορίας και των θεσμών, του πολιτισμού και της θέσης της στον κόσμο, καθώς και βαθιά γνώση των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων που συνοδεύουν τη γαλλική ιθαγένεια.
4. Κατά τη διάρκεια της διαμονής του στη Γαλλία ο υποψήφιος δεν θα πρέπει να έχει εκτίσει ποινή φυλάκισης 6 μηνών και άνω.

¹³ Ο υποψήφιος μπορεί να προσκομίσει δίπλωμα ή οποιοδήποτε έγγραφο που πιστοποιεί τις γλωσσικές δεξιότητές του, αποδεικνύοντας ότι είναι σε θέση να συνομιλήσει για οποιοδήποτε θέμα κοινού ενδιαφέροντος στη γαλλική γλώσσα

5. Πλήρης συμμόρφωση στις αρχές και στα σύμβολα της Γαλλικής Δημοκρατίας (Asylum Information Database 2019).

Η επανένταξη είναι δυνατή για τα άτομα που υπήρξαν Γάλλοι υπήκοοι (κατά τη γέννηση ή μετά τη γέννηση) και έχουν χάσει την ιθαγένειά τους. Οι όροι επανένταξης γίνονται με διάταγμα και είναι παρόμοιοι με τους όρους που ισχύουν για την πολιτογράφηση (συμπεριλαμβανομένου του ελέγχου της «αφομοίωσης» που ορίζεται στα άρ. 21-24). Η απώλεια της ιθαγένειας εξυπηρετεί κυρίως τον στόχο του περιορισμού των περιπτώσεων διπλής ιθαγένειας. Υπό ορισμένες συνθήκες, η γαλλική ιθαγένεια μπορεί να χαθεί με δήλωση. Πρέπει να πληρούνται οι προϋποθέσεις ηλικίας (γενικά άνω των δεκαοκτώ ετών), εθνικότητας (μη ανιθαγενής) και διαμονής (στο κράτος της δεύτερης ιθαγένειας). Τέλος, η κυβέρνηση μπορεί να ανακαλέσει τη γαλλική ιθαγένεια, υπό την εποπτεία του Conseil d'État, εάν ένας νέος πολιτογραφημένος πολίτης διαπράττει ορισμένα ποινικά εγκλήματα κατά τα πρώτα δέκα χρόνια της ζωής του ως Γάλλος/Γαλλίδα πολίτης. Πρόσφατα η κυβέρνηση απέκτησε την εξουσία να ανακαλεί την ιθαγένεια από άτομα για εγκλήματα που διαπράχθηκαν πριν το άτομο γίνει Γάλλος πολίτης, όμως η ανάκληση αυτή της ιθαγένειας είναι σπάνια και συμβαίνει μόνο σε συγκεκριμένες και πολύπλοκες περιπτώσεις.

Συμπεράσματα

Το 2006, ένας νέος νόμος για τη μετανάστευση και την ιθαγένεια μεταρρύθμισε αρκετές διατάξεις σχετικά με την ιθαγένεια. Η χρονική περίοδος για την απόκτηση της ιθαγένειας από έναν αλλοδαπό/αλλοδαπή σύζυγο Γάλλου υπηκόου αυξήθηκε από τρία σε τέσσερα χρόνια έγγαμου βίου. Επιπλέον, οι υπήκοοι πρώην γαλλικών αποικιών έχασαν ορισμένες προνομιακές προβλέψεις αναφορικά με τη διαμονή τους κατά τη διαδικασία για πολιτογράφηση. Πέραν αυτής της επίσημης μεταρρύθμισης, η πολιτική της ιθαγένειας πλαισιωνόταν από μια αντιληπτή σύγκρουση μεταξύ των θεμελιωδών αξιών της γαλλικής ιθαγένειας, αφενός, και της εθνικοποίησης της γαλλικής κοινωνίας, αφετέρου, που εκδηλώθηκε έντονα με τις ταραχές του 2005. Η πολιτική περί ιθαγένειας αποτέλεσε κα αποτελεί σημείο αντιπαράθεσης μεταξύ των Συντηρητικών και των Προοδευτικών, καθώς η Γαλλία χαρακτηρίζεται από τον έντονα πολυπολιτισμικό της χαρακτήρα. Με την άνοδο των συντηρητικών τάσεων, δυσχεραίνεται το κομμάτι που αφορά στη διαδικασία της πολιτογράφησης για τους αλλοδαπούς. Επιπλέον, νέες προκλήσεις γεννώνται ενόψει των συνεχώς αυξανόμενων μεταναστευτικών ροών από τη Συρία και τις γειτονικές χώρες. Συνεπώς, μέχρι και σήμερα οι πολιτικές απόδοσης της ιθαγένειας επηρεάζονται από τις εσωτερικές και εξωτερικές εξελίξεις.

Γ.4. ΙΣΠΑΝΙΑ

Ιστορικό πλαίσιο καθεστώτος ιθαγένειας

Από το 16^ο αιώνα η Ισπανία επηρεάστηκε έντονα από την εμπειρία της μετανάστευσης των πολιτών της στις αμερικανικές αποικίες. Μετά την ανεξαρτησία των περισσότερων από τις περιοχές αυτές στις αρχές του 19ου αιώνα, το ζήτημα του καθεστώτος ιθαγένειας της πρώτης γενιάς Ισπανών αποίκων και των απογόνων τους στις χώρες αυτές αποτελούσε ένα από τα βασικά προβλήματα που έπρεπε να διαπραγματευτούν στις συνθήκες ειρήνης μεταξύ της πρώην μητρόπολης και των νέων ανεξάρτητων χωρών (συμφωνίες που υπογράφηκαν τη δεκαετία του 1850 και του 1860). Αυτές οι διμερείς συμφωνίες απαιτούσαν την παροχή προνομιακής μεταχείρισης των μεταναστών ισπανικής καταγωγής στις χώρες αυτές όσον αφορά στις διευκολύνσεις εγκατάστασης, καθώς και στη δυνατότητα απόκτησης της ιθαγένειας της χώρας υποδοχής χωρίς απώλεια της ισπανικής ιθαγένειας. Οι συμφωνίες αυτές αποσκοπούσαν στο συμβιβασμό των δημογραφικών αναγκών των νέων κρατών με το συμφέρον των ισπανικών αρχών να εξασφαλίσουν κάποια προστασία στους μετανάστες και τους απογόνους τους, επιτρέποντας την ανάπτυξη ενός ρυθμιστικού πλαισίου διπλής ιθαγένειας που εξακολουθεί να ισχύει μέχρι και σήμερα. Μόνο οι αποικίες που χωρίστηκαν από την Ισπανία στο τέλος του ισπανο-αμερικανικού πολέμου του 1898 (Κούβα, Πουέρτο Ρίκο και Φιλιπίνες) δεν υπέγραψαν συνθήκες, που να επιτρέπουν στους Ισπανούς αποίκους πρώτης γενιάς και τους απογόνους τους να διατηρούν την ισπανική ιθαγένεια (Moreno 2001).

Η κανονιστική ρύθμιση της ισπανικής ιθαγένειας είχε μεταξύ των κύριων στόχων της τη διατήρηση των δεσμών με τις κοινότητες των Ισπανών εγκατεστημένων στο εξωτερικό, καθώς και την παροχή προστασίας, διασφαλίζοντας ότι δεν θα έχαναν εύκολα την ισπανική ιθαγένεια τους. Οι κανονισμοί σχετικά με την ισπανική ιθαγένεια στη σύγχρονη μορφή τους χρονολογούνται από τις αρχές του Συνταγματισμού στην Ισπανία στις αρχές του 19^{ου} αιώνα (Fernández 1987). Υπήρξε σύνηθες στο περιεχόμενο των πολυάριθμων συνταγμάτων που η Ισπανία θέσπισε- ξεκινώντας από το πρώτο Σύνταγμα της Ισπανίας το 1812- να διευθετεί το ζήτημα της απόκτησης ισπανικής ιθαγένειας και των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των ξένων στην Ισπανία. Η πρώτη νομοθετική προσπάθεια για τον προσδιορισμό των βασικών χαρακτηριστικών της ισπανικής ιθαγένειας με πιο ολοκληρωμένο τρόπο συνέβη το 1889, όταν εγκρίθηκε ο Αστικός Κώδικας, που παραμένει μέχρι και σήμερα σημείο αναφοράς. Δεδομένου ότι ο κώδικας αυτός μπορεί να περιέχει μόνο δώδεκα άρθρα σχετικά με την ιθαγένεια, η υπόλοιπη νομοθεσία και τα αρμόδια όργανα που αφορούν στις διοικητικές διαδικασίες απόκτησης και απώλειας της ιθαγένειας και πολιτογράφησης έχουν καθοριστική σημασία για τη συμπλήρωση αυτής της νομοθεσίας. Τα βασικά χαρακτηριστικά του καθεστώτος ιθαγένειας βασίζονται στην αρχή του *jus sanguinis*, του *jus soli* και μια μάλλον επιφανειακή εφαρμογή των αρχών της πολιτογράφησης με βασικό κριτήριο τη μόνιμη διαμονή, καθώς και την αρχή των οικογενειακών δεσμών. Η ασάφεια του

Κώδικα επέτρεψε να υπάρχει μεγάλη διακριτική ευχέρεια στον δικαστή κατά την εφαρμογή του.

Η κήρυξη της Δεύτερης Δημοκρατίας στις 14 Απριλίου 1931 αποτέλεσε ορόσημο στην ισπανική πολιτική σκηνή και στο νομικό σύστημα, συμπεριλαμβανομένης της εθνικής νομοθεσίας. Οι μεταρρυθμίσεις που εισήγαγε το Σύνταγμα του 1931-βασιζόμενες στην πιο προοδευτική ευρωπαϊκή νομοθεσία (κυρίως τον Γαλλικό Αστικό Κώδικα του 1927), αποτελούσαν μια προσπάθεια να μεταμορφωθεί ριζικά το καθεστώς ιθαγένειας. Παρά την σύντομη περίοδο ζωής, ο εν λόγω κανονισμός αξίζει να αναφερθεί, διότι ενέπνευσε πολλά από τα χαρακτηριστικά της σημερινής νομοθεσίας (π.χ. προστασία Ισπανών υπηκόων εκτός Ισπανίας, διατήρηση δεσμών με τις ισπανικές κοινότητες στο εξωτερικό, ευελιξία κατά την εφαρμογή του *jus sanguinis* και της διπλής ιθαγένειας αναφορικά με τις Ιβηρο-αμερικανικές χώρες, άρση έμφυλων διακρίσεων, κ.λπ. (Alvarez 1990). Η Δεύτερη Δημοκρατία έληξε άδοξα με τον εμφύλιο πόλεμο (1936-39), που τερματίστηκε με τη νίκη των εθνικιστών και σήμανε την επανεξέταση του Αστικού Κώδικα ως το κύριο νομοθετικό πλαίσιο που διέπει το καθεστώς της ισπανικής ιθαγένειας το 1938. Επιπλέον, η πολιτικές αναταραχές της δεκαετίας του 1930 και ο εμφύλιος πόλεμος είχαν ως συνέπεια την εκδίωξη μεγάλου αριθμού Ισπανών στην εξορία. Αν και το καθεστώς του Φράνκο δεν στέρησε αυτόματα την ισπανική ιθαγένεια από όσους εγκατέλειψαν το αυταρχικό καθεστώς του, η μακροπρόθεσμη συνέπεια της εγκατάστασής τους στο εξωτερικό ήταν ότι πολλοί από αυτούς (και σίγουρα οι απόγονοί τους) κατέληξαν να χάσουν την ισπανική ιθαγένεια, εφόσον ζήτησαν την ιθαγένεια της χώρας υποδοχής και δεν μπορούσαν ή δεν ήθελαν να παραμείνουν σε επαφή με τη γραφειοκρατία του φρανκικού αυταρχικού καθεστώτος μόνο και μόνο για να διατηρήσουν το ισπανικό τους διαβατήριο.

Στο πλαίσιο του φρανκικού καθεστώτος, μια σημαντική μεταρρύθμιση του εθνικού δικαίου έλαβε χώρα το 1954. Οι αλλαγές στον Αστικό Κώδικα του 1954 ευθυγραμμίζονταν με τις αλλαγές στα χαρακτηριστικά της μετανάστευσης των Ισπανών. Η μετανάστευση στη Λατινική Αμερική έπνεε τα λoίσθια και αντικαθίστατο από τη μαζική μετανάστευση προς τις ευρωπαϊκές χώρες στις οποίες ξεκινούσε μια περίοδος ανοικοδόμησης της οικονομίας τους μετά τον πόλεμο. Οι κύριοι προορισμοί περιελάμβαναν τώρα τη Γερμανία, τη Γαλλία, την Ελβετία, το Βέλγιο, την Ολλανδία και το Λουξεμβούργο. Υπήρχε η υπόθεση ότι αυτή η νεότερη μορφή μετανάστευσης θα ήταν προσωρινή και έτσι ο νομοθέτης του 1954 δεν περίμενε να έχει συνέπειες σε θέματα ιθαγένειας. Αυτό εξηγεί γιατί ο νόμος εστίασε στους ομογενείς στη Λατινική Αμερική και στο ζήτημα του αριθμού των γενεών που θα μπορούσε να μεταβιβαστεί η ιθαγένειά στο εξωτερικό. Ο νομοθέτης αποφάσισε τότε ότι οι μετανάστες τρίτης γενιάς έπρεπε να εγγραφούν σε ισπανική πρεσβεία ή προξενείο για να διατηρήσουν την ισπανική ιθαγένεια τους, ώστε να αποφύγουν τη διαίωνιση των ομογενών χωρίς πραγματική σύνδεση με την Ισπανία (άρ. 26 του Αστικού Κώδικα, όπως τροποποιήθηκε από τον νόμο του 1954). Η πρώτη και η δεύτερη γενιά παρέμειναν απαλλαγμένες από την υποχρέωση αυτής της καταχώρισης.

Η μεταρρύθμιση του 1954 ενέπνευσε την ιδέα της θέσπισης διμερών συμφωνιών περί διπλής ιθαγένειας με τις χώρες της Ιβηρο-αμερικανικής κοινότητας. Παρόλο που η ιδέα ενσωματώθηκε αρχικά στο Σύνταγμα του 1931, ταίριαζε με την ιδεολογία του Φράνκο που προωθούσε την αφήγηση της συνέχισης της χαμένης ισπανικής αυτοκρατορίας (Moreno 2001). Το νέο άρ. 22 του αναθεωρημένου Αστικού Κώδικα ανέφερε ότι οι Ισπανοί υπήκοοι που απέκτησαν οικειοθελώς την ιθαγένεια άλλης χώρας, θα χάσουν αυτομάτως την ισπανική ιθαγένειά τους, εκτός αν η τρίτη χώρα ανήκε στην Ιβηρο-αμερικανική κοινότητα ή στις Φιλιππίνες, εφόσον είχαν υπογραφεί διμερείς συμφωνίες. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1950 και 1960 η Ισπανία υπέγραψε δώδεκα τέτοιες συμφωνίες, οι οποίες εκφράζουν νομικά μια πραγματικότητα και παρέχουν ένα πλαίσιο για τη ρύθμιση της ιθαγένειας. Αυτές οι συνθήκες περιλαμβάνουν εκείνες που υπεγράφησαν με τη Χιλή (24 Μαΐου 1958), το Περού (16 Μαΐου 1959), την Παραγουάη (15 Ιουνίου 1959), τη Νικαράγουα (15 Ιουνίου 1961), τη Γουατεμάλα (28 Ιουλίου 1961), τη Βολιβία (12 Οκτωβρίου 1961) Μάρτιος 1964), την Κόστα Ρίκα (8 Ιουνίου 1964), την Ονδούρα (15 Ιουνίου 1966), τη Δομινικανή Δημοκρατία (15 Μαρτίου 1968), την Αργεντινή (14 Απριλίου 1969) και την Κολομβία (27 Ιουνίου 1979) (Marin et al 2015).

Η πρόσβαση στην ιθαγένεια μέσω της πολιτογράφησης με κριτήριο τη διαμονή έγινε ευκολότερη σε κάποιες περιπτώσεις. Αν και το κριτήριο της δεκαετούς παραμονής διατηρήθηκε ως γενικός κανόνας, η περίοδος μειώθηκε σε δύο έτη στην περίπτωση αλλοδαπού που παντρεύεται Ισπανό/ή ή για τους υπηκόους της Ιβηρο-αμερικανικής κοινότητας και των Φιλιππίνων. Από την άλλη πλευρά, η έννοια της δημόσιας τάξης έγινε εργαλείο για την άσκηση μεγαλύτερου πολιτικού ελέγχου στη διαδικασία πολιτογράφησης, επιτρέποντας στο Υπουργείο Δικαιοσύνης να αποκτήσει ένα πολύ σημαντικό επίπεδο διακριτικής ευχέρειας. Το άρ. 20 του ΑΚ (Αστικός Κώδικας, όπως τροποποιήθηκε από τον νόμο του 1954) επέτρεψε την άρνηση χορήγησης της ισπανικής ιθαγένειας για λόγους δημόσιας τάξης.

Μετά το θάνατο του Φράνκο τον Νοέμβριο του 1975, η μετάβαση προς μια κοινοβουλευτική φιλελεύθερη δημοκρατία συνεπαγόταν τη σταδιακή προσαρμογή ολόκληρου του νομικού καθεστώτος. Η υιοθέτηση του Συντάγματος του 1978 ακολουθήθηκε από τη μεταρρύθμιση εξολοκλήρου της πολιτικής και θεσμικής οργάνωσης της χώρας. Ο κώδικας περί ιθαγένειας δεν αποτελούσε ύψιστη προτεραιότητα και, ακόμη και όταν το θέμα τέθηκε στην πολιτική ατζέντα, στα τέλη του 1981, δεν έλαβε μεγάλη απήχηση από την κοινή γνώμη και τα πολιτικά κόμματα, και περισσότερο συνδέθηκε με άλλα νομοθετικά μέτρα που συζητήθηκαν έντονα εκείνη την περίοδο. Το ισχύον Σύνταγμα, που εγκρίθηκε στις 6 Δεκεμβρίου 1978, αποτελεί το επίτευγμα αυτού του μεταβατικού δημοκρατικού μετασχηματισμού. Η εγκαθίδρυση της δημοκρατίας συνοδεύτηκε από δύο φαινόμενα, τη μετανάστευση αυτών που επέστρεψαν στην Ισπανία μετά την πτώση του φρανκικού καθεστώτος (την περίοδο 1974-1977 περίπου 300.000 Ισπανοί επαναπατρίστηκαν) και την σταδιακή μετατροπή της Ισπανίας σε χώρα υποδοχής μεταναστευτικών ρευμάτων. Ταυτόχρονα, παρά τη σοβαρή οικονομική κρίση της Ισπανίας στις αρχές της δεκαετίας του 1980, η προσέλκυση ξένων επενδύσεων άρχισε να δημιουργεί θέσεις εργασίας σε όλα τα

επίπεδα. Αυτές οι θέσεις απασχόλησης καλύφθηκαν εν μέρει από αλλοδαπούς. Το 1995, ο αριθμός των αλλοδαπών αυξήθηκε σταδιακά σε περίπου 250.000. Οι αυξανόμενοι αριθμοί μεταναστών από την Αφρική (κυρίως το Μαγκρέμπ), τη Λατινική Αμερική (Ισημερινός, Κολομβία, Περού) και την Ασία (Κίνα, Πακιστάν, Φιλιππίνες) αργά, αλλά σταθερά άρχισαν να αυξάνουν τον αριθμό των μεταναστών (Moreno, 2001).

Ορισμένες αλλαγές έγιναν στο καθεστώς απόκτησης της ισπανικής ιθαγένειας με βάση το κριτήριο της διαμονής. Το κριτήριο της δεκαετούς διαμονής διατηρήθηκε και πάλι, αλλά το κριτήριο της διετούς διαμονής επεκτάθηκε για να καλύψει όχι μόνο τους υπηκόους της Ιβηρο-αμερικανικής κοινότητας, αλλά και τους υπηκόους της Ανδόρας και της Ισημερινής Γουινέας. Επιπλέον, η Ισπανία, αναγνωρίζοντας το ιστορικό της χρέος απέναντι στους άλλοτε σκληρά διωκόμενους Σεφαραδίτες, συμπεριέλαβε το κριτήριο της ολιγοετούς διαμονής για τους απογόνους αυτής της κοινότητας για να μπορέσουν να υποβάλουν αίτηση για την ισπανική ιθαγένεια. Για όσους/ες ήταν παντρεμένοι/ες με Ισπανό/ή υπήκοο, που γεννήθηκε από Ισπανό/ή γονέα, που είχε χάσει την ιθαγένειά του/της ή γεννήθηκε στην ισπανική επικράτεια, θεσπίστηκε ο κανόνας ενός έτους διαμονής. Ενώ το νομοθετικό πλαίσιο προσπαθούσε να διευκολύνει την ενσωμάτωση των δεύτερων γενεών, ο νομοθέτης απέκλεισε την επιλογή *facultas soli* ή πολιτογράφηση κατ' επιλογή για τα άτομα δεύτερης γενιάς.

Το 1990 η σοσιαλιστική κυβέρνηση προώθησε μια νέα μεταρρύθμιση περί ιθαγένειας, που είχε πιο πολύ τεχνικό χαρακτήρα, αλλά εισήγαγε σημαντικές αλλαγές με στόχο την απλούστευση των διαδικασιών και την εξάλειψη ορισμένων προβλημάτων ερμηνείας και εφαρμογής, που αντιμετώπιζε ο προηγούμενος κώδικας. Προκειμένου να επιλυθούν ορισμένα από τα προβλήματα που προέκυψαν από τις αλλαγές στη νομοθεσία περί ιθαγένειας και την έλλειψη ακρίβειας ορισμένων από τους προηγούμενους νόμους, οι νέες διατάξεις εισήγαγαν τριετή μεταβατική περίοδο εντός της οποίας όλοι όσοι είχαν χάσει την ισπανική ιθαγένεια χωρίς τη θέλησή τους, θα την ανακτούσαν. Το 1993, αυτή η μεταβατική περίοδος παρατάθηκε για άλλα δύο χρόνια, για να διασφαλίσει ότι όλοι όσοι επιθυμούν να επωφεληθούν από αυτήν τη διάταξη, θα μπορούσαν να το κάνουν αποτελεσματικά. Το 2002 τέθηκε σε εφαρμογή νέα μεταρρύθμιση του Αστικού Κώδικα σχετικά με την ιθαγένεια. Το κυβερνών συντηρητικό κόμμα δημιούργησε μια νέα πρωτοβουλία για τη μεταρρύθμιση του εθνικού δικαίου, που περιορίζεται σε μικρές αλλαγές (και πάλι προς την κατεύθυνση της προστασίας των ισπανικών κοινοτήτων στο εξωτερικό). Τον Οκτώβριο του 2000, κατά τη Σύνοδο ολομέλειας του Κογκρέσου, ψηφίστηκε πρόταση για την ανάγκη λήψης μέτρων βελτίωσης της νομικής και οικονομικής κατάστασης των Ισπανών μεταναστών. Η πρόταση αυτή επηρεάστηκε από τα πορίσματα μιας έκθεσης που παρουσιάστηκε στην Επιτροπή Κοινωνικής Πολιτικής και Απασχόλησης στο Κογκρέσο για την κατάσταση των ομογενών, καθώς και για την κατάσταση των μεταναστών και των προσφύγων στην Ισπανία. Η έκθεση πρότεινε τη θέσπιση νομοθεσίας για τη διευκόλυνση της απόκτησης της ιθαγένειας από τους απογόνους των μεταναστών και την ανάκτηση της ιθαγένειας από τους ίδιους τους μετανάστες, αλλά και μέτρα για την αποφυγή της περιθωριοποίησης των αλλοδαπών που ζουν στην

Ισπανία. Στην έκθεση εκφράστηκε ανησυχία σχετικά με τον κίνδυνο υποβάθμισης των αλλοδαπών ως πολιτών δεύτερης κατηγορίας, που θα δημιουργούσε τις συνθήκες για να εμφανιστεί ο ρατσισμός και η ξеноφοβία.

Δυστυχώς, ακολουθήθηκαν μόνο οι πρώτες συστάσεις. Ως εκ τούτου, ο νέος κώδικας αποσκοπούσε βασικά στη συμπερίληψη διευκολύνσεων για τους απογόνους Ισπανών, πολιτών που ζουν στο εξωτερικό για να διατηρήσουν την ιθαγένεια των προγόνων τους ενισχύοντας το *jus sanguinis*. Αυτή η μεταρρύθμιση ενίσχυσε την ισπανική ιθαγένεια λόγω καταγωγής, αφαιρώντας κάθε πιθανότητα να την χάσει κάποιος ως ποινή (αυτή η συγκεκριμένη πτυχή είχε ήδη αφαιρεθεί από τον Ποινικό Κώδικα το 1995). Οι γενικοί κανονισμοί του Αστικού Κώδικα σχετικά με την ιθαγένεια παραμένουν αμετάβλητοι μετά τη μεταρρύθμιση του 2002. Ωστόσο, πρόσφατα θεσπίστηκαν ορισμένες προσθήκες στη νομοθεσία σχετικά με συγκεκριμένες ομάδες με ιστορικούς δεσμούς με την Ισπανία. Η προστασία των Ισπανών υπηκόων στο εξωτερικό και η ιδιαίτερη προσοχή που δόθηκε στα ιστορικά γεγονότα οδήγησαν σε περαιτέρω προσθήκες στους ισχύοντες κανόνες δικαίου. Συγκεκριμένα, αυτό αφορούσε παιδιά και εγγόνια Ισπανών υπηκόων στο εξωτερικό, που έχασαν την ιθαγένειά τους για διάφορους λόγους και ιδιαίτερα εξαιτίας της εξορίας, καθώς και των εθελοντών που αγωνίστηκαν κατά τη διάρκεια του ισπανικού εμφυλίου πολέμου.

Νομικό πλαίσιο απόδοσης ιθαγένειας

Ο κώδικας περί ιθαγένειας εξακολουθεί να περιλαμβάνεται στον Αστικό Κώδικα, καθώς και σε άλλα κανονιστικά κείμενα, ιδίως στο Σύνταγμα. Το καθεστώς ιθαγένειας διακρίνει ακόμη μεταξύ της ιθαγένειας λόγω καταγωγής (*nacionalidad originaria*) και της «παράγωγης ιθαγένειας» (*nacionalidad derivativa*) (Lara Aguado, 2003). Η πρώτη περίπτωση χρησιμοποιείται για την αναφορά σε περιπτώσεις αυτόματης κτήσης ή απόκτησης κατά τη γέννηση, ενώ η δεύτερη περίπτωση συνήθως προορίζεται για τη μη αυτόματη απόκτηση ιθαγένειας. Το σύστημα εξακολουθεί να αναφέρεται σε αυτούς τους δύο τρόπους απόκτησης ιθαγένειας. Οι κυριότερες πρακτικές συνέπειες είναι ότι οι υπήκοοι λόγω ισπανικής καταγωγής απολαμβάνουν μια σειρά προνομίων από τα οποία αποκλείονται όσοι έχουν «παράγωγη ιθαγένεια». Αυτά τα προνόμια περιλαμβάνουν το δικαίωμα να μην στερηθεί την ισπανική ιθαγένεια ενάντια στη βούλησή του (άρ. 11.2 του Συντάγματος και άρ. 25 Αστικού Κώδικα) και τη δυνατότητα διατήρησης της ισπανικής ιθαγένειας κατά την απόκτηση δεύτερης ιθαγένειας ορισμένων χωρών με τις οποίες η Ισπανία έχει ιδιαίτερους ιστορικούς και πολιτιστικών δεσμούς (άρ. 11.3 του Συντάγματος και άρ. 24 Αστικού Κώδικα).

Το Καθεστώς ιθαγένειας, συνεπώς διαμορφώνεται από τις ενσωματωμένες διατάξεις τόσο στον Αστικό Κώδικα όσο και στο Σύνταγμα της χώρας. Τούτο μαρτυρά τη σημασία που έχει η διευθέτηση της απόδοσης ιθαγένειας και κατά συνέπεια των μεταναστευτικών πληθυσμών, ιδίως μετά την πτώση του καθεστώτος του Φράνκο. Ιστορικά, για την Ισπανία είναι σημαντική η ενσωμάτωση των πληθυσμών και εθνικών

μειονοτήτων, πέραν των ήδη Ισπανών υπηκόων λόγω καταγωγής. Ενώ η ισπανική κυβέρνηση δεν καταγράφει στατιστικά στοιχεία για το εθνικό και φυλετικό υπόβαθρο του πληθυσμού της, εντούτοις καταγράφει τον πληθυσμό των αλλοδαπών στην Ισπανία, ο οποίος ανερχόταν σε 4,7 εκατομμύρια το 2018 (περίπου το 10% του πληθυσμού). Μεταξύ των μεγαλύτερων πληθυσμών μεταναστών είναι: Μαρόκο 769.100, Ρουμανία 673.000, Ηνωμένο Βασίλειο 240.900, Κίνα 215.800, Κολομβία 165.600, Εκουαδόρ 135.000, Βουλγαρία 123.700, Γερμανία 110.900 και Ουκρανία 106.800. Η Επιτροπή για την Εξάλειψη των Φυλετικών Διακρίσεων έχει κάνει πολλές συστάσεις στην Ισπανία προκειμένου να τροποποιήσει τη διαδικασία συλλογής δεδομένων. Επιπλέον, έχει τον μεγαλύτερο πληθυσμό Ρομά στη Δυτική Ευρώπη (περίπου 750.000). Υπάρχει μια μικρή εβραϊκή κοινότητα που περιλαμβάνει περίπου 40.000 ανθρώπους, που ζουν κυρίως στη Μαδρίτη, τη Βαρκελώνη και τη Μάλαγα, καθώς και στις περιοχές της Θέουτα και Μελίγια. Ένας σημαντικός αριθμός είναι οι γνωστοί Σεφαραδίτες Εβραίοι που επέστρεψαν στην Ισπανία από το Μαρόκο, απόγονοι του μεγάλου αριθμού Εβραίων που εκδιώχτηκαν βιαίως από την Ισπανία κατά την περίοδο της Ιεράς Εξέτασης. Τον Οκτώβριο του 2015, τέθηκε σε ισχύ ένας νόμος που επεκτείνει την ισπανική ιθαγένεια στους απογόνους των ατόμων αυτών. Το χρονοδιάγραμμα προοριζόταν για τρία χρόνια, αλλά το 2018 η κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι επεκτείνει το διάστημα για ένα ακόμη έτος. Κατά τη στιγμή της ανακοίνωσης, 6.432 Εβραίοι είχαν λάβει ισπανική ιθαγένεια. Όταν ψηφίστηκε ο νόμος, οι αρχές εκτιμούσαν ότι περίπου 90.000 άνθρωποι θα μπορούσαν να υποβάλουν αίτηση. Ενώ οι υποψήφιοι δεν είναι πλέον εβραίοι στο θρήσκευμα, πρέπει να αποδείξουν την κληρονομιά τους μέσω των τοπικών ραβίνων ή των εβραϊκών κοινοτήτων στην Ισπανία. Το τελευταίο μέτρο αποτέλεσε μια μικρή δικαίωση για τις άδικες διώξεις των Σεφαραδιτών της Ισπανίας από το 15^ο αιώνα κι έπειτα (World Directory of Minorities and Indigenous Peoples).

Η διαδικασία απόδοσης της ιθαγένειας

Η Ισπανία ανήκει στη μικρή ομάδα χωρών που μέχρι σήμερα εξακολουθούν να ρυθμίζουν το εθνικό τους δίκαιο- συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων παραμονής για την πολιτογράφηση αλλοδαπών, του δικαιώματος των παιδιών που γεννιούνται από αλλοδαπούς γονείς να αποκτήσουν ισπανική ιθαγένεια και της ρύθμισης της διπλής ιθαγένειας- μέσω του Αστικού Κώδικα (μεταξύ αυτών και η Γαλλία). Ως χώρα με μακράιωνη μεταναστευτική παράδοση, ο κύριος τρόπος αυτόματης απόκτησης της ιθαγένειας είναι μέσω του *jus sanguinis*, παρόλο που το σύστημα περιέχει επίσης ορισμένα στοιχεία *jus soli*. Η Ισπανία εφαρμόζει την αρχή *jus sanguinis* για τα άτομα που γεννιούνται από Ισπανή/ Ισπανό εντός και εκτός Ισπανίας (άρ. 17 παρ. 1 του Αστικού Κώδικα). Η αυτόματη πρόσβαση στην ιθαγένεια είναι, επίσης, εγγυημένη για εκείνους που γεννήθηκαν στην Ισπανία, αλλά μόνο εάν τουλάχιστον ένας από τους γονείς γεννήθηκε επίσης στην Ισπανία (διπλό *jus soli*) (άρ. 17 παρ.1 εδ. β του Αστικού Κώδικα) ή εάν το άτομο θα ήταν ανιθαγενές είτε διότι και οι δύο γονείς είναι επίσης

ανιθαγενείς είτε επειδή καμία ιθαγένεια δεν μεταβιβάζεται στο παιδί μέσω του *jus sanguinis* (άρ. 17 παρ.1 εδ. γ του Αστικού Κώδικα). Τέλος, στην περίπτωση υιοθεσίας προβλέπεται, επίσης, η αυτόματη απόκτηση της ισπανικής ιθαγένειας μέσω της μεταβίβασης στο ανήλικο άτομο που υιοθετεί Ισπανός/Ισπανή ήδη από την στιγμή της υιοθέτησής του (άρ. 19 παρ. 1 του Αστικού Κώδικα).

Όσον αφορά στη μη αυτόματη κτήση ιθαγένειας, υπάρχουν τέσσερις διακριτικοί τρόποι: κατ' επιλογήν, με πολιτογράφηση (*carta de naturaleza*), με βάση το κριτήριο της μόνιμης διαμονής και από την κτήση λόγω τίτλου. Η απόκτηση με επιλογή απαιτεί από τον αιτούντα να εκφράσει τη θέλησή του και μόνο. Εφαρμόζεται σε άτομα που έχουν ιδιαίτερη σχέση με την Ισπανία (άρ. 20 παρ.1 εδ.α του Αστικού Κώδικα) (π.χ. τα παιδιά ενός πολιτογραφημένου μετανάστη). Η μη αυτόματη απόκτηση μέσω πολιτογράφησης περιλαμβάνει την απόκτηση της ιθαγένειας βασιζόμενη στη διακριτική ευχέρεια της διοίκησης (άρ. 21 παρ.1 του Αστικού Κώδικα), αν και ορισμένες πρόσφατες νομοθετικές εξελίξεις ορίζουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις σε ορισμένες περιπτώσεις όσον αφορά στην περίπτωση των Σεφαραδιτών Εβραίων, και στην περίπτωση των εθελοντών για την εδραίωση της Ισπανικής Δημοκρατίας κατά τον εμφύλιο πόλεμο της περιόδου 1936-39.

Η ιθαγένεια που βασίζεται στο κριτήριο της μόνιμης διαμονής παρέχεται από το Υπουργείο Δικαιοσύνης κατόπιν αίτησης, αν και μπορεί να αρνηθεί την πολιτογράφηση, εφόσον επικαλείται λόγους δημόσιας τάξης ή εθνικών συμφερόντων (άρ. 21 παρ.2 του Αστικού Κώδικα). Η νομοθεσία προβλέπει γενική απαίτηση νόμιμης αδιάλειπτης διαμονής δέκα ετών και προβλέπει επίσης μικρότερες απαιτήσεις διαμονής για συγκεκριμένες ομάδες (άρ. 22 του Αστικού Κώδικα), όπου μεταξύ αυτών, περιλαμβάνονται οι πρόσφυγες (πέντε χρόνια διαμονή), οι υπήκοοι των χωρών της Λατινικής Αμερικής, της Ανδόρας, των Φιλιππίνων, της Ισημερινής Γουινέας, της Πορτογαλίας και οι Σεφαραδίτες Εβραίοι (δύο χρόνια διαμονή), και τέλος ένα σύνολο κατηγοριών στις οποίες απαιτείται μόνο ένα έτος διαμονής. Οι τελευταίοι περιλαμβάνουν εκείνους που γεννήθηκαν στην Ισπανία, όσους έχουν δικαίωμα να αποκτήσουν την ιθαγένεια κατ' επιλογή, αλλά δεν άσκησαν το δικαίωμα αυτό εγκαίρως, όσους βρίσκονται για τουλάχιστον δύο συνεχόμενα έτη υπό την κηδεμονία Ισπανού/Ισπανής πολίτη ή φορέα, όσους κατά τη στιγμή της αίτησης είναι παντρεμένοι ήδη για τουλάχιστον ένα έτος με Ισπανό/Ισπανή, η χήρα ή ο χήρος Ισπανού/Ισπανής, αν δεν είχαν διαζευχθεί κατά τον χρόνο του θανάτου του/της συζύγου, και εκείνους που γεννήθηκαν εκτός Ισπανίας, των οποίων ο πατέρας ή η μητέρα, ο παππούς ή η γιαγιά ήταν Ισπανοί από τη γέννηση. Οι κοινές προϋποθέσεις για απόκτηση ιθαγένειας με δικαίωμα κατ' επιλογή, διακριτική πολιτογράφηση και απόκτηση με βάση τη μόνιμη διαμονή περιλαμβάνουν όρκο πίστης στο μονάρχη της χώρας, το Σύνταγμα και τους νόμους, την παραίτηση από προηγούμενη ιθαγένεια και την εγγραφή στο Μητρώο Πολιτών (άρ. 23 του Αστικού Κώδικα). Επιπλέον, η απόκτηση ιθαγένειας με βάση το κριτήριο της μόνιμης διαμονής απαιτεί απόδειξη καλής συμπεριφοράς ως πολίτης της χώρας και ικανοποιητικής ένταξης στην ισπανική κοινωνία. Ορισμένοι υπήκοοι εξαιρούνται από την απαίτηση παραίτησης από προηγούμενη ιθαγένεια (π.χ. εκείνοι για τους οποίους η διπλή ιθαγένεια είναι νόμιμα αποδεκτή. Αυτό περιλαμβάνει σήμερα

τους υπηκόους των χωρών της Λατινικής Αμερικής, της Ανδόρας, των Φιλιππίνων, της Ισημερινής Γουινέας και της Πορτογαλίας (άρ. 23 και 24 του Αστικού Κώδικα).

Τέλος, ο Αστικός Κώδικας προβλέπει τη δυνατότητα απόκτησης της ιθαγένειας με βάση την κτήση ιθαγένειας λόγω τίτλου για τα άτομα που, με καλή πίστη, απολάμβαναν και χρησιμοποίησαν την ισπανική ιθαγένεια για τουλάχιστον δέκα χρόνια με τίτλο που προβλέπεται στο Μητρώο Πολιτών, ακόμη κι αν αυτός ο τίτλος χάθηκε (άρ. 18 του Αστικού Κώδικα). Όσον αφορά στην απώλεια της ισπανικής ιθαγένειας, το Σύνταγμα του 1978 (άρ. 11 παρ.2) καθορίζει ότι οι Ισπανοί/Ισπανές λόγω καταγωγής δεν μπορούν να στερηθούν την ιθαγένεια τους. Επομένως, όταν ρυθμίζει τους τρόπους απώλειας, ο ισπανικός Αστικός Κώδικας διακρίνει δύο μόνο δυνατότητες απώλειας της ιθαγένειας, την εθελοντική και την ακούσια απώλεια.

Υπάρχουν τέσσερις τρόποι για την εθελοντική απώλεια της ιθαγένειας (άρ. 24 του Αστικού Κώδικα). Πρώτον, για τους ενήλικες που ζουν σε μια ξένη χώρα σε τακτική βάση και έχουν αποκτήσει οικειοθελώς μια άλλη ιθαγένεια (εκτός από τις περιπτώσεις της διπλής ιθαγένειας που επιτρέπεται). Η απώλεια μπορεί να αποτραπεί με δήλωση ενώπιον του Μητρώου Πολιτών εντός τριών ετών από την απόκτηση της νέας ιθαγένειας. Δεύτερον, η ισπανική ιθαγένεια μπορεί να χαθεί από ενήλικες Ισπανούς που ζουν στο εξωτερικό σε τακτική βάση και κάνουν αποκλειστική χρήση της άλλης ιθαγένειας που τους αποδόθηκε, όταν ήταν ανήλικοι. Και εδώ η απώλεια της ισπανικής ιθαγένειας μπορεί να αποφευχθεί δηλώνοντας την επιθυμία διατήρησης της ισπανικής ιθαγένειας ενώπιον του Μητρώου Πολιτών εντός τριών ετών μετά την ενηλικίωση. Τρίτον, η ισπανική ιθαγένεια μπορεί να χαθεί οικειοθελώς από εκείνα τα ενήλικα άτομα που ζουν στο εξωτερικό τακτικά, εφόσον έχουν άλλη ιθαγένεια. Τέλος, η νομοθεσία προβλέπει την απώλεια της ισπανικής ιθαγένειας για όσους γεννήθηκαν και ζουν στο εξωτερικό και είναι απόγονοι Ισπανών που γεννήθηκαν και αυτοί στο εξωτερικό, εφόσον η χώρα διαμονής τους τους αναγνωρίζει ως υπηκόους της και εφόσον δεν δηλώσουν τη θέλησή τους να διατηρήσουν την ισπανική ιθαγένειά ενώπιον του Μητρώου Πολιτών εντός τριών ετών από την ενηλικίωση τους.

Μια από τις πλέον περίπλοκες πτυχές της ισπανικής νομοθεσίας είναι η ρύθμιση της διπλής ιθαγένειας. Από την άποψη αυτή, ο Αστικός Κώδικας καθιερώνει μόνο τη δυνατότητα διπλής ιθαγένειας στην περίπτωση των χωρών με ιστορικές σχέσεις με την Ισπανία, των οποίων οι πολίτες μπορούν να υποβάλουν αίτηση για ισπανική ιθαγένεια μόνο μετά από δύο χρόνια νόμιμης διαμονής. Οι αιτούντες δεν χρειάζεται να παραιτηθούν από την προηγούμενη ιθαγένειά τους και, αμοιβαίως, οι Ισπανοί/Ισπανές πολίτες μπορούν να διατηρήσουν την ισπανική ιθαγένεια όταν πολιτογραφούν σε μια από αυτές τις χώρες. Αν και στην περίπτωση της απόκτησης της ισπανικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση, ο υποψήφιος πρέπει να παραιτηθεί από την προηγούμενη ιθαγένειά του (με την εξαίρεση που αναφέρεται ανωτέρω), στην περίπτωση Ισπανών λόγω γέννησης που έχουν άλλη ιθαγένεια, μπορούν να διατηρήσουν την ισπανική ιθαγένεια δηλώνοντας τη θέλησή τους εντός τριών ετών από τη λήψη του διαβατηρίου άλλης χώρας. Ως εκ τούτου, η Ισπανία ανέχεται αυτή τη συγκεκριμένη περίπτωση διπλής ιθαγένειας προκειμένου να ενισχύσει το *jus sanguinis*, εντούτοις δεν υπάρχει ανάγκη

αμοιβαιότητας σε αυτή την αρχή. Ο νόμος περί ιθαγένειας στη συγκεκριμένη περίπτωση ενισχύει την αρχή *jus sanguinis* και ταυτόχρονα θεσπίζει όριο για το *jus soli*, καθιστώντας πιο δύσκολη την αίτηση πολιτογράφησης για όσους δεν θέλουν να παραιτηθούν από την ιθαγένεια της χώρας καταγωγής τους (άρ. 24-25 του Αστικού Κώδικα). Αναφορικά με την πολιτογράφηση, στην Ισπανία δεν έχει τεθεί ακόμη κάποιο τυποποιημένο τεστ πολιτογράφησης και η δοκιμασία περιλαμβάνει την προφορική συνέντευξη απεριόριστης θεματολογίας με ερωτήσεις από δικαστή, που αποφασίζει αν θα περάσει τη δοκιμασία ή όχι (Hedgcoe 2015)¹⁴.

Συμπεράσματα

Τα κράτη-έθνη έχουν διαφορετικές και βαθιά ριζωμένες αντιλήψεις ως προς το τι αποτελεί εθνική ταυτότητα. Αυτές οι αντιλήψεις αποτελούν υποδείγματα πολιτικής που αποτελούν ένα κανονιστικό υπόστρωμα που επηρεάζει έντονα τα πρότυπα που ακολουθούν οι διαφορετικοί πληθυσμοί με μεταναστευτικό υπόβαθρο εντός της κοινωνίας στην οποία επιθυμούν να ενταχθούν (Brubaker 1992). Ο ισπανικός κώδικας περί ιθαγένειας συνδέεται στενά με αυτές τις αντιλήψεις δεδομένου ότι ορίζει το κανονιστικό πλαίσιο που θέτει τα όρια των πολιτών, καθώς και τα διαφορετικά μονοπάτια που πρέπει να ακολουθήσουν τα άτομα που επιθυμούν να αποκτήσουν την ιθαγένεια. Η ιστορία και το αποικιακό παρελθόν της χώρας διαδραμάτισαν καθοριστικό ρόλο στον καθορισμό της νομοθεσίας περί ιθαγένειας, υπό την έννοια ότι οι περισσότερες μεταρρυθμίσεις του εθνικού δικαίου δικαιολογήθηκαν από ιστορικές συγκυρίες και, ως εκ τούτου, το κομμάτι αυτό της νομοθεσίας ενσωματώθηκε εν μέρει μόνο στο εθνικό δίκαιο στο βαθμό που αποσκοπεί στη διευκόλυνση της διαδικασίας ένταξης των μεταναστευτικών πληθυσμών.

¹⁴ Hedgcoe G. (13/01/2015). *Can't make a Spaniard without cracking a few eggs*. The Irish Times. Dublin. [Διαθέσιμο στο: <https://www.irishtimes.com/news/world/europe/can-t-make-a-spaniard-without-cracking-a-few-eggs-1.2063458>]. Πρόσβαση 10/01/2020

Γ.5. ΙΤΑΛΙΑ

Ιστορικό πλαίσιο καθεστώτος ιθαγένειας

Μια σειρά από παράγοντες πρέπει να ληφθούν υπόψη για τη διαμόρφωση της νομοθεσίας περί ιθαγένειας που ίσχυε αμέσως μετά την ιταλική ενοποίηση του 1861. Το Βασίλειο του Πεδεμοντίου και της Σαρδηνίας προώθησε την ενοποίηση και μετέφερε τη νομοθεσία του στο νέο κράτος, αν και με ορισμένες προσαρμογές, ενώ κατά τη στιγμή της ενοποίησης, το Πεδεμόντιο ήταν ήδη ένα φιλελεύθερο κράτος. Οι βασιλικοί οίκοι της Σαβοΐας, μαζί με το Πεδεμόντιο και την πρωτεύουσα του το Τορίνο, είχαν ιδιαίτερα ισχυρούς δεσμούς με τη Γαλλία και επηρεάστηκαν από το γαλλικό νομικό σύστημα. Η Ιταλία έγινε εθνικό κράτος σχετικά αργά, αν και ήταν από καιρό ένα έθνος επιδιώκοντας τη δημιουργία κράτους. Έτσι, το 1861, όταν ιδρύθηκε το ιταλικό εθνικό κράτος, η ενοποίηση ήταν ακόμη ατελής και υπήρχαν εδάφη που δεν είχαν ακόμη απελευθερωθεί (*terre irredente*) και λαοί ιταλικού πολιτισμού που ζούσαν εκτός των συνόρων του νέου κράτους. Η χώρα δεν είχε ακόμη βιώσει μαζικά μεταναστευτικά κινήματα. Πριν από την ενοποίηση, το Πεδεμόντιο είχε ήδη υποδεχτεί εθνικιστές και φιλελεύθερους εξόριστους, εκ των οποίων ορισμένοι ως νομικοί συμμετείχαν στη σύνταξη του Αστικού Κώδικα, ο οποίος περιελάμβανε τους κανονισμούς περί ιθαγένειας. Το 1861 η Ιταλία υιοθέτησε το *Statuto Albertino* ως το Σύνταγμα της χώρας, το οποίο αναπαρήγαγε ένα μοντέλο φιλελεύθερων και δημοκρατικών αξιών και έτσι ασχολήθηκε με την ιθαγένεια ως πολιτική κατάσταση, δηλαδή το καθεστώς των «μη αλλοδαπών». Συνοψίζοντας, στη νέα ενοποιημένη Ιταλία, η πρώτη νομοθεσία που διέπει την ιθαγένεια ήταν ήδη ξεπερασμένη από τη στιγμή που τέθηκε σε ισχύ, καθώς δεν υπήρχε κανένας επίσημος ορισμός του δικαιούχου της ιθαγένειας, εκτός από τις αβέβαιες περιπτώσεις. Απλώς θεωρούνταν ότι ένας υπήκοος ήταν ένα πρόσωπο που ήταν πολίτης του κράτους μαζί με τους απογόνους και τη σύζυγό του (Zincone & Basili 2010).

Όταν υιοθετήθηκε ο ιταλικός κώδικας του 1865, υπήρξαν διάφορα ζητήματα, καθώς δεν κάλυπτε ένα σημαντικό εύρος περιπτώσεων ιθαγένειας. Ανέφερε μόνο (άρ.5) ότι ένα παιδί που γεννήθηκε σε ιταλικό έδαφος από πατέρα ο οποίος δεν είχε χάσει την ιθαγένειά του λόγω μετανάστευσης ήταν Ιταλός πολίτης. Η ίδια αρχή εφαρμόστηκε, επίσης, στα τέκνα των μεταναστών που γεννήθηκαν στο εξωτερικό από πατέρα που είχε μετατραπεί σε αλλοδαπό στο μεταξύ, εφόσον το παιδί επέστρεψε στην Ιταλία και εγκαταστάθηκε εκεί. Από την άλλη πλευρά των συνόρων, το πρόβλημα της ρύθμισης της ιθαγένειας των Ιταλών και των άλλων μεταναστών ελήφθη επίσης υπόψη από τη γαλλική νομοθεσία, η οποία από το 1851 έθεσε ως οδηγό για την απόδοση της ιθαγένειας την αρχή *jus soli*. Το νομικό πλαίσιο του Κώδικα του 1865 αμφισβητήθηκε από δύο παράγοντες. Από τη μαζική μετανάστευση σε συνδυασμό με τους νόμους περί ιθαγένειας της χώρας υποδοχής, και την αποικιακή επέκταση. Οι δεκαετίες που ακολούθησαν της ενοποίησης έφεραν τη μεγάλη μετανάστευση. Η ιταλική μετανάστευση εντάχθηκε στη δεκαετία του 1890 και πραγματικά εξερράγη κατά την

πρώτη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα. Οι αρχικές ροές μετανάστευσης ήταν συχνά προσωρινές και εποχιακές, όπως αυτές που τα άτομα πήγαιναν σε γειτονικές περιοχές, όπως στη Γαλλία και την Ελβετία. Υπήρξε επίσης μια αρκετά σημαντική ροή εποχιακών μεταναστών που εγκατέλειπαν το λιμάνι της Γένοβας για τη Λατινική Αμερική. Ωστόσο, μόνο με την εμφάνιση των ατιμόπλοιων (που αντικατέστησαν τα ιστιοφόρα πλοία κατά την τελευταία δεκαετία του 19^{ου} αιώνα) και τον σταδιακό οικονομικό εκσυγχρονισμό της Ιταλίας και την επακόλουθη μετατόπιση των αγροτών, η μόνιμη μετανάστευση κατέστη πραγματικότητα. Οι κυριότερες χώρες στις οποίες μετανάστευσαν οι Ιταλοί εφάρμοζαν την αρχή *jus soli*, και μάλιστα και την αυτόματη πολιτογράφηση των κατοίκων. Ωστόσο, σύμφωνα με τον Αστικό Κώδικα του 1865 (άρ. 11), η Ιταλία δεν επέτρεπε τυπικά τη διπλή ιθαγένεια. Τα παιδιά των μεταναστών που είχαν γεννηθεί στο εξωτερικό και είχαν πολιτογραφηθεί, θα έπρεπε να χάσουν αυτόματα την ιταλική ιθαγένειά τους (Pastore 2001). Ωστόσο, στην πράξη, οι ιταλικές κυβερνήσεις έδιναν προτεραιότητα στο άρ. 4 (*jus sanguinis* για τα παιδιά που γεννήθηκαν στο εξωτερικό) και η ιθαγένεια θα μπορούσε να χαθεί μόνο με επίσημη πράξη αποκλήρυξης (Zincone & Basili 2010).

Σε αυτό το πλαίσιο δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι ο πρώτος σημαντικός νόμος (νόμος 555/13-07-1912) αποσκοπούσε στην ενθάρρυνση του επαναπατρισμού των μεταναστών. Εξάλειψε την απαίτηση για ειδική άδεια από το κράτος για την απόκτηση της ιθαγένειας και την αντικατέστησε με αυτόματη διαδικασία. Γενικά, ο νόμος του 1912 επαναβεβαίωσε την αρχή του *jus sanguinis* ως βασικό στοιχείο της ιθαγένειας, συμπληρώνοντάς την με την αρχή του *jus soli* σε μερική απομίμηση του γαλλικού μοντέλου. Η διπλή ιθαγένεια επιτρεπόταν στους ανηλίκους, αλλά μπορούσαν να επιλέξουν, χωρίς να είναι υποχρεωμένοι να επιλέξουν μια από τις δύο ιθαγένειας, όταν ενηλικιώνονταν, όπως στην περίπτωση της Γαλλίας. Στην Ιταλία, όπως και σε πολλές άλλες χώρες, η διπλή ιθαγένεια ήταν ένα ζήτημα που αποδείχθηκε δύσκολο να επιλυθεί με σαφή τρόπο και αργότερα έγινε το αντικείμενο αντικρουόμενων μεταρρυθμίσεων. Πριν όμως αυτό συμβεί, η Ιταλία άλλαξε τους νόμους περί ιθαγένειας ως συνέπεια μιας σειράς κρίσιμων γεγονότων, κυρίως της ανόδου και πτώσης του φασισμού. Το άλλο φαινόμενο που επηρέασε την ιθαγένεια ήταν η επέκταση των αποικιών. Ξεκίνησε πριν από την έλευση του φασισμού το 1911, ενισχύθηκε από το φασισμό και συνεχίστηκε μέχρι το 1943 (Zincone & Basili 2010).

Ακόμα και προτού αποκτήσει έναν σαφώς ρατσιστικό χαρακτήρα, το φασιστικό καθεστώς εκδήλωνε αυταρχικά χαρακτηριστικά. Κατά τη διάρκεια της φασιστικής περιόδου, τα πολιτικά δικαιώματα εξουδετερώθηκαν, προφανώς από την πλήρη έλλειψη εκλογικού ανταγωνισμού. Το καθεστώς δεν περιορίστηκε στην καταστολή των πολιτικών αντιπάλων, αλλά τους φυλάκιζε, τους εξόριζε, τους κακοποιούσε και τους σκότωνε. Πολλοί επέλεξαν την εξορία, αλλά ακόμα και τότε δεν ήταν ασφαλείς. Το καθεστώς *civitatis*, η ιθαγένεια ως απλή εθνικότητα, αρνούνταν στους εξόριστους, μόνο έγκλημα των οποίων ήταν η δημόσια επίκριση προς το καθεστώς. Ο νόμος για τους εξόριστους της 31^{ης} Ιανουαρίου 1926 (νόμος 108/31-01-1926) ήταν ένα από τα κατασταλτικά δημόσια μέτρα που χρησιμοποίησε ο Μουσολίνι. Όσον αφορά στη

συνέχιση της αποικιοκρατικής επέκτασης στην ιταλική ανατολική Αφρική, ο νόμος του 1936 (βασιλικό διάταγμα υπ' αριθ. 1019 της 1^{ης} Ιουνίου 1936) απονέμει τον τίτλο των υπηκόων σε όλους τους κατοίκους που ήταν πολίτες άλλων κρατών. Σύμφωνα με τον ίδιο διάταγμα (άρ. 39), ένα άτομο που γεννιέται στην ιταλική ανατολική Αφρική άγνωστων γονέων κηρύσσεται Ιταλός υπήκοος αν μπορεί, ευλόγως να συναχθεί από τα χαρακτηριστικά ότι ανήκει λευκή φυλή. Στη συνέχεια, το 1937, με το βασιλικό διάταγμα υπ' αριθ. 880 της 19^{ης} Απριλίου 1937, απαγορεύτηκε ο γάμος μεταξύ ενός Ιταλού πολίτη και ενός Ιταλού υπηκόου της Ανατολικής Αφρικής (απαγόρευση μικτών γάμων).

Οι αλλαγές που έγιναν κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου μπορούν να εντοπιστούν στους ακόλουθους παράγοντες: οι φιλελεύθερες αρχές που καθιερώθηκαν ως αντίδοτο στο φασισμό και ως πρόληψη σε νέα αυταρχικά κινήματα, η ισότητα των φύλων ως νομικό κριτήριο, και τη ανάγκη ρύθμισης της διπλής ιθαγένειας, προκειμένου να τηρηθεί ο γενικότερος στόχος της ανταμοιβής των μεταναστευτικών κοινοτήτων και των απογόνων τους και η προσαρμογή στη αρχή της έμφυλης ισότητας. Το νέο ιταλικό Σύνταγμα, που τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιανουαρίου 1948, τοποθετείται κατά της απώλειας της ιθαγένειας για πολιτικούς λόγους (άρ. 22) και απαγορεύει τις διακρίσεις λόγω φυλετικής, θρησκευτικής, πολιτικής, κοινωνικής ή έμφυλης φύσης (άρ. 3). Επιπλέον, το 1947 (με το νομοθετικό διάταγμα 1096) καταργήθηκαν οι ρατσιστικοί νόμοι επί αποικιοκρατίας και διακανονίστηκε ένα προνομιακό μέσο για την απόκτηση ιταλικής ιθαγένειας για όσους γεννήθηκαν από μικτούς γάμους.

Πριν από τον κώδικα περί ιθαγένειας του 1992, η ιταλική κυβέρνηση είχε ήδη αποδεχθεί τη διπλή ιθαγένεια με ορισμένα κράτη (για παράδειγμα, με το κράτος του Σαν Μαρίνο). Είχε, επίσης, υπογράψει διμερείς συμφωνίες με ορισμένες χώρες που φιλοξενούν Ιταλούς μετανάστες για να αντιμετωπίσουν προβλήματα που σχετίζονται με τη στρατιωτική θητεία και την ψηφοφορία. Όπως συμβαίνει σε όλα τα σύγχρονα νομικά συστήματα, ο κύριος τρόπος απόκτησης της ιθαγένειας στην Ιταλία είναι μέσω της αρχής *jus sanguinis*. Το *jus sanguinis* είναι πράγματι ο ακρογωνιαίος λίθος του κώδικα περί ιθαγένειας του 1992. Ιταλοί πολίτες κατά τη γέννηση είναι αυτοί που έχουν γεννηθεί από Ιταλό πολίτη ή που γεννήθηκαν στην Ιταλία άγνωστων ή ανιθαγενών γονέων. Το πιο περίεργο είναι το γεγονός ότι η ιταλική νομοθεσία δεν θέτει κανένα όριο στη μεταβίβαση της ιθαγένειας στους απογόνους, ακόμη και στην περίπτωση ανθρώπων που μετανάστευσαν στο μακρινό παρελθόν. Προκειμένου να διατηρηθεί η ιταλική ιθαγένεια, ο νόμος του 1992 δεν απαιτεί διαμονή στη χώρα για τους απογόνους Ιταλών. Πράγματι, σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Εξωτερικών, από το 1998 έως το 2007 εκδόθηκαν περίπου 786.000 διαβατήρια στους Ιταλούς που διαμένουν στο εξωτερικό (Zinccone & Basili 2010).

Νομικό πλαίσιο απόδοσης ιθαγένειας

Η νομοθεσία της ιταλικής ιθαγένειας μπορεί να χαρακτηριστεί ότι βασίζεται στο οικογενειακό μοντέλο. Σύμφωνα με την τυπολογία του Walzer (1984), στο οικογενειακό μοντέλο, τα δικαιώματα της εθνικότητας και της ιθαγένειας προορίζονται για τα μέλη που ανήκουν στην εθνική κοινότητα λόγω καταγωγής. Ενώ οι απόγονοι των ομογενών μπορούν να μεταδώσουν την ιταλική ιθαγένεια από γενιά σε γενιά, είναι πολύ δύσκολο για τους μετανάστες και τα παιδιά τους να την αποκτήσουν. Στην Ιταλία, ο συνηθέστερος όρος που υιοθετείται για τον καθορισμό του νομικού καθεστώτος είναι η “cittadinanza” (ιθαγένεια), αλλά εναλλακτικά χρησιμοποιείται και ο όρος “nazionalità”. Στην πολιτική και ακαδημαϊκή συζήτηση, σύμφωνα με την ερμηνεία του Marshall (1950), χρησιμοποιείται ο όρος «cittadinanza» όταν γίνεται αναφορά σε πολιτικά, κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα. Η Ιταλία υιοθέτησε αρχικά την αρχή *jus sanguinis* και άρα το οικογενειακό μοντέλο. Η νομοθεσία για την ιθαγένεια που κωδικοποίησε στόχευε στη διατήρηση ισχυρών δεσμών μεταξύ των ομογενών και των απογόνων τους. Στην ισχύουσα ιταλική νομοθεσία, η οποία διέπεται κυρίως από το κώδικα περί ιθαγένειας του 1992, ο οικογενειακός χαρακτήρας ενισχύθηκε σε σχέση με το παρελθόν. Ενώ σύμφωνα με το κώδικα περί ιθαγένειας του 1912 όλοι οι αλλοδαποί κάτοικοι έπρεπε να περιμένουν πέντε χρόνια με μόνιμη διαμονή στην Ιταλία για να υποβάλουν αίτηση για πολιτογράφηση, ο ισχύων νόμος απαιτεί πλέον δέκα χρόνια για τους αλλοδαπούς από τρίτες χώρες, πέντε χρόνια για ανιθαγενείς, μόλις τρία χρόνια για αλλοδαπούς ιταλικής καταγωγής (δύο χρόνια, εάν είναι ανήλικοι) και τέσσερα χρόνια για αλλοδαπούς από χώρες της ΕΕ. Η χρονική περίοδος που ισχύει για τους πολίτες της ΕΕ οφείλεται στο γεγονός ότι θεωρήθηκαν ως μέλη μιας εκτεταμένης ενωσιακής «οικογένειας». Ένα άλλο προνόμιο που παρέχεται από τον κώδικα περί ιθαγένειας του 1992 στους απογόνους των ομογενών ήταν το ειδικό προσωρινό μαζικό πρόγραμμα επαναπόδοσης της ιθαγένειας σε αυτούς και η ανανέωσή του προγράμματος για τα επόμενα χρόνια. Οι μεγάλης κλίμακας εκστρατείες επαναπόδοσης της ιθαγένειας συνδέθηκαν επίσης με την επίσημη καθιέρωση του δικαιώματος διπλής ιθαγένειας που προβλέπεται στον νόμο του 1992. Η επικύρωση αυτού του δικαιώματος από το κράτος διευκόλυνε τους μετανάστες και τους απογόνους τους να διατηρούν την ιταλική ιθαγένεια, ενώ είναι πολίτες της χώρας όπου ζουν εκτός Ιταλίας (Zincone & Basili 2010).

Μέχρι τον Ιούλιο του 2009, ο άλλος πιθανός εύκολος δρόμος για την απόκτηση της ιθαγένειας ήταν μέσω του γάμου. Ο κώδικας περί ιθαγένειας του 1992 απαιτούσε μόνο έξι μήνες γάμου με Ιταλό πολίτη για να αποκτήσει ιταλική ιθαγένεια, ενώ λόγω των ανησυχιών της διοίκησης περί της ευκολίας απόδοσης της ιθαγένειας μέσω γάμου σε αλλοδαπούς οδήγησε λίγο αργότερα στο Νόμο για την Ασφάλεια που αύξησε το όριο γάμου από έξι μήνες σε δύο χρόνια για το δικαίωμα αίτησης για ιθαγένεια. Αυτή η τροποποίηση του νόμου περί ιθαγένειας του 1992 δεν επηρέασε όμως την αρχή *jus sanguinis*. Η εύκολη πρόσβαση στην ιταλική ιθαγένεια από τους απογόνους έρχεται σε αντίθεση με την αυστηρή προσέγγιση που χαρακτηρίζει την απόκτηση της ιθαγένειας βάσει της κατοικίας (*jus domicilii*), αλλά και της γέννησης σε ιταλικό έδαφος (*jus soli*).

Τα παιδιά που γεννιούνται στην Ιταλία από αλλοδαπούς γονείς έχουν το δικαίωμα να αποκτήσουν την ιταλική ιθαγένεια σε ηλικία δεκαοχτώ ετών, αλλά μόνο αν μπορούν να αποδείξουν την συνεχόμενη νόμιμη διαμονή τους στη χώρα.

Σε σύγκριση με την προηγούμενη νομοθεσία, ο κώδικας περί ιθαγένειας του 1992 εμφανίζεται ως ένα βήμα προς τα πίσω στην κατάσταση της Ιταλίας ως χώρα υποδοχής μεταναστών που ενδιαφέρεται κυρίως να κρατήσει (και να επαναποδώσει την ιθαγένεια) στους εκπατρισμένους ως πλήρη μέλη της πολιτικής κοινότητας. Περαιτέρω, η πρόσβαση στην ιταλική ιθαγένεια για τους αλλοδαπούς με όρους εξασφάλισης πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων δεν είναι μείζονος σημασίας, καθώς μέχρι σήμερα όλα τα πολιτικά και σχεδόν όλα τα κοινωνικά δικαιώματα παρέχονται και στους νόμιμους μη Ιταλούς κατοίκους. Επιπλέον, η πρόσβαση στη δημόσια υγεία και η εκπαίδευση των ανηλίκων παρέχεται επίσης σε μετανάστες χωρίς έγγραφα. Όσον αφορά στα πολιτικά δικαιώματα, οι επί μακρόν διαμένοντες μη ενωσιακοί νόμιμοι κάτοικοι δεν έχουν πρόσβαση στις εκλογές. Όμως, η μεγαλύτερη μεταναστευτική ομάδα είναι οι Ρουμάνοι που, ως πολίτες της ΕΕ, μπορούν να ψηφίσουν στις τοπικές εκλογές. Έχουν γίνει πολλές προσπάθειες να επεκταθεί αυτό το δικαίωμα και σε πολίτες τρίτων χωρών. Ωστόσο, σε ορισμένους δήμους, οι μετανάστες είχαν το δικαίωμα να εκλέξουν δικά τους αντιπροσωπευτικά όργανα ή ένα έως δύο μέλη των δημοτικών συμβουλίων, αν και μόνο με συμβουλευτικές αρμοδιότητες, ενώ μπορούν, επίσης, να εκλέγουν μέλη των Περιφερειακών Συμβουλίων. Από την άλλη, σύμφωνα με το άρθρο 51 του ιταλικού Συντάγματος, οι Ιταλοί που δεν μένουν στη Ιταλία, αλλά έχουν ιταλική προέλευση, μπορούν να εξισώνονται με τους πολίτες για σκοπούς τοποθέτησής τους σε θέσεις του δημοσίου και σε θέσεις αιρετών. Επιπλέον, οι ιταλικές κοινότητες του εξωτερικού, οι οποίες αποτελούνται κυρίως από απογόνους ομογενών με πολύ χαλαρούς πολιτιστικούς και κοινωνικούς δεσμούς με την πατρίδα των προγόνων τους, μπορούν, μετά τις συνταγματικές μεταρρυθμίσεις του 2000 και του 2001, να εκλέξουν τους εκπροσώπους τους στο ιταλικό κοινοβούλιο (Zincone & Basili 2010).

Η διαδικασία απόδοσης της ιθαγένειας

Στην Ιταλία, το καθεστώς ιθαγένειας πραγματώνεται από το νόμο 91/1992 της 5^{ης} Φεβρουαρίου (Ministry of Interior Italy, 1992) και από τους σχετικούς κανονισμούς για την εφαρμογή του, δηλαδή, ειδικότερα, από το Προεδρικό Διάταγμα υπ' αριθμ. 572 της 12ης Οκτωβρίου 1993 και το Προεδρικό Διάταγμα 362 της 18^{ης} Απριλίου 1994, τα οποία επανεκτιμούν τη σημασία της ατομικής πρόθεσης στην απόκτηση και απώλεια της ιθαγένειας και αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ατόμων να έχουν περισσότερες από μία ιθαγένειες, ταυτόχρονα. Η ιταλική ιθαγένεια αποδίδεται βάσει των *jus sanguinis* και *jus soli* με τους παρακάτω τρόπους:

A) αλλοδαποί που κατοικούν μόνιμα και νόμιμα στην Ιταλία για τουλάχιστον μια δεκαετία υπό ορισμένες προϋποθέσεις.

Β) αλλοδαποί ή ανιθαγενείς μέσω γάμου με Ιταλό ή Ιταλίδα, βάσει του άρ. 5, υπό την προϋπόθεση ότι μετά το γάμο ο αλλοδαπός σύζυγος θα διαμείνει νόμιμα και μόνιμα για τουλάχιστον μια διετία σε ιταλικό έδαφος.

Ο κώδικας περί ιθαγένειας εφαρμόζεται στα πρόσωπα που γεννήθηκαν Ιταλοί και έχασαν την ιθαγένειά τους, αλλά επιθυμούν να τους επαναποδοθεί, στους απογόνους Ιταλών που θέλουν την ιθαγένεια και σε αλλοδαπούς που αιτούνται πολιτογράφηση. Οι ενδιαφερόμενοι μπορεί να πάρουν την ιθαγένεια με έναν από τους παρακάτω τρόπους :

Α) Αυτόματη απόκτηση της ιθαγένειας

1. ως αποτέλεσμα της συγγένειας α' βαθμού του ενδιαφερόμενου με πρόσωπα ιταλικής καταγωγής μέσω της αρχή *jus sanguinis*, δηλαδή τα τέκνα των Ιταλών γονέων αποκτούν την ιθαγένεια με τη γέννηση:
2. σε άτομα γεννημένα στην Ιταλία (*jus soli*).
 - α) αν είναι αγνώστων γονέων, ανιθαγενείς ή δεν μπορούν να μεταβιβάσουν την ιθαγένεια στα παιδιά τους στο αλλοδαπό κράτος
 - β) αν είναι αγνώστου καταγωγής άτομα σε ιταλικό έδαφος και των οποίων η αλλοδαπή ιθαγένεια είναι αδύνατο να εξακριβωθεί.
3. Τα παιδιά αναγνωρίζονται ή δηλώνονται, όταν ακόμη είναι ανήλικα και λαμβάνουν την ιθαγένεια. Με την ενηλικίωση επιλέγουν εντός ενός έτους, εάν επιθυμούν να παραμείνουν Ιταλοί πολίτες.
4. Ιθαγένεια λόγω υιοθεσίας. Κάθε ανήλικο παιδί υιοθεσίας Ιταλού πολίτη, σύμφωνα με τις νομικές προβλέψεις των δικαστικών αρχών ή σε περίπτωση υιοθεσίας στο εξωτερικό, που τέθηκε σε ισχύ στην Ιταλία με διαταγή του Δικαστηρίου Ανηλίκων για εγγραφή στην Υπηρεσία Στατιστικής Εγγραφής (*Anagrafe*). Τα υιοθετημένα παιδιά μπορούν, να αποκτήσουν την ιθαγένεια μετά από 5 χρόνια νόμιμης διαμονής στην Ιταλία μετά την υιοθεσία, με την προϋπόθεση της ενηλικίωσης.

Β) Κτήση ιθαγένειας με αίτηση

1. Αλλοδαποί απόγονοι Ιταλών μέχρι β' βαθμού ή γεννημένων στη Ιταλία. Ειδικά, οι προϋποθέσεις περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων, θητεία στις ένοπλες δυνάμεις, εργασία στο δημόσιο τομέα με αντικείμενο την εξυπηρέτηση των ιταλικών συμφερόντων, διαμονή τουλάχιστον μιας διετίας πριν από την ενηλικίωση.
2. Κτήση ιθαγένειας λόγω γάμου: το αλλοδαπό άτομο με σύζυγο Ιταλό πολίτη δύναται να αιτηθεί την ιθαγένεια υπό τις ακόλουθες προϋποθέσεις:
 - α) δύο χρόνια νόμιμης διαμονής μετά τον γάμο
 - β) νόμιμο πιστοποιητικό γάμου
 - γ) απουσία καταδίκης για ποινικά εγκλήματα με πρόθεση. Τυχόν αλλοδαπή ποινή ζητείται από τον εισαγγελέα της Περιφέρειας του Γραφείου Μητρώου, στο οποίο είναι εγγεγραμμένος ο γάμος

Γ. απόδοση ιθαγένειας με πολιτογράφηση

Η ιταλική ιθαγένεια χορηγείται με Διάταγμα του Προέδρου της Δημοκρατίας, με πρόταση του Υπουργού Εσωτερικών και την προηγούμενη γνωμοδότηση του Συμβουλίου της Επικρατείας. Μεταξύ άλλων, για την δυνατότητα πολιτογράφησης των αλλοδαπών στην Ιταλία απαιτείται νόμιμη και μόνιμη διαμονή¹⁵ (Ministero dell' Interno, 2018) για:

- Τουλάχιστον τριετής διαμονή για τους απογόνους μέχρι β' βαθμό συγγένειας των πρώην Ιταλών και για τους αλλοδαπούς που γεννήθηκαν σε ιταλικό έδαφος
- 4 χρόνια για τους πολίτες κρατών μελών της ΕΕ. (La Camera dei deputati ed il Senato della Repubblica, 2011)
- 5 χρόνια για ανιθαγενείς και πρόσφυγες και για ενήλικους αλλοδαπούς που έχουν υιοθετηθεί από Ιταλό
- 4 χρόνια για του πολίτες κρατών μελών της ΕΕ
- 10 χρόνια για πολίτες τρίτων χωρών

Συμπεράσματα

Ο κώδικας περί ιθαγένειας του 1992, ο οποίος εξακολουθεί να είναι ο κύριος νόμος που ρυθμίζει την απόκτηση και την απώλεια ιθαγένειας στην Ιταλία, εμπνέεται από τις αρχές *jus sanguinis* και *jus soli*. Η ιταλική νομοθεσία δεν θέτει κανένα όριο στη μεταβίβαση ιθαγένειας βάσει *jus sanguinis*, ακόμη και στην περίπτωση των απογόνων των πολιτών. Από την άλλη πλευρά, καθιστά δύσκολη την απόκτηση ιθαγένειας για τους μετανάστες και τα παιδιά τους, που δεν είναι πολίτες κρατών μελών της ΕΕ. Η νομοθεσία αυτή δεν αντικατοπτρίζει την σημερινή πραγματικότητα της Ιταλίας ως χώρα μετανάστευσης ή ακόμη και του κοινωνικού πλαισίου του έτους κατά το οποίο εγκρίθηκε ο νόμος. Ένας αυξανόμενος αριθμός ατόμων που ζουν μόνιμα, εργάζονται, σπουδάζουν και, σε ορισμένες περιπτώσεις, ακόμη και γεννιούνται στην Ιταλία, προορίζονται να παραμείνουν αλλοδαποί λόγω των έντονων εμποδίων που υπάρχουν πριν από την απόκτηση της ιθαγένειας. Δεν μπορούν να ψηφίσουν και έτσι δεν μπορούν να συμπεριληφθούν πλήρως στην πολιτική ζωή. Μέχρι στιγμής, οι επί μακρόν διαμένοντες μετανάστες, που δεν είναι από κράτος μέλος της ΕΕ, δεν μπορούν να ψηφίσουν στις τοπικές εκλογές. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να υπάρχουν άτομα που δεν χαιρούν των δικαιωμάτων που έχει ένας πολίτης της Ιταλίας. Αντίθετα, μετά τις συνταγματικές μεταρρυθμίσεις του 2000 και του 2001, οι Ιταλοί που διαμένουν μόνιμα στο εξωτερικό έχουν δικαίωμα ψήφου για τους δικούς τους εκπροσώπους στην Ιταλία, των οποίων η ψήφος είναι καθοριστική ενίοτε για την εκλογική νίκη.

¹⁵ Στον κώδικα περί ιθαγένειας δεν αναφέρει τη ρήτρα της συνεχόμενης νόμιμης διαμονής σε ιταλικό έδαφος, παρά μόνο στα άρ. 4 του οικείου νόμου. Εντούτοις, στην επίσημη ιστοσελίδα της Νομαρχίας της Ρώμης υπάρχει ρητή αναφορά σε νόμιμη συνεχόμενη διαμονή και αναφέρεται σε όλες τις περιπτώσεις αλλοδαπών, που βάσει *jus soli* δικαιούνται να πολιτογραφηθούν ([cittadinanza per residenza legale ininterrotta in Italia](#))

Δ. Συγκριτική ανάλυση-Συμπεράσματα

Απόδοση ιθαγένειας βάσει jus sanguinis

Στις υπό μελέτη χώρες συναντάται στο εθνικό δίκαιο περί ιθαγένειας η εφαρμογή της αρχής jus sanguinis. Πρόκειται για μια αρχή που επιτρέπει την αυτόματη κτήση της ιθαγένειας, δηλαδή τα παιδιά των πολιτών της εκάστοτε χώρας παίρνουν την ιθαγένεια των γονιών τους (είτε από τη μητέρα είτε από τον πατέρα). Η αρχή εφαρμόζεται και για τους ομογενείς που είναι αλλοδαποί, αρκεί να αποδείξουν την καταγωγή τους. Και στα πέντε κράτη εφαρμόζεται η αρχή αυτή στο πλαίσιο της μεταβίβασης της ιθαγένειας από γενιά σε γενιά στο πλαίσιο της εθνικής καταγωγής και του εθνικού κράτους.

Απόδοση ιθαγένειας βάσει jus soli

Με βάση την αρχή jus soli για να αποκτήσει ένα άτομο την ιθαγένεια θα πρέπει να πληροί γενικά ορισμένα κριτήρια. Σε κάποιες χώρες η απόδοση της ιθαγένειας συμβαίνει ex officio με το που γεννιέται ένα άτομο στο έδαφος της χώρας, ενώ σε άλλες περιπτώσεις εξαρτάται από το αν οι γονείς του διαμένουν στη χώρα. Επιπλέον, υφίσταται και η αρχή του διπλού jus soli, σύμφωνα με το οποίο το παιδί αλλοδαπών αποκτά αυτοδικαίως την ιθαγένεια εφόσον ένας από τους γονείς του γεννήθηκε στο έδαφος της εν λόγω χώρας. Αυτό εφαρμόζεται, δηλαδή, στους μετανάστες τρίτης γενιάς (Παπασιώπη-Πασιά 2011). Αυτή η αρχή εφαρμόζεται σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό σε όλα τα υπό μελέτη κράτη.

Απόδοση ιθαγένειας με πολιτογράφηση

Κάθε κράτος έχει διαφορετικό σύστημα απόδοσης της ιθαγένειας με πολιτογράφηση. Στη Γερμανία, για παράδειγμα, υπάρχει ένα σαφές και οργανωμένο σύστημα με ένα τεστ πολιτογράφησης ερωτήσεων πολλαπλής επιλογής, ενώ στην Ελλάδα υπάρχει η διαδικασία της συνέντευξης, στην οποία τίθενται ερωτήσεις διαβαθμισμένης δυσκολία και είναι ισότιμες για όλους τους υποψήφιους. Στην Ισπανία, τη Γαλλία (Service-public.fr) και την Ιταλία υπάρχει μεν η συνέντευξη πολιτογράφησης, αλλά η επιτυχία ή μη του υποψήφιου επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των εξεταστών.

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την ιθαγένεια (2000)

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Ιθαγένεια απετέλεσε την τομή στην μεταρρύθμιση του καθεστώτος ιθαγένειας. Τα κράτη που την υπέγραψαν και επικύρωσαν, έπρεπε

ουσιαστικά να μεταρρυθμίσουν το νομικό πλαίσιο της ιθαγένειας τους, ώστε να ευθυγραμμίζονται πλήρως με τη Σύμβαση. Ενώ μέχρι τότε η κάθε μια από τις πέντε υπό μελέτη χώρες έθετε τις δικές της προϋποθέσεις και κριτήρια στο καθεστώς απόδοσης της ιθαγένειας, από το 2000 κι έπειτα άλλαξε τα κριτήρια και ουσιαστικά έκανε φιλικότερο το καθεστώς ιθαγένειας για τους μετανάστες και τους ανιθαγενείς. Αναφορικά με τη Γερμανία, την υπέγραψε το 2002, την επικύρωσε το 2005, ενώ την έθεσε σε εφαρμογή στο εσωτερικό δίκαιο λίγους μήνες αργότερα εκφράζοντας, ωστόσο, επιφυλάξεις. Το άρ. 10 της Σύμβασης ορίζει ότι οι αιτήσεις που αφορούν την κτήση ιθαγένειας πρέπει να υποβάλλονται σε επεξεργασία μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα. Σύμφωνα με τη γερμανική πλευρά, κατά κανόνα, ο σκοπός των ατόμων που συμμετέχουν στη διαδικασία αυτή είναι να εισέλθουν στη Γερμανία. Σύμφωνα με τις νέες διατάξεις του κεφ. 7 του StAG (κώδικας περί ιθαγένειας), ένας Γερμανός, κατά την έννοια του άρ. 116 παρ. 1 του Συντάγματος, ο οποίος δεν έχει γερμανική ιθαγένεια, αποκτά γερμανική ιθαγένεια *ex lege* κατά την έκδοση του πιστοποιητικού, όπως προβλέπεται στο άρ. 15 παρ. 1 και 2 του ομοσπονδιακού Νόμου περί των Εκπατρισμένων και των Προσφύγων (Federal Expellees Act - BVFG). Η διάταξη αυτή ισχύει και για τους απογόνους τους. Λόγω του καθορισμού ποσοστάσεων για την είσοδο ατόμων στο πλαίσιο της BVFG, η αντίστοιχη διαδικασία εισδοχής μπορεί να περιλαμβάνει περιόδους αναμονής πολλών ετών. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η διαδικασία εισδοχής είναι νομικά ανεξάρτητη από την απόκτηση της γερμανικής ιθαγένειας (Treaty Office 2020). Αναφορικά με την Ελλάδα και την Ιταλία, ενώ υπέγραψαν τη Σύμβαση στις 6 Νοεμβρίου 1997, εντούτοις μέχρι σήμερα δεν την έχουν επικυρώσει ή υιοθετήσει. Η Γαλλία κινήθηκε στο ίδιο πλαίσιο έχοντας μόνο υπογράψει τη Σύμβαση την 4^η Ιουλίου 2000, ενώ η Ισπανία δεν συμμετείχε καθόλου. Η στάση αυτή των χωρών δείχνει την πρόθεσή τους να διατηρήσουν την εθνική κυριαρχία τους στο θέμα της ιθαγένειας, καθώς τη θεωρούν μια καθαρά εθνική πολιτική και δεν επιθυμούν προς το παρόν έξωθεν παρεμβάσεις και οδηγίες. Παρ' όλα αυτά, η μη ευθυγράμμιση με τη Σύμβαση πιθανόν να αφήνει άλυτα τα ζητήματα που προκύπτουν στις διαδικασίες πολιτογράφησης και απόδοσης ιθαγένειας σε ανιθαγενείς και μετανάστες, καθώς η εκάστοτε πολιτική ιθαγένειας απορρέει από την εναλλαγή των κυβερνήσεων, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ένα αβέβαιο μέλλον για τους αιτούντες και να εδραιώνεται γι' αυτούς η ανασφάλεια δικαίου (Treaty Office 2020).

Γενικά συμπεράσματα

Η ιστορική αναδρομή του καθεστώτος ιθαγένειας κρίθηκε απαραίτητη για την διερεύνηση των εξελίξεων που οδήγησαν στο σχηματισμό του σημερινού νομικού καθεστώτος της ιθαγένειας. Στην Ελλάδα το καθεστώς απόδοσης της ιθαγένειας σηματοδεύτηκε από τις εδαφικές επεκτάσεις της νέας Ελλάδας και τις μαζικές αποδόσεις ιθαγένειας στους χριστιανούς ορθόδοξους των νεοαποκτηθεισών περιοχών. Κατόπιν ακολούθησαν τα κύματα μετανάστευσης των Ελλήνων προς το εξωτερικό και η ανάγκη ανάπτυξης δεσμών με την ομογένεια. Κατά τη μετεμφυλιακή περίοδο σημειώθηκε εργαλιοποίηση της ιθαγένειας από την εξουσία ως μέσου τιμωρίας των

αντιφρονούντων (κομμουνιστών), πρακτική που κορυφώθηκε κατά τη διάρκεια της επταετίας. Στη Γερμανία υπήρξε διαφορετική εξέλιξη του καθεστώτος ιθαγένειας. Με πρώην αυτοκρατορικό παρελθόν η ιθαγένεια εξελίχθηκε υπό ένα διευρυμένο πλαίσιο, ενώ κατά την περίοδο 1933 έως και 1945 κορυφώθηκαν οι εθνικιστικές και ρατσιστικές φωνές και η ιθαγένεια απετέλεσε εργαλείο του ναζιστικού αφηγήματος. Στην ψυχροπολεμική περίοδο (1957 έως και 1990), η διαιρεμένη Γερμανία κλήθηκε να αντιμετωπίσει την πρόκληση της διπλής γερμανικής ιθαγένειας (ιθαγένεια της ομοσπονδιακής πλευράς και ιθαγένεια της ανατολικής πλευράς). Η Γαλλία αποτελεί το πλέον φιλελεύθερο καθεστώς απόδοσης ιθαγένειας διαχρονικά, καθώς ήδη από την περίοδο της Γαλλικής Επανάστασης κι έπειτα προωθήθηκε η ιδέα της ένταξης των μεταναστών και η αντίληψη της περιεκτικής δημοκρατικής ιθαγένειας. Παρόλα αυτά, κατά την περίοδο του Κραχ και, αργότερα, με το καθεστώς του Vichy οι ξενοφοβικές φωνές δυνάμωσαν, ενώ αργότερα από τη δεκαετία του 1970 κι έπειτα το Εθνικό Μέτωπο ήταν κι είναι ο βασικός εκφραστής των ξενοφοβικών πολιτικών με τις ταραχές του 2005 να δυναμιτίζουν περαιτέρω το κύμα ξενοφοβίας. Επιπλέον, σημαντική παραμένει για τη Γαλλία η διατήρηση των δεσμών με τα εδάφη των πρώην αποικιών της. Η Ισπανία ακολούθησε ένα πιο συντηρητικό μονοπάτι λόγω του μακρόχρονου αποικιοκρατικού και φρανκικού καθεστώτος. Από νωρίς θέλησε να τηρήσει δεσμούς με τις ιβηροαμερικανικές χώρες, στις οποίες διέμενε η ισπανική ομογένεια, ενώ παρείχε διευκολύνσεις πολιτογράφησης προς τους αλλοδαπούς υπηκόους των χωρών αυτών. Επιπλέον, μετά το θάνατο του Φράνκο και την φιλελευθεροποίηση του καθεστώτος ιθαγένειας μέριμνα προβλέφθηκε για τους Σεφαραδίτες, των οποίων οι πρόγονοι είχαν εκδιωχθεί μαζικά από την Ιερά Εξέταση. Η Ιταλία έχει αρκετά κοινά ιστορικά σημεία με την Ισπανία, καθώς υπήρξε αποικιοκρατικό και άκρως συντηρητικό κράτος, ιδιαίτερα επί Μουσολίνι. Ειδικά, οι ρατσιστικοί νόμοι επηρέασαν και το νομικό καθεστώς απόδοσης ιθαγένειας μέχρι τη φιλελευθεροποίηση του καθεστώτος μετά τον Β' Π.Π..

Συνοπτικά, όσον αφορά στο σύγχρονο νομικό καθεστώς ιθαγένειας στην Ελλάδα και στη Γερμανία, ο Κώδικας Ιθαγένειας (ν. 3838/2010, όπως τροποποιήθηκε και ο StAG του 2000, αντίστοιχα) και ο Κώδικας Μετανάστευσης (Ν. 4251/2014 και ο γερμανικός νόμος περί μετανάστευσης) περιβάλλουν εν γένει το καθεστώς ιθαγένειας, ενώ στη Γαλλία, την Ισπανία και την Ιταλία ο Κώδικας περί Ιθαγένειας βρίσκεται ενσωματωμένος στον Αστικό Κώδικα και κάποιες διατάξεις και στο Σύνταγμα.

Όσον αφορά στη διαδικασία απόδοσης ιθαγένειας, σε όλες τις χώρες συναντάται η αρχή *jus sanguinis* και *jus soli*, το διπλό *jus soli* και η ανοχή της διπλής ιθαγένειας με προϋποθέσεις. Ειδικότερα, στην Ελλάδα συναντάται ο Ν. 4332/2015 που αφορά στην απόδοση της ιθαγένειας με το κριτήριο της γέννησης/φοίτησης, ενώ υφίσταται και ο Ν. 4604/2019 της λεγόμενης «μιάμισης γενιάς», που καλύπτει το κενό των διατάξεων του Ν. 3838/2010 περί της απόδοσης ιθαγένειας στα παιδιά των αλλοδαπών. Στη Γερμανία συναντάται το μοντέλο της επιλογής, το δικαίωμα, δηλαδή, των παιδιών των αλλοδαπών να επιλέγουν μετά την ενηλικίωση εάν θα κρατήσουν τη γερμανική ή την ιθαγένεια των αλλοδαπών γονιών τους. Η Γαλλία παρέχει διευκολύνσεις

πολιτογράφησης για τους μετανάστες που προέρχονται από τις πρώην αποικίες της, ενώ η Ισπανία έχει το μοντέλο της «παράγωγης ιθαγένειας» που αποτελείται από ένα είδος «μοντέλου επιλογής», όπως στη Γερμανία, και από το κριτήριο της μόνιμης διαμονής για πολιτογράφηση. Τέλος, στην Ιταλία συναντάται το δικαίωμα των ομογενών να συμμετέχουν στις εκλογές με αντιπροσώπευσή τους στη Βουλή, που εισήχθη ως μεταρρύθμιση την περίοδο 2000-2001.

Σύγκριση και στατιστικά στοιχεία απόδοσης ιθαγένειας

Η παράθεση των στατιστικών στοιχείων για κάθε μια από τις χώρες εξυπηρετεί καλύτερα την στατιστική σύγκριση μεταξύ των διαφόρων πολιτικών, αλλά και των αποτελεσμάτων που απορρέουν από αυτές.

Ιταλία (Eurostat, 2020):

Πίνακας 1: Ο πληθυσμός των αλλοδαπών που πολιτογραφήθηκαν το 2018

Χώρα προέλευσης	Άτομα
Αλβανία	36.920
Μαρόκο	35.212
Ινδία	9.527
Μπαγκλαντές	8.442
Πακιστάν	7.678
Σύνολο	97.779

Πίνακας 2: Αριθμός πολιτογραφήσεων ανά χώρα προέλευσης στην Ιταλία την περίοδο 2012-2017

Έτος \ Χώρες προέλευσης	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Μαρόκο	14.728	25.421	29.025	-	-	36.920
Αλβανία	9.493	13.671	21.148	-	-	35.212
Μπαγκλαντές	-	-	5.323	-	-	-
Ινδία	-	4.863	-	-	-	9.527
Τυνησία	2.555	-	-	-	-	-

Γερμανία:

Πίνακας 3 : Προϋποθέσεις πολιτογράφησης για τους μετανάστες στη Γερμανία κατά τη δεκαετία του 1990 (Τειχειρά, 2010)

Γενιά μεταναστών	1 ^η γενιά	2 ^η γενιά (16-23 ετών)
Κριτήρια πολιτογράφησης	Αποποίηση προηγούμενης ιθαγένεια	Αποποίηση προηγούμενης ιθαγένεια
	Νόμιμη δεκαπενταετής διαμονή	Μόνιμη οκταετής διαμονή
	Λευκό ποινικό μητρώο	Λευκό ποινικό μητρώο
	Δυνατότητα οικονομικής επιβίωσης	Φοίτηση σε σχολείο για τουλάχιστον μια εξαετία

Πίνακας 4: Πολιτογραφήσεις ανά χώρα προέλευσης 2017 (DESTATIS 2018)

Χώρα προέλευσης	Άτομα
Βέλγιο	185
Βουλγαρία	1.739
Δανία	229
Εσθονία	98
Φινλανδία	159
Γαλλία	963
Ελλάδα	3.424
Ιρλανδία	97
Ιταλία	4.256
Κροατία	2.896
Λετονία	252
Λιθουανία	335
Λουξεμβούργο	43
Μάλτα	7
Ολλανδία	853
Αυστρία	413
Πολωνία	6.613
Πορτογαλία	803

Ρουμανία	4.238
Σουηδία	125
Σλοβακία	417
Σλοβενία	236
Ισπανία	1.127
Τσέχικη Δημοκρατία	606
Ουγγαρία	1.081
Ηνωμένο Βασίλειο	7.493
Κύπρος	16
Αλβανία	362
ΠΓΔΜ	988
Μαυροβούνιο	190
Σερβία	1.950
Τουρκία	14.984
Ισλανδία	1
Λιχτενστάιν	-
Νορβηγία	2
Ελβετία	325
Βοσνία-Ερζεγοβίνη	2.089
Κόσοβο	3.909
Μολδαβία	342
Ρωσική Ομοσπονδία	2.123
Ουκρανία	2.718
Λευκορωσία	356
ΣΥΝΟΛΟ	99.397

Πίνακας 5: Πολιτογραφήσεις ανά χώρα προέλευσης 2012-2017 (Eurostat 2020)

Έτος Χώρες προέλευσης	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Τουρκία	33.266	27.986	22.479	-	-	14.984	-	-
Σερβία	5.974	-	-	-	-	1.950	-	-
Ουκρανία	-	4.718	3.537	-	-	2.718	-	-
Ρωσική Ομοσπονδία	4.211	4.020	4.896	-	-	2.123	-	-
Ιταλία	-	-	-	-	-	4.256	-	-
Ελλάδα	-	-	-	-	-	3.424	-	-
Ηνωμένο Βασίλειο	-	-	-	-	-	7.493	-	-

Ελλάδα:

Πίνακας 6: Αριθμός ομογενών με ΕΔΤΟ που απέκτησαν την ελληνική ιθαγένεια

(Triandafyllidou et al. 2009)

1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
56	69	66	58	52	36	23	66	68	5634

Πίνακας 8: Κτήση της ελληνικής ιθαγένειας 2017 (Διεύθυνση Ιθαγένειας 2017)

Κατηγορία	Αριθμός ατόμων
Αλλοδαπός Ομογενείς	3.676
Αλλογενείς με πολιτογράφηση	3.483
Γέννηση/φοίτηση (N. 4332/2015)	24.785
Διαδικασίες καθορισμού (Με τη γέννηση, αναγνώριση, κ.τ.λ.)	979
Ανήλικα/άγαμα παιδιά ιθαγένεια	782
Ομογενείς από χώρες της πρώην ΕΣΣΔ	13
Σύνολο	33.718

Πίνακας 9: Απόδοση ιθαγένειας σε ομογενείς 2017 (Διεύθυνση Ιθαγένειας 2017)

Χώρα προηγούμενης ιθαγένειας	Αριθμός ατόμων	Ποσοστό
Αλβανία	3.426	93,20%
Τουρκία	73	1,99%
Κύπρος	61	1,66%
Η.Π.Α.	27	0,73%
Ουκρανία	14	0,38%
Λοιπές χώρες	75	2,04%
Σύνολο	3.676	

Πίνακας 10: Πολιτογράφηση αλλοδαπών 2017 (Διεύθυνση Ιθαγένειας 2017)

Χώρα προηγούμενης ιθαγένειας	Αριθμός ατόμων	Ποσοστό
Αλβανία	2.117	60,78%
Ουκρανία	139	3,99%
Μολδαβία	132	3,79%
Ρωσία	130	3,73%
Βουλγαρία	128	3,67%
Λοιπές χώρες	837	24,03%
Σύνολο	3.483	

Πίνακας 11: Απορρίψεις αιτημάτων πολιτογράφησης 2017 (Διεύθυνση Ιθαγένειας 2017)

Κατηγορία	Αριθμός ατόμων
Ομογενείς	122
Αλλοδαποί	895
Γέννηση/φοίτηση (Ν. 4332/2015)	269
Λοιπές κατηγορίες	194
Σύνολο	1.480

Πίνακας 12: Ποσοστό αποδοχής αιτημάτων απόδοσης ιθαγένειας 2017 (Διεύθυνση Ιθαγένειας 2017)

Κατηγορία	Ποσοστό επί του συνόλου των αιτήσεων
Ομογενείς	96,68%
Αλλοδαποί	74,30%
Γέννηση/φοίτηση (N. 4332/2015)	98,91%
Λοιπές κατηγορίες	80,44%

Πίνακας 13: Αριθμός πολιτογραφήσεων ανά χώρα προέλευσης 2012-2017 (Eurostat 2020)

Έτος Χώρες προέλευσης	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Αλβανία	17.396	25.830	18.409	-	-	5.543	-	-
Αίγυπτος	332	-	-	-	-	-	-	-
Ρωσία	-	372	309	-	-	130	-	-
Ουκρανία	235	-	231	-	-	153	-	-
Γεωργία	-	359	-	-	-	-	-	-
Τουρκία	-	-	-	-	-	73	-	-

Γαλλία:

Πίνακας 14: Αριθμός πολιτογραφήσεων ανά χώρα προέλευσης 2012-2019 (Eurostat 2020)

Έτος Χώρες προέλευσης	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Μαρόκο	18.325	16.661	18.051	-	-	-	-	-
Αλγερία	12.991	13.408	15.142	-	-	-	-	-
Τουρκία	6.920	5.873	6.274	-	-	-	-	-

Ισπανία:*Πίνακας 15: Αριθμός πολιτογραφήσεων ανά χώρα προέλευσης 2012-2019 (Eurostat 2020)*

Έτος Χώρες προέλευσης*	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Εκουαδόρ	27.190	39.226	32.756	-	-	-	-	-
Κολομβία	16.105	39.332	32.756	-	-	-	-	-
Μαρόκο	9.309	31.674	34.806	-	-	-	-	-

Πίνακας 15: Σύγκριση καθεστώτος ιθαγένειας και προϋποθέσεις απόδοσης ιθαγένειας και πολιτογράφησης (Στερνάρη-Τσιάρρα 2018)

Διαδικασία ΧΩΡΑ	Αρχές καθεστώτος ιθαγένειας	Διάρκεια νόμιμης και μόνιμης παραμονής	Κόστος αίτησης	Εξετάσεις πολιτογράφησης	Παραίτηση από αλλοδαπή ιθαγένεια (αποδοχή διπλής ιθαγένειας)
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Jus sanguinis • jus soli 	<ul style="list-style-type: none"> • Οκτώ έτη για πολίτες τρίτων χωρών και για πολίτες ΕΕ 	255 ευρώ	Τεστ πολιτογράφησης (παράβολο 25 ευρώ) με 33 ερωτήσεις από τράπεζα 310 ερωτήσεων	Ναι, με εξαιρέσεις
ΕΛΛΑΔΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Jus sanguinis • jus soli 	<ul style="list-style-type: none"> • Επτά έτη για πολίτες τρίτων χωρών • Τρία έτη για πολίτες ΕΕ 	700 ευρώ	Συνέντευξη από την Επιτροπή Πολιτογράφησης	Ναι, με εξαιρέσεις
ΙΤΑΛΙΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Jus sanguinis • jus soli 	<ul style="list-style-type: none"> • Δέκα έτη για πολίτες τρίτων χωρών 	200 ευρώ	Συνέντευξη	Ναι, με εξαιρέσεις

		<ul style="list-style-type: none"> • Τέσσερα έτη για πολίτες ΕΕ 			
ΓΑΛΛΙΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Jus sanguinis • Jus soli 	<ul style="list-style-type: none"> • Πέντε έτη 	55 ευρώ	Συνέντευξη	Ναι, με εξαιρέσεις
ΙΣΠΑΝΙΑ	<ul style="list-style-type: none"> • Jus sanguinis • Jus soli 	<ul style="list-style-type: none"> • Δέκα έτη για όλους • Πέντε έτη για πρόσφυγες • Δύο έτη για πολίτες των Ιβηρο-αμερικανών χωρών, Ανδόρας, Φιλιππίνων, Ισημερινής Γουινέας, Πορτογαλίας και για τους Σεφαραδίτες 	60-100 ευρώ	Συνέντευξη	Ναι, με εξαιρέσεις (για πολίτες των Ιβηρο-αμερικανών χωρών, Ανδόρας, Φιλιππίνων, Ισημερινής Γουινέας, Πορτογαλίας και για τους Σεφαραδίτες)

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βιβλία

- Μιχαηλίδης Ι. (2003). *Μετατοπίσεις σλαβόφωνων πληθυσμών (1910-1930). Ο πόλεμος των στατιστικών*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Μπαλτσιώτης Λ. (2004). *Ιθαγένεια και πολιτογράφηση στην Ελλάδα της μετανάστευσης*. Στο Χριστόπουλος Δ. και Παύλου Μ. (επιμ.). *Η Ελλάδα της μετανάστευσης*. 303-337. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Παπασιώπη-Πασιά Ζ. (2007). *Δίκαιο ιθαγένειας: Βασικές αρχές του δικαίου ιθαγένειας*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Παπασιώπη-Πασιά Ζ. (2004). *Δίκαιο της ιθαγένειας*. 7^η επιμ. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλας.
- Χριστόπουλος Δ. (2007). *Ποιος είναι Έλληνας πολίτης; Το καθεστώς ιθαγένειας από την ίδρυση του ελληνικού κράτους ως τις αρχές του 21^{ου} αιώνα*. Αθήνα: Βιβλιόραμα.
- Álvarez Rodríguez A. (2008). *Nacionalidad española. Normativa vigente e interpretación jurisprudencial*. Navarra: Aranzadi.
- Bellamy R. (2008). *Citizenship. A very Short Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Brubaker, R. (1992). *Citizenship and nationhood in France and Germany*. Cambridge: Harvard University Press.
- Fahrmeir, A. (2000). *Citizens and Aliens, Foreigners and the Law in Britain and the German States 1789-1870*. New York: Berghan Books.
- Fernández Rozas, J.C. (1987). *Derecho Español de la Nacionalidad*. Madrid: Tecnos.
- Hailbronner K. (2012). *Country Report: Germany*. EUDO Citizenship Observatory. European University Institut: Robert Schuman Centre for Advanced Studies.
- Hailbronner, K. (2007). *Zur Frage der ausreichenden Sprachkenntnisse im Sinne von § 11 Satz 1 Nr. 1 StAG [On the issue of sufficient language skills according to Art. 11 sentence 1 No. 1 German Nationality Act]*. Juristenzeitung

Hailbronner, K. & G. Renner (2005). *Kommentar zum Staatsangehörigkeitsrecht* [A commentary to nationality law]. München: C.H. Beck.

Hailbronner, K. (1981). *Deutsche Staatsangehörigkeit und DDR-Staatsbürgerschaft* [German nationality and GDR citizenship]. Juristische Schulung.

Heater D. (1999). *What is citizenship?* Cambridge: Policy Press.

Klein, E. (1983), *DDR-Staatsbürgerschaftserwerb und deutsche Staatsangehörigkeit* [GDR citizenship acquisition and German nationality]. Neue Juristische Wochenschrift.

Lagarde, P. (1997). *La nationalité française*. 3rd Edition. Paris: Dalloz.

Makarov, A. (1956). *Das Gesetz über die deutsch-österreichische Staatsangehörigkeit*. [Law on the German-Austrian nationality]. Juristenzeitung

Marshall T.H. (1950). *Citizenship and social class and other essays*. Cambridge: University Press.

Moreno Fuentes F. J. (2001). *Migration and Spanish Nationality Law*. in R. Hansen and Weil P. (eds.), *Towards a European Nationality. Citizenship, Immigration and Nationality Law in the EU*. New York: Palgrave.

Renner, G. (1999). *Grundgesetz und deutsche Staatsangehörigkeit* [Basic law and German nationality]. Neue Justiz.

Pastore, F. (2001). *Nationality, Law and International Migration: The Italian Case*. In R. Hansen & P. Weil (eds.). *Towards a European Nationality. Citizenship, Immigration and Nationality Law in the EU*. Basingstoke: Palgrave.

Teixeira S. M. (2010). *The Meaning of Citizenship in the Context of the European Integration. A Comparison of naturalization law between Western and Eastern Member States*. Enschede: Universiteit Twente.

Triandafyllidou A., Marouf M. & Nicolova M. (2009). *Greece: Immigration towards Greece at the Eve of the 21st Century. A Critical Assessment*. IDEA Working Papers.

Walzer M. (1984). *Spheres of justice. A defence of pluralism and equality*. New York: Basic Books.

Wayland S. (1993). *Mobilising to defend nationality law in France*. New Community.

Άρθρα και εκθέσεις

Παπαστάμκου Σ. (10/01/2016). *Η ανεξαρτησία της Αλγερίας*. Η Καθημερινή. [Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/845176/article/epikairothta/kosmos/h-ane3arthsia-ths-algerias>.] Πρόσβαση 09/01/2020.

Χριστόπουλος Δ. (Απρίλιος-Ιούνιος 2004). *Περιπέτειες της ελληνικής ιθαγένειας: Ποιος (δεν) έχει τα «προσόντα» να είναι Έλληνας*; Τεύχος 87

Bertossi Ch. (2010). *Country Report: France*. EUDO Citizenship Observatory. European University Institute. Robert Schuman Centre for Advanced Studies. University of Edinburgh.

Christopoulos D. (2013). *Report on Greece*. European University Institute. Florence Robert Schuman Centre for Advanced Studies. EUDO Citizenship Observatory

Göbel-Zimmermann R., Eichhorn A. (2010). *Entwicklungen des Staatsangehörigkeitsrechts seit 2000 -eine kritische Bilanz (Teil 1) [developments in nationality law since 2000 – a critical review (part 2)]*. Zeitschrift für Ausländerrecht.

Lara Aguado A. (2003). *Nacionalidad e Integración Social: a propósito de la Ley 36/2002 de 8 de octubre. La Ley 24 (5694)*.

Marin R. R., Sobrino I., Perez A. M., Moreno Fuentes F. J. (2015). *Country Report on Citizenship Law: Spain*. European Union Democracy Citizenship Observatory.

Marx R. (2009). *Zu den aufenthaltsrechtlichen Folgen eines einbürgerungsrechtlichen Rücknahmebescheids [on the consequences of a withdrawal of nationality in residence law]*. Informationsbrief Ausländerrecht.

Regnard C. (2006). *Immigration et présence étrangère en France en 2004: rapport annuel de la direction de la population et des migrations [Immigration and presence of foreigners in France in 2004: Annual report of the population and migrations directorate]*. Paris: La documentation française.

Sturm F. (2008). *Die versteckte Novelle des Staatsangehörigkeitsgesetzes [The oblique amendment of the law on nationality]*. Das Standesamt.

Wallrabenstein A. (1999). *Das Verfassungsrecht der Staatsangehörigkeit [Constitutional law and nationality law]*. Baden-Baden: Nomos.

Weil P. (2002). *Qu'est-ce qu'un français? Histoire de la nationalité française depuis la Révolution [What's a Frenchman? History of the French nationality since the Revolution]*. Paris: Grasset.

Zincone G. & Basili Marzia (2010). *Report on Italy*. European University Institute. Florence Robert Schuman Centre for Advanced Studies. EUDO Citizenship Observatory. Italy.

Διπλωματικές εργασίες

Στερνάρα-Τσιάρα Ο. (2018). *Συγκριτική ανάλυση της διαδικασίας πολιτογράφησης σε επιλεγμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ελλάδα, Ιταλία και Γερμανία)*. Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης. Αθήνα: Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης.

Διαδικτυακοί τόποι

In.gr (2018). *Οι αλλαγές και τα κενά στο σχέδιο νόμου για την ιθαγένεια*. [Ηλεκτρονικό] Διαθέσιμο στο: <https://www.in.gr/2018/03/07/greece/oi-allages-kai-ta-kena-sto-sxedio-nomoy-gia-tin-ithageneia/> [Πρόσβαση 09 Δεκεμβρίου 2020].

Τα Νέα (13 Νοεμβρίου 2012). *Αντισυνταγματικός ο νόμος για την απόκτηση ιθαγένειας έκρινε το ΣτΕ*. [Ηλεκτρονικό] Διαθέσιμο στο: <https://www.tanea.gr/2012/11/13/greece/antisynagmatikos-o-nomos-gia-tin-apoktisi-ithageneias-ekrine-to-ste/>. [Πρόσβαση 24/02/2020]

European Council on Refugees and Exiles-ECRE. Naturalisation: France. Asylum Information. Data Base- AIDA. 2020. [Διαθέσιμο στο: <https://www.asylumineurope.org/reports/country/france/content-international-protection/status-and-residence/naturalisation>] Πρόσβαση: 10/01/2020

World Directory of Minorities and Indigenous Peoples. Minority Rights Group International. Directory: Spain. 2020. [Διαθέσιμο στο: <https://minorityrights.org/country/spain/>]. Πρόσβαση 06/01/2020.

Ministero dell' Interno. Prefettura-Ufficio del Governo di Roma (2020). *Cittadinanza italiana*. [Ηλεκτρονικό] Διαθέσιμο στο:
http://www.prefettura.it/roma/contenuti/Cittadinanza_italiana-49054.htm [Πρόσβαση 09/01/2020].

La Camera dei Deputati ed il Senato della Repubblica (2011). *Di sposizioni per la formazione del bilancio annuale e pluriennale dello Stato. (Legge di stabilità 2012)*. Ηλεκτρονικό] Διαθέσιμο στο:
https://www.cliclavoro.gov.it/normative/legge_12_novembre_2011_n.183.pdf [Πρόσβαση 09/01/2020].

Service Public. Le site official de l'administration francaise. Naturalisation. [Διαθέσιμο στο: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/F2213>] Πρόσβαση: 10/01/2010.

Treaty Office. Reservations and Declarations for Treaty No.166 - European Convention on Nationality. [Διαθέσιμο στο:
https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/166/declarations?p_auth=49yd8QUf] Πρόσβαση: 10/01/2020.

Eurostat (2020). *Acquisition of citizenship in the EU 28*. [Διαθέσιμο στο:
https://ec.europa.eu/eurostat/news/themes-in-the-spotlight/citizenship?fbclid=IwAR0RIPDE7INj_GtHCB-DnjMOWWvcYRpnH9iBGL0H0KN6dyi5Un688A8Opy0] Πρόσβαση 10/01/2020.

Statistisches Bundesamt- DESTATIS (2018). *Bevölkerung und Erwerbstätigkeit: Einbürgerungen*. [Διαθέσιμο στο:
https://www.destatis.de/DE/Publikationen/Thematisch/Bevoelkerung/MigrationIntegration/Einbuengerungen2010210177004.pdf?__blob=publicationFile] Πρόσβαση 09/01/2020.

Eurostat (2018). *Acquisition of citizenship in the EU 28*. [Διαθέσιμο στο:
https://ec.europa.eu/eurostat/news/themes-in-the-spotlight/citizenship?fbclid=IwAR0RIPDE7INj_GtHCB-DnjMOWWvcYRpnH9iBGL0H0KN6dyi5Un688A8Opy0] Πρόσβαση] 10/01/2020.

Υπουργείο Εσωτερικών. Διεύθυνση Ιθαγένειας. *Στατιστικά στοιχεία*. [Ηλεκτρονικό] [Διαθέσιμο στο:
http://www.ypes.gr/el/EidGramIthageneias/diefthinsi_ithageneiasNEW/statistikaNEW/] Πρόσβαση 09/01/2020.

Υπουργείο Εσωτερικών. Διεύθυνση Ιθαγένειας. *Στατιστικά στοιχεία*. [Ηλεκτρονικό] [Διαθέσιμο στο: http://www.ypes.gr/el/EidGramIthageneias/dieftthinsi_ithageneiasNEW/statistikaNEW/] Πρόσβαση 09/01/2020.

Eurostat (2018). *Acquisition of citizenship in the EU 28*. [Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/eurostat/news/themes-in-the-spotlight/citizenship?fbclid=IwAR0RIPDE7INj_GtHCB-DnjMOWWvcYRpnH9iBGL0H0KN6dyi5Un688A8Opy0] Πρόσβαση 10/01/2020

Νομικά κείμενα

N. 2910/2001-ΦΕΚ 91/Α/2-5-2001: *Είσοδος και παραμονή αλλοδαπών στην ελληνική επικράτεια, κτήση της ελληνικής ιθαγένειας με πολιτογράφηση και άλλες διατάξεις* (μερικώς καταργημένος). Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων

N. 2683/1999-ΦΕΚ 19/Α/9-2-1999: *Κύρωση του κώδικα κατάστασης δημοσίων πολιτικών διοικητικών υπαλλήλων και υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. και άλλες διατάξεις*. Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων.

N. 4604/2019- ΦΕΚ Α' 50/26-03-2019: *Πρώτηση της ουσιαστικής ισότητας των φύλων, πρόληψη και καταπολέμηση της έμφυλης βίας - Ρυθμίσεις για την απονομή Ιθαγένειας - Διατάξεις σχετικές με τις εκλογές στην Τοπική Αυτοδιοίκηση - Λοιπές διατάξεις*. Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων.

N. 4251/2014 ΦΕΚ Α' 80/01-04-2014: *Κώδικας Μετανάστευσης και Κοινωνικής Ένταξης και λοιπές διατάξεις*. Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων.

N. 3838/2010 ΦΕΚ Α' 49/24-03-2010: *Σύγχρονες διατάξεις για την Ελληνική Ιθαγένεια και την πολιτική συμμετοχή ομογενών και νομίμως διαμενόντων μεταναστών και άλλες ρυθμίσεις*. Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων.

N. 3284/2004- ΦΕΚ Α' 217/10-11-2004: *Περί κύρωσης του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας*. Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων

Υπουργείο Εσωτερικών (2017). *Εγκύκλιος: «Οδηγίες σχετικά με η διενέργεια των συνεντεύξεων»*. Αθήνα: Γραφείο Ειδικού Τομεακού Γραμματέα. Αθήνα.

N. 4332/2015- ΦΕΚ Α' 76/9-7-2015: *Τροποποίηση διατάξεων Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας - Τροποποίηση του ν. 4251/2014 για την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στις οδηγίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 2011/98/ΕΕ σχετικά με την ενιαία διαδικασία υποβολής αίτησης για τη χορήγηση στους πολίτες τρίτων χωρών ενιαίας άδειας διαμονής και εργασίας στην επικράτεια κράτους - μέλους και*

σχετικά με κοινό σύνολο δικαιωμάτων για τους εργαζομένους από τρίτες χώρες που διαμένουν νομίμως σε κράτος - μέλος και 2014/36/ΕΕ σχετικά με τις προϋποθέσεις εισόδου και διαμονής πολιτών τρίτων χωρών με σκοπό την εποχιακή εργασία και άλλες διατάξεις. Αθήνα: Βουλή των Ελλήνων.

Υπουργείο Εσωτερικών. Εγκύκλιος υπ' αριθμ. Φ. 82215/18303: *Παροχή διευκρινίσεων σχετικά με τον εννοιολογικό προσδιορισμό των όρων «ιθαγένεια», «υπηκοότητα» και «εθνικότητα».* Γενικός Γραμματέας Πληθυσμού και Κοινωνικής Συνοχής Συρίγος Ε. Αθήνα.

Greece and Republic of North Macedonia (12/07/2018). *Final Agreement for the settlement of the differences as described in the United Nations Security Council Resolutions 817 (1993) and 845 (1993), the termination of the Interim Accord of 1995, and the establishment of a Strategic Partnership between the Parties.* Psarades, Greece.

Bundesministerium des Inneren. Nationality Act (Staatsangehörigkeitsgesetz). 2000.

Council of Europe (06/05/1963). *Treaty No.043 Convention on the Reduction of Cases of Multiple Nationality and on Military Obligations in Cases of Multiple Nationality.* Strasbourg

French Civil Code 1993. Title I bis of French nationality articles 17 to 33-2 General provisions.

Cortes Generales and the Congress Of Deputies and the Senate (1978). Constitution 1978: Chapter 1. Spaniards and Aliens. Spain.

Ministerio de Justicia- Secretaría General Técnica (2013). Colección: Traducciones del derecho español. Book One: On persons.

Council of Europe. Treaty No. European Convention on Nationality. 01/03/2000. Strasbourg.